

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΧΡΗΣΗΣ
ΞΕΑΡΤΗΣΙΟΓΟΝΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Christoph Kroger
Heike Winter
Rose Shaw

IFT Institut für Therapieforschung
Μόναχο
Γερμανία

Τελικό σχέδιο
Οκτώβριος 1997

Προοίμιο

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί αύξηση των προληπτικών παρεμβάσεων που έχουν εφαρμοσθεί σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Ωστόσο, τα περισσότερα από τα προγράμματα που εφαρμόστηκαν δεν έχουν αξιολογηθεί ουσιαστικά, πράγμα που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει άμεση ανάγκη να βελτιωθούν οι γνώσεις που αφορούν την διαδικασία "αξιολόγησης προληπτικών παρεμβάσεων", να ανταλλάγουν εμπειρίες και αποτελέσματα.

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (ΕΚΠΝΤ) προωθεί σήμερα επιστημονικές μεθόδους αξιολόγησης στον τομέα πρόληψης χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Οι προσπάθειες αυτές έχουν ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των προληπτικών παρεμβάσεων. Για το σκοπό αυτό ζητήθηκε από το Institut für Therapieforschung (IFT) στη Γερμανία να ορίσει κάποιες κατευθυντήριες γραμμές. Οι οδηγίες αυτές (που περιλαμβάνονται στο παρόν κείμενο) έχουν σχεδιαστεί για να χρησιμεύσουν ως εργαλείο για την αξιολόγηση προληπτικών παρεμβάσεων σε πολλές διαφορετικές καταστάσεις και αφορούν ένα ευρύ φάσμα στρατηγικών παρέμβασης. Οι οδηγίες θα διευκολύνουν ακόμη περισσότερο τη δυνατότητα σύγκρισης των αποτελεσμάτων και, για το λόγο αυτό, θα συμβάλουν στη συζήτηση και την ανταλλαγή "βέλτιστων πρακτικών" μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της πρόληψης χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Επίσης, η εφαρμογή επιστημονικών μεθόδων αξιολόγησης θα βοηθήσει όλους τους υπεύθυνους σχεδιασμού προγραμμάτων να ερμηνεύσουν τα αποτελέσματα οποιασδήποτε προληπτικής παρέμβασης και να καθορίσουν το μελλοντικό προσανατολισμό των ερευνών.

Παράλληλα με την κατάρτιση των οδηγιών, πραγματοποιήθηκαν ακόμη πέντε προγράμματα σε ευρωπαϊκή κλίμακα που ήταν επικεντρωμένα στην πρόληψη χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Αυτά τα έξι προγράμματα επικεντρώνονται σε διάφορες πλευρές της πρόληψης χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών και αλληλοσυμπληρώνονται συνθέτοντας ένα ενιαίο σύνολο.

Το πρώτο πρόγραμμα της ομάδας εργασίας 2 της COST A6 συντονίζεται από τον Alfred Uhl του Ινστιτούτου Ludwig Boltzmann της Βιέννης. Οι στόχοι του προγράμματος συνοψίζονται στην επωνυμία του που είναι "*Evaluation of Primary Prevention in the Field of Illicit Drugs. Definitions - Concepts - Problems*" (Αξιολόγηση της πρωτογενούς πρόληψης στον τομέα των παράνομων ψυχοδραστικών ουσιών. Ορισμοί - Έννοιες - Προβλήματα) και η βασική της επιδίωξη είναι να επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ των ευρωπαϊών εμπειρογνομόνων σχετικά με θεωρητικά ζητήματα που αφορούν τους ορισμούς και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται.

Το δεύτερο πρόγραμμα αφορά τη δημοσίευση του εγχειριδίου για την πρόληψη χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών ("The Drug Prevention Handbook") που θα πραγματοποιηθεί από την ομάδα Pompidou σε συνεργασία με το γραφείο Jellinek Consultancy από το Άμστερνταμ. Πρόκειται για έναν οδηγό που απευθύνεται σε επαγγελματίες με αντικείμενο την ανάπτυξη και την υλοποίηση προληπτικών παρεμβάσεων που έχουν ως στόχο την πρόληψη χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Το εν λόγω εγχειρίδιο έχει σχεδιασθεί για να αποτελέσει μια ολοκληρωμένη πηγή λεπτομερών πληροφοριών και περιλαμβάνει καταλόγους ελέγχου για τα θέματα που πρέπει να λαμβάνονται

υπόψη κατά το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση προληπτικών παρεμβάσεων.

Το ΕΚΠΝΤ ανέλαβε την πρωτοβουλία για τρία ακόμη προγράμματα τα οποία σχεδιάστηκαν με στόχο την προώθηση επιστημονικών μεθόδων αξιολόγησης και τη βελτίωση της ποιότητας των προληπτικών παρεμβάσεων.

Ο Mark Morgan, του Dublin's St. Patrick's College, δημιούργησε μια Τράπεζα εργαλείων για την αξιολόγηση των προγραμμάτων πρόληψης ("Instrument Bank for Evaluation of Prevention Programmes") η οποία προσφέρει συγκεκριμένα παραδείγματα καθώς και "έτοιμα" εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της διαδικασίας καθώς και του αποτελέσματος.

Επί του παρόντος, το ΕΚΠΝΤ ασχολείται με την κατάρτιση μιας τράπεζας δεδομένων που αφορά προληπτικές παρεμβάσεις που εφαρμόζονται σε ευρωπαϊκή κλίμακα, η οποία αποκαλείται Exchange on Drug Demand Reduction Action (EDDRA) (ανταλλαγή δεδομένων για τις προληπτικές παρεμβάσεις για τον περιορισμό της ζήτησης εξαρτησιογόνων ουσιών) και δοκιμάστηκε σε μελέτη εφαρμογής που έκανε η Teresa Salvador του CEPS, στη Μαδρίτη.

Τέλος, δημοσιεύθηκε το έργο "The Monograph on the Evaluation of Drug Prevention" ("Μονογραφία για την αξιολόγηση της πρόληψης χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών"), ένας τόμος που συνοδεύει τις οδηγίες που περιλαμβάνονται στο παρόν κείμενο. Η μονογραφία αυτή στηρίζεται σε εκθέσεις και σε συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια ημερίδων εργασίας κατά την πρώτη διάσκεψη για την αξιολόγηση των προληπτικών παρεμβάσεων χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, η οποία πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 1997 στην έδρα του ΕΚΠΝΤ, στη Λισαβόνα.

Οι παρούσες οδηγίες καταρτίστηκαν σε τρία στάδια. Πρώτον, έγινε μια ανάλυση των προληπτικών παρεμβάσεων που εφαρμόζονται σήμερα σε ευρωπαϊκή κλίμακα με στόχο την πρόληψη χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Έγινε μια αποτίμηση των διαθέσιμων γνώσεων και παραδειγμάτων ορθών μεθόδων αξιολόγησης εξετάστηκαν συνολικά είκοσι δύο διαφορετικές προληπτικές παρεμβάσεις. Στη συνέχεια, καταρτίστηκαν οι οδηγίες με βάση τα αποτελέσματα της εν λόγω αποτίμησης και τη μελέτη της διαθέσιμης βιβλιογραφίας. Ένα πρώτο σχέδιο πρότασης συζητήθηκε από εμπειρογνώμονες στα πλαίσια ημερίδας εργασίας του IFT που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 1996 και στη διάσκεψη του Μαρτίου του 1997 παρουσιάστηκε ένα αναθεωρημένο κείμενο. Το κείμενο αυτό συζητήθηκε ταυτόχρονα σε τρεις ημερίδες εργασίας και αξιολογήθηκε μέσω ενός ερωτηματολογίου.

Επιπροσθέτως, αυτό το δεύτερο σχέδιο εξετάστηκε σε μια μελέτη εφαρμογής σε 20 προγράμματα προληπτικής παρέμβασης που είχαν εφαρμοστεί σε 13 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε κάθε μία από τις περιπτώσεις αυτές έπρεπε να συνταχθεί μία έκθεση αξιολόγησης με βάση τις οδηγίες, οι οποίες έπρεπε παράλληλα να αξιολογηθούν όσον αφορά την ποιότητα και την καταλληλότητά τους. Τέλος, οι πλευρές που συμμετείχαν στην υλοποίηση της μελέτης εφαρμογής αξιολόγησαν ποιοτικώς τις οδηγίες στα πλαίσια ενός διήμερου συζητήσεων τον Ιούνιο του 1997. Για το λόγο αυτό έχουμε τη γνώμη ότι το παρόν κείμενο περιλαμβάνει στην τελική τους μορφή τις οδηγίες για την αξιολόγηση προληπτικών παρεμβάσεων χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους πολυάριθμους εμπειρογνώμονες που συνέβαλαν στην επιτυχή κατάρτιση των οδηγίων διαθέτοντας τον πολύτιμο χρόνο τους και σχολιάζοντας το περιεχόμενο. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε εκείνους που συμμετείχαν στην πρώτη συνάντηση εμπειρογνομένων που πραγματοποιήθηκε στο Μόναχο το 1996 και περισσότερο συγκεκριμένα τους: Wim Buismann (Κέντρο Jellinek, Άμστερνταμ), Mark Morgan (Education Research Centre, Δουβλίνο), Αλίκη Μοστρίου (Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα), Jorge Negreiros (Universidade do Porto, Πόρτο), Teresa Salvador (Centro de Estudios sobre Promocion de la Salud, Μαδρίτη), Anne-Marie Sindballe (Sundhedsstryrelsen, Κοπεγχάγη), Zili Sloboda (National Institute for Drug Abuse, Rockville) και Alfred Springer (Ινστιτούτο Ludwig Boltzmann, Βιέννη). Θα θέλαμε επίσης να αναγνωρίσουμε τη συμβολή του Alfred Uhl (Ινστιτούτο Ludwig Boltzmann, Βιέννη), η συμμετοχή του οποίου στη συζήτηση ορισμένων ειδικών θεμάτων ήταν ανεκτίμητης αξίας.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερω όλους όσους συμμετείχαν στη μελέτη εφαρμογής, οι οποίοι διέθεσαν πολύ χρόνο και ενέργεια και έδειξαν ιδιαίτερη υπομονή κατά τη δοκιμασία του δεύτερου σχεδίου οδηγίων. Εκ μέρους όλων όσων συμμετείχαν στις αντίστοιχες πρωτοβουλίες θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους Christian Fazekas (Αυστρία), Peer van der Kreeft (Βέλγιο), Matthy Balthau (Βέλγιο), Tuukka Tammi (Φινλανδία), Francoise Baranne (Γαλλία), Cecile Gendre (Γαλλία), Josef Mast (Γερμανία), Βάσω Μπουκουβάλα (Ελλάδα), Mark Morgan (Ιρλανδία), Cristina Sorio (Ιταλία), Han Kuipers (Κάτω Χώρες), Sonia Po και Rui Castro Rodrigues (Πορτογαλία), Dulcinea Gil (Πορτογαλία), Francisco Javier Corpas (Ισπανία), Ulla Isaksson (Σουηδία), Harriet Gilberg (Σουηδία) και Willm Mistral (Ηνωμένο Βασίλειο). Η εμπειρία και οι παρατηρήσεις τους συνέβαλαν σημαντικά στο να καταστούν οι οδηγίες αυτές ένα "εργαλείο" που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στον χώρο της πρόληψης χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών.

Πίνακας Περιεχομένων

Προοίμιο	2
Πίνακας Περιεχομένων	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
Τι είναι αξιολόγηση;	8
Θεωρητικό υπόβαθρο των οδηγιών	9
Σε ποιον απευθύνονται οι οδηγίες;	9
Δυνατότητες εφαρμογής των οδηγιών	9
Πότε μπορούν να χρησιμοποιούνται οι οδηγίες;	9
Η δομή του εγχειριδίου	10
Πως να χρησιμοποιείτε το παρόν εγχειρίδιο	10
ΜΕΡΟΣ Α: ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΜΙΑΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	12
Κεφάλαιο Πρώτο: Αξιολόγηση του σχεδιασμού ενός προγράμματος	12
1.1 Το φαινόμενο	12
1.2 Το θεωρητικό υπόβαθρο	13
1.3 Η αναγκαιότητα μιας προληπτικής παρέμβασης	13
1.4 Η ομάδα στόχος	14
1.5 Οι στόχοι των προληπτικών παρεμβάσεων	15
1.6 Μέθοδοι	15
1.7 Πόροι	16
1.8 Σχεδιασμός της αξιολόγησης της διαδικασίας	16
1.9 Προγραμματισμός της αξιολόγησης της διαδικασίας	17
1.10 Σκέψεις σχετικά με το σχεδιασμό του προγράμματος	17
1.11 Κατάρτιση καταλόγου ελέγχου	17
Κεφάλαιο Δεύτερο: Αξιολόγηση της διαδικασίας	19
2.1 Προγραμματισμός της αξιολόγησης της διαδικασίας	19
2.2 Εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης	19
2.3 Επιστροφή στην ομάδα στόχο	20
2.4 Έκθεση	20
2.5 Η ποιότητα της προληπτικής παρέμβασης	21
2.6 Συζήτηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης της διαδικασίας	21
2.7 Κατάλογος ελέγχου της αξιολόγησης της διαδικασίας	22
Κεφάλαιο Τρίτο: Αξιολόγηση του αποτελέσματος	23
3.1 Σχεδιασμός της αξιολόγησης του αποτελέσματος	23
3.2 Η αξιολόγηση του αποτελέσματος	24
3.3 Το δείγμα	24
3.4 Τα αποτελέσματα	25
3.5 Συζήτηση των πορισμάτων της αξιολόγησης του αποτελέσματος	25
3.6 Κατάλογος ελέγχου των αποτελεσμάτων	26
Κεφάλαιο Τέταρτο: Ανακοίνωση των αποτελεσμάτων	27
4.1 Χάραξη ενός σχεδίου γνωστοποίησης	27
ΜΕΡΟΣ Β: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ	28
Κεφάλαιο Πρώτο: Αξιολόγηση του σχεδιασμού μιας προληπτικής παρέμβασης	28
1.1 Το φαινόμενο	28
1.2 Το θεωρητικό υπόβαθρο	30
1.3 Η αναγκαιότητα μιας προληπτικής παρέμβασης	31
1.4 Η ομάδα στόχος	34
1.5 Στόχοι	36
1.6 Μέθοδοι	38

1.7 Οικονομικοί Πόροι _____	41
1.8 Σχεδιασμός της Αξιολόγησης της διαδικασίας _____	42
1.9 Προγραμματισμός της αξιολόγησης του Αποτελέσματος _____	43
1.10 Σκέψεις σχετικά με το στάδιο σχεδιασμού του προγράμματος _____	43
Κεφάλαιο Δεύτερο: Αξιολόγηση της διαδικασίας	45
<hr/>	
2.1 Προγραμματισμός της αξιολόγησης της διαδικασίας _____	45
2.2 Εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης _____	47
2.3 Επιστροφή στην ομάδα στόχο _____	49
2.4 Έκθεση _____	50
2.5 Η ποιότητα της προληπτικής παρέμβασης _____	51
2.6 Συζήτηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης της διαδικασίας _____	53
Κεφάλαιο Τρίτο: Αξιολόγηση του αποτελέσματος	55
3.1 Προγραμματισμός της αξιολόγησης του αποτελέσματος _____	55
3.2 Η αξιολόγηση του αποτελέσματος _____	57
3.3 Το δείγμα _____	57
3.4 Τα αποτελέσματα _____	59
3.5 Συζήτηση των πορισμάτων της αξιολόγησης του αποτελέσματος _____	60
Κεφάλαιο Τέταρτο: Διάδοση των αποτελεσμάτων	63
4.1 Κατάρτιση ενός σχεδίου διάδοσης _____	63
ΜΕΡΟΣ Γ: ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ	65
Αντικειμενικότητα _____	65
Αξιολογητής _____	65
Αξιοπιστία _____	66
Βαθμός έκθεσης _____	66
Γνώσεις σχετικά με τη χρήση των ουσιών _____	66
Δείκτης _____	67
Διαρροές _____	67
Διιστάμενες απόψεις ως προς την ανάγκη _____	67
Δοκιμασία πριν και μετά _____	67
Δομικές αλλαγές _____	68
Εγκυρότητα _____	68
Εκτίμηση των αναγκών _____	68
Εμπόδια _____	69
Ενδιάμεσες μεταβλητές _____	70
Ενδιάμεση ομάδα στόχος _____	70
Επαναπροσδιορισμός _____	70
Επιπολασμός _____	70
Επίπτωση _____	71
Εργαλεία _____	71
Εργαλεία παρατήρησης _____	71
Ερωτηματολόγιο _____	71
Ηθελημένες αλλαγές _____	72
Κοινωνικά πρότυπα _____	72
Κοινωνικές δεξιότητες _____	72
Μεροληψία _____	72
Μη αναμενόμενες αλλαγές _____	72
Ομάδα ελέγχου _____	73
Ομάδα στόχος _____	73
Παράγοντες επικινδυνότητας _____	73
Παρατηρητής _____	74
Πιστότητα _____	74

Ποιότητα των δεδομένων _____	74
Ποιότητα της εφαρμογής της προληπτικής παρέμβασης _____	75
Ποιοτική προσέγγιση _____	75
Πολιτισμικές συνήθειες _____	76
Ποσοστό κάλυψης _____	76
Ποσοτική προσέγγιση _____	76
Προβληματική συμπεριφορά _____	76
Πρόθεση χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών _____	77
Προληπτική παρέμβαση _____	77
Προστατευτικοί παράγοντες _____	77
Στάση έναντι των εξαρτησιογόνων ουσιών _____	77
Στατιστικές μέθοδοι _____	78
Στόχοι _____	79
Συμπεριφορά ως προς τη χρήση ουσιών _____	79
Συνέντευξη _____	79
Συνέπεια _____	79
Συνέπειες της επιλογής _____	80
Σχεδιασμός της ομάδας ελέγχου _____	80
Σχεδιασμός _____	80
Τελική ομάδα στόχος _____	81
Τρόπος ζωής _____	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ _____	82

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τι είναι η αξιολόγηση;

Αξιολόγηση μιας μεμονωμένης παρέμβασης, ενός βραχυπρόθεσμου ή μακροπρόθεσμου προγράμματος¹ σημαίνει συστηματική συλλογή, ανάλυση και ερμηνεία πληροφοριών σχετικά με τη λειτουργία και τις πιθανές επιδράσεις της εν λόγω παρέμβασης. Σε πολλές περιπτώσεις, οι πληροφορίες που συλλέγονται χρησιμοποιούνται προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις όσον αφορά τον τρόπο βελτίωσης μιας παρέμβασης και το ενδεχόμενο της επέκτασης ή της διακοπής της.

Στην ουσία, με την αξιολόγηση πρέπει να δοθεί απάντηση στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποια είναι η φύση και η έκταση του προβλήματος;
- Ποιες παρεμβάσεις μπορούν να επηρεάσουν το πρόβλημα;
- Ποια είναι η ομάδα στόχος της προληπτικής παρέμβασης;
- Φθάνει η παρέμβαση πραγματικά μέχρι την ομάδα στόχο;
- Εφαρμόζεται η παρέμβαση σύμφωνα με τον τρόπο που έχει σχεδιασθεί;
- Είναι αποτελεσματική η παρέμβαση;

Η απάντηση των ερωτημάτων αυτών είναι απαραίτητη προκειμένου να γίνει μια διάκριση των αποτελεσματικών προληπτικών παρεμβάσεων από τις αναποτελεσματικές και μη αποδοτικές. Αυτό δεν είναι μόνο σημαντικό για την καλύτερη κατανόηση των προληπτικών παρεμβάσεων και τη βελτίωση της ποιότητας αυτών, αλλά μπορεί επίσης να αποτελέσει τη βάση επί της οποίας οι πολιτικώς ιθύνοντες και οι χρηματοδοτικοί οργανισμοί θα μπορούν να αποφασίζουν ποια προγράμματα επιθυμούν να υποστηρίξουν.

Εντούτοις, παρά την ευρεία αποδοχή της αναγκαιότητας και της χρησιμότητας της αξιολόγησης σε θεωρητικό επίπεδο, στην πράξη δεν έχουν αξιολογηθεί στην Ευρώπη παρά λίγες μόνο προληπτικές παρεμβάσεις. Ένας από τους λόγους στους οποίους οφείλεται πιθανώς η κατάσταση αυτή μπορεί να είναι η ανεπάρκεια γνώσεων, η αβεβαιότητα και η έλλειψη εμπιστοσύνης όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να διενεργούνται οι αξιολογήσεις των προληπτικών παρεμβάσεων που αφορούν την κατάχρηση των εξαρτησιογόνων ουσιών.

Ο προορισμός των οδηγιών αυτών είναι να καλύψουν το κενό που προαναφέρθηκε και να χρησιμεύσουν ως ένα είδος εγχειριδίου για τη διενέργεια έγκυρων, επιστημονικών αξιολογήσεων που έχουν ως αντικείμενο διάφορα είδη προληπτικών παρεμβάσεων σε διαφορετικές συνθήκες.

¹ Στο κείμενο αυτό προτιμάται η χρήση του όρου "⇒ προληπτική παρέμβαση" αντί των όρων "βραχυπρόθεσμο" ή "μακροπρόθεσμο πρόγραμμα" επειδή οι τελευταίοι σημαίνουν διαφορετικά πράγματα για τις διάφορες ομάδες. (Επειδή ο όρος χρησιμοποιείται σε κάθε σελίδα, αυτή θα είναι και η μοναδική φορά που επισημαίνεται με το σημείο ⇒).

Θεωρητικό υπόβαθρο των οδηγιών

Κατά το σχεδιασμό των οδηγιών αυτών αποφασίσαμε να ακολουθήσουμε μια δομημένη, εμπειρική και ποσοτική προσέγγιση. Παρά το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχουν ορισμένοι που επιθυμούν μια εις βάθος ποιοτική μεθοδολογία, η άποψή μας ήταν ότι τα περιθώρια που είχαμε στη διάθεσή μας δεν μας επέτρεπαν να συνδυάσουμε με ικανοποιητικό τρόπο αυτές τις δύο διαφορετικές μεθόδους. Όσοι επιθυμούν να διαβάσουν περισσότερα σχετικά με τη θεωρία και τη μεθοδολογία των διαδικασιών αξιολόγησης θα μπορούσαν να προσφύγουν στο συνοδευτικό τόμο του ΕΚΠΝΤ που φέρει τον τίτλο "The Monograph on the Evaluation of Drug Prevention" ("Μονογραφία για την αξιολόγηση της πρόληψης χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών"). Στη μονογραφία αυτή περιγράφονται σε βάθος πολλές και διάφορες πλευρές της αξιολόγησης (για παράδειγμα, η κατάσταση που επικρατεί σήμερα στην Ευρώπη και την Αμερική, διάφορα είδη αξιολόγησης, οι μετρήσεις των αποτελεσμάτων, ενδιάμεσες μεταβλητές, η σχέση κόστους/απόδοσης καθώς και τα εμπόδια και οι προκλήσεις της αξιολόγησης).

Σε ποιον απευθύνονται οι οδηγίες;

Οι οδηγίες αυτές έχουν ως στόχο να βοηθήσουν επαγγελματίες να σχεδιάσουν και να αξιολογήσουν προληπτικές παρεμβάσεις. Έχουν δε σχεδιασθεί ειδικά για άτομα που διαθέτουν περισσότερο πρακτικές γνώσεις και ελάχιστη πείρα στον τομέα της αξιολόγησης. Ωστόσο, θα μπορούσαν να βοηθήσουν και υπευθύνους αξιολόγησης με μεγαλύτερη πρακτική εμπειρία.

Προκειμένου να ανταποκριθούμε στις ανάγκες και των δύο αυτών ομάδων στόχων, χωρίσαμε το παρόν εγχειρίδιο σε τρία μέρη, με βάση την υπόθεση ότι όσο περισσότερη εμπειρία διαθέτει κανείς σε θέματα αξιολόγησης τόσο λιγότερο θα χρειασθεί να διαβάσει και αντιθέτως.

Δυνατότητες εφαρμογής των οδηγιών

Κατά πρώτο και κύριο λόγο, οι οδηγίες αυτές αποσκοπούν να βοηθήσουν τα άτομα που εργάζονται στον τομέα της πρόληψης χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών να αξιολογήσουν τις δραστηριότητές τους. Υπάρχουν όμως και άλλοι τρόποι με τους οποίους θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν οι οδηγίες αυτές. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως εκπαιδευτικό βοήθημα για την κατάρτιση στον τομέα της αξιολόγησης - οι εμπειρίες που είχαμε από ένα εκπαιδευτικό σεμινάριο στο οποίο συμμετείχαν επαγγελματίες του χώρου απέδειξαν ότι οι οδηγίες αποτελούν ένα εξαιρετικά χρήσιμο μέσο διδασκαλίας. Ένας άλλος τομέας στον οποίο θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν οι οδηγίες αφορά την κατάρτιση και την αξιολόγηση προτάσεων χρηματοδότησης, εκθέσεων ή ακόμη και άλλων οδηγιών.

Πότε μπορούν να χρησιμοποιούνται οι οδηγίες;

Οι οδηγίες είναι επικεντρωμένες στην αξιολόγηση των προληπτικών παρεμβάσεων και δεν παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο σχεδιασμού μιας συγκεκριμένης προληπτικής παρέμβασης. Είναι καλύτερο να χρησιμοποιούνται μόλις ένα σχέδιο προληπτικής παρέμβασης τίθεται υπό συζήτηση. Στο στάδιο αυτό, οι οδηγίες βοηθούν στο σχεδιασμό της παρέμβασης

και στη συνέχεια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της εφαρμογής της καθώς και των σχετικών αποτελεσμάτων. Οι οδηγίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν όχι μόνο για τις παρεμβάσεις που δεν έχουν αξιολογηθεί, αλλά και για εκείνες που έχουν ήδη εφαρμοσθεί και εξακολουθούν να εφαρμόζονται σε τακτικά διαστήματα.

Η δομή του εγχειριδίου

Το εγχειρίδιο αυτό αποτελείται από τρία μέρη: τις οδηγίες αυτές καθαυτές, παραδείγματα και ένα ευρετήριο όρων. Το πρώτο μέρος είναι συνοπτικό και περιλαμβάνει μία σύντομη παρουσίαση των οδηγιών. Το δεύτερο προσφέρει περισσότερο λεπτομερείς πληροφορίες και παραδείγματα για κάθε θέμα που προβάλλεται από τις οδηγίες. Τέλος, στο ευρετήριο αναλύονται εκτενώς οι σημαντικοί όροι.

Μέρος Α: Οι οδηγίες

Το μέρος αυτό αποτελεί τη δομή, το σκελετό του εγχειριδίου και καλύπτει όλα τα στάδια και τα θέματα τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στην αξιολόγηση. Οι οδηγίες καλύπτουν τέσσερις κύριους τομείς: το στάδιο του σχεδιασμού, την αξιολόγηση της διαδικασίας ή ποιοτική αξιολόγηση, την αξιολόγηση του αποτελέσματος, και τέλος, τη διάδοση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης. Κάθε ένα από τα τμήματα αυτά αρχίζει με μία σύντομη εισαγωγή, ενώ κάθε τεχνικός όρος που συνοδεύεται από ένα βέλος ("⇒") αναπτύσσεται εκτενώς στο ευρετήριο των όρων.

Μέρος Β: Παραδείγματα

Το μέρος αυτό περιλαμβάνει πληροφορίες που αφορούν θέματα που καλύπτονται από τις οδηγίες καθώς και πρακτικά παραδείγματα που προέκυψαν από τη μελέτη εφαρμογής. Αυτό θα χρησιμεύσει ιδιαίτερα σε όσους διαθέτουν λιγότερη πείρα στο σχεδιασμό και στην αξιολόγηση προγραμμάτων.

Μέρος Γ: Ευρετήριο όρων

Το ευρετήριο όρων περιλαμβάνει περισσότερο λεπτομερείς περιγραφές, ορισμούς και επεξηγήσεις των τεχνικών και μεθοδολογικών όρων που χρησιμοποιούνται στις οδηγίες. Όπως συμβαίνει και με το μέρος Β, το τρίτο μέρος θα βοηθήσει εκείνους που είναι λιγότερο εξοικειωμένοι με μεθοδολογικά θέματα να κατανοήσουν και να χρησιμοποιήσουν τις οδηγίες.

Πώς να χρησιμοποιείτε το παρόν εγχειρίδιο

Κατά την κατάρτιση των οδηγιών, προσπαθήσαμε να συμπεριλάβουμε τις σημαντικότερες πλευρές που πρέπει να εξετάζονται κατά το σχεδιασμό και την αξιολόγηση προληπτικών παρεμβάσεων. Βεβαίως, θα μπορούσαν να είχαν συμπεριληφθεί πολύ περισσότερα ζητήματα, ωστόσο, για πρακτικούς λόγους, αποφασίσαμε να περιορίσουμε τις οδηγίες στις πλέον ουσιαστικές.

Γνωρίζουμε επίσης ότι πολλά άτομα που εργάζονται στον χώρο της πρόληψης δεν διαθέτουν πάντα τις οικονομικές δυνατότητες και το ανθρώπινο δυναμικό

που απαιτείται για την πλήρη αξιολόγηση μιας προληπτικής παρέμβασης. Παρ'όλα αυτά, συνιστούμε θερμά στον αναγνώστη να ακολουθήσει συστηματικά τα βασικά στάδια που περιγράφονται στις οδηγίες αυτές, προκειμένου να εξασφαλισθεί η ποιότητα μιας προληπτικής παρέμβασης.

Σας συνιστούμε να διαβάσετε όλες τις ερωτήσεις του πρώτου μέρους, παρά το γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις δεν χρειάζεται να δοθεί απάντηση σε όλες. Σε γενικές γραμμές, οι υπεύθυνοι για την αξιολόγηση ενός προγράμματος πρέπει να επιχειρήσουν να απαντήσουν όλα τα ερωτήματα που αφορούν το στάδιο σχεδιασμού (κεφάλαιο πρώτο), και - αναλόγως με το ιδιαίτερο σχέδιο αξιολόγησης του καθενός - να προχωρήσουν στην αξιολόγηση της διαδικασίας (κεφάλαιο δεύτερο) και στην αξιολόγηση του αποτελέσματος (κεφάλαιο τρίτο). Η αξιολόγηση του αποτελέσματος είναι πάρα πολύ σημαντική, μολονότι που δεν είναι πάντα δυνατό να πραγματοποιηθεί στην περίπτωση προληπτικών παρεμβάσεων μικρής εμβέλειας. Κατά τον ίδιο τρόπο, εάν έχετε την πρόθεση να προβείτε σε μια αξιολόγηση αποτελέσματος, θα πρέπει να έχετε ορισμένες στοιχειώδεις γνώσεις στατιστικής, οι οποίες δεν είναι δυνατό να συμπεριληφθούν σε ένα εγχειρίδιο όπως το παρόν. Τέλος, το κεφάλαιο για τη χρήση των αποτελεσμάτων (κεφάλαιο τέταρτο) παρουσιάζει ενδιαφέρον για κάθε είδος αξιολόγησης.

Η διενέργεια μιας αξιολόγησης δεν είναι ένα απλό θέμα - μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα δαπανηρή και χρονοβόρα. Οι οδηγίες που περιλαμβάνονται στο παρόν εγχειρίδιο έχουν ως στόχο να σας βοηθήσουν να βρείτε το δρόμο σας μέσα σε αυτή την περίπλοκη διαδικασία. Αφού τις χρησιμοποιήσετε μερικές φορές, και αφού αποκτήσετε εμπιστοσύνη στην ικανότητά σας σαν αξιολογητής, θα διαπιστώσετε ότι η όλη διαδικασία της αξιολόγησης παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Σε τελευταία ανάλυση, μια αξιολόγηση σας βοηθά να σχεδιάσετε με περισσότερο αποτελεσματικό τρόπο τις υπηρεσίες που προσφέρετε, ενώ οι οδηγίες που περιλαμβάνονται στο εγχειρίδιο αυτό θα σας επιτρέψουν να σχεδιάσετε με αποτελεσματικότερο τρόπο τις αξιολογήσεις που θα διενεργήσετε.

ΜΕΡΟΣ Α: ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΜΙΑΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Το σύμβολο "⇒" υποδηλώνει όρους οι οποίοι αναλύονται στο ευρετήριο όρων.

Κεφάλαιο πρώτο: Αξιολόγηση του σχεδιασμού ενός προγράμματος

Η αξιολόγηση του σχεδιασμού ενός προγράμματος αφορά το στάδιο κατά το οποίο μία ⇒ προληπτική παρέμβαση προγραμματίζεται και σχεδιάζεται. Πρόκειται για τη φάση κατά την οποία γίνεται επιλογή των στόχων και των μεθόδων και η αξιολόγηση της φάσης αυτής απεικονίζει τη διαδικασία για τον προσδιορισμό του προβλήματος και της ⇒ τελικής ομάδας στόχου (η οποία δεν είναι απαραίτητως η τρέχουσα ⇒ ομάδα στόχος της παρέμβασης). Στη φάση αυτή συμπεριλαμβάνεται και η εκτίμηση των αναγκών για την εφαρμογή μιας προληπτικής παρέμβασης και η αξιολόγηση των διαθέσιμων μέσων.

Η αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε από έναν εξωτερικό ⇒ αξιολογητή² ή από τον αρμόδιο για την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης. Οι σχετικές πληροφορίες θα πρέπει να συγκεντρώνονται από τους υπεύθυνους προγραμματισμού και την ομάδα η οποία θα αναλάβει την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω προσωπικών συνεντεύξεων, ερωτηματολογίων, καταλόγων ελέγχου ή γραπτών εκθέσεων. Άλλες χρήσιμες πηγές δεδομένων αποτελούν μελέτες εθνικού ή τοπικού χαρακτήρα καθώς και επιστημονικά ή εκλαϊκευμένα δημοσιεύματα τα οποία αφορούν θέματα που θα πρέπει να εξετασθούν στη φάση του σχεδιασμού του προγράμματος. Τα αποτελέσματα θα πρέπει να καταγράφονται.

1.1 Το φαινόμενο³

Στη φάση σχεδιασμού αρχικά περιγράφεται η φύση, η έκταση και ο εντοπισμός του φαινομένου στο οποίο απευθύνεται η προληπτική παρέμβαση. Το φαινόμενο αυτό θα πρέπει να ορίζεται πάντοτε ως ⇒ συμπεριφορά ως προς τη χρήση ουσιών η οποία θα πρέπει να προληφθεί ή να τροποποιηθεί μέσω της προληπτικής παρέμβασης που έχει σχεδιασθεί. Επίσης, θα πρέπει να περιγράφονται τα χαρακτηριστικά των ατόμων που επηρεάζονται από το φαινόμενο αυτό.

² Επειδή ο όρος χρησιμοποιείται συστηματικά, επισημαίνεται επίσης μόνο μία φορά με το σημείο ⇒.

³ Στις παρούσες οδηγίες προτιμάται η χρήση του όρου "φαινόμενο" επειδή ο όρος "πρόβλημα εξαρτησιογόνων ουσιών", που θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιηθεί, έχει μια περισσότερο αρνητική εννοιολογική απόχρωση.

Θα πρέπει να απαντηθούν τα παρακάτω ερωτήματα.. Για κάθε ένα από αυτά θα πρέπει να αναφέρετε την πηγή των πληροφοριών σας και να σχολιάσετε την ποιότητα των πληροφοριών αυτών.

- α. Ποιο είναι το φαινόμενο που επιθυμείτε να αποτρέψετε ή να τροποποιήσετε με τη σχεδιαζόμενη προληπτική παρέμβαση;**
- β. Ποια είναι τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων που επηρεάζονται από το φαινόμενο αυτό σε σύγκριση με αυτά που δεν επηρεάζονται;**
- γ. Πού εμφανίζεται το φαινόμενο αυτό, και που δεν εμφανίζεται;**
- δ. Από πότε είναι γνωστό το φαινόμενο αυτό; Έχουν υπάρξει αλλαγές με την πάροδο του χρόνου όσον αφορά την έκταση, τις επιπτώσεις και τη σημασία του;**

1.2 Το θεωρητικό υπόβαθρο

Μόλις προσδιορίσετε το φαινόμενο, θα πρέπει να περιγράψετε τη θεωρία στην οποία στηρίζονται οι απόψεις σας όσον αφορά τα αίτια, την τροποποίηση και τον έλεγχο αυτού. Κατ' αυτό τον τρόπο, θα πρέπει να καθίσταται σαφές για ποιο λόγο επιλέξατε τους συγκεκριμένους στόχους (βλ. σημείο 1.5) και μεθόδους (βλ. σημείο 1.6) για την εκάστοτε προληπτική παρέμβαση.

Θα πρέπει να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα που παρατίθενται στη συνέχεια ενώ θα πρέπει επίσης να δοθούν παραδείγματα στρατηγικών και δραστηριοτήτων οι οποίες θα μπορούσαν να αλλάξουν (ή έχουν ήδη αλλάξει) το φαινόμενο.

- α. Ποια εξήγηση προτιμάτε όσον αφορά την προέλευση του φαινομένου;**
- β. Ποιοι παράγοντες ευθύνονται για τη διατήρηση του φαινομένου;**

1.3 Η αναγκαιότητα μιας προληπτικής παρέμβασης

Επίσης, πρέπει να εξακριβώσετε αν η έκταση του φαινομένου καθιστά απαραίτητη την εφαρμογή προληπτικής παρέμβασης. Η ανάλυση αυτή της ανάγκης εφαρμογής μιας συγκεκριμένης προληπτικής παρέμβασης πρέπει να συμπεριλαμβάνει τον υπολογισμό του αριθμού των ατόμων που επηρεάζονται από το φαινόμενο, να υποστηρίζει την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης προληπτικής παρέμβασης έναντι άλλων και να περιγράφει πώς (και κατά πόσο) μπορεί να συνδυαστεί με άλλες προληπτικές παρεμβάσεις.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. Πόσοι άνθρωποι επηρεάζονται από το φαινόμενο; Πόσα νέα περιστατικά υπάρχουν και πόσο συχνά εμφανίζονται; (⇒ επιπολασμός ⇒ επίπτωση;)**

- β. *Ποια εξέλιξη πιστεύετε ότι πρόκειται να έχει το φαινόμενο σε περίπτωση που δεν εφαρμοσθεί καμία προληπτική παρέμβαση; Πού στηρίζετε την άποψή σας;*
- γ. *Πώς θα περιγράφατε την αναγκαιότητα για την εφαρμογή προληπτικής παρέμβασης;*
- δ. *Υπάρχουν διαφορές απόψεων όσον αφορά την ανάγκη εφαρμογής προληπτικής παρέμβασης; (⇒ διιστάμενες απόψεις ως προς την ανάγκη)*
- ε. *Πώς προσδιορίζετε την ανάγκη εφαρμογής προληπτικής παρέμβασης; (⇒ εκτίμηση των αναγκών)*
- στ. *Έχετε υπόψη σας σχετικές προληπτικές παρεμβάσεις οι οποίες εφαρμόζονται ή βρίσκονται υπό σχεδιασμό; Έχετε πρόθεση να συμμετάσχετε σε αυτές τις δραστηριότητες;*

1.4 Η ομάδα στόχος

Στη συνέχεια θα πρέπει να προσδιορίσετε την ομάδα στην οποία απευθύνεται η συγκεκριμένη προληπτική παρέμβαση(⇒ ομάδα στόχος). Μπορούν να διακριθούν δύο ομάδες στόχοι: μία ⇒ τελική ομάδα στόχος, η οποία διατρέχει το μεγαλύτερο κίνδυνο όσον αφορά το φαινόμενο της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών και μία ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχος, όπως οι γονείς, οι δάσκαλοι και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Σε περίπτωση που η προληπτική παρέμβαση απευθύνεται σε μία ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχο, το σύνολο αυτό θα πρέπει να περιγραφεί ως η ομάδα στόχος και, εάν υπάρχουν περισσότερες από μία, αυτές θα πρέπει να περιγράφονται ξεχωριστά. Θα πρέπει επίσης να αναφέρετε με ποιο τρόπο θα προσεγγισθεί η ομάδα στόχος και πώς θα παρακινηθεί για να συμμετάσχει στη προληπτική παρέμβαση.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. *Είναι η ομάδα στόχος η ⇒ τελική ομάδα στόχος ή μία ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχος;*
- β. *Ποια είναι τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά της ομάδας στόχου, η κλίμακα του φαινομένου και το μέγεθος της ομάδας;*
- γ. *Για ποιο λόγο επιλέξατε αυτή την ομάδα στόχο;*
- δ. *Πόσα άτομα προβλέπετε να προσεγγίσετε;*
- ε. *Πού και πώς επιθυμείτε να έλθετε σε επαφή, να προσελκύσετε και να κινητοποιήσετε την ομάδα στόχο; (⇒ συνέπειες της επιλογής, ⇒ ποσοστό κάλυψης, ⇒ μεροληψία);*
- στ. *Με ποιο τρόπο σχεδιάζετε να εξασφαλίσετε τη συμμετοχή της ομάδας στόχου στη προληπτική παρέμβαση; (⇒ διαρροές)*

- ζ. **Ακόμη και αν η προληπτική παρέμβαση που έχετε σχεδιάσει απευθύνεται αποκλειστικά σε μία ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχο, ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ⇒ τελικής ομάδας στόχου;**

1.5 Οι στόχοι των προληπτικών παρεμβάσεων

Πρέπει να είστε σαφείς όσον αφορά τους ⇒ στόχους των προληπτικών παρεμβάσεων, ορίζοντας τόσο τις αναμενόμενες επιδράσεις όσον αφορά τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών όσο και τις ⇒ ενδιάμεσες μεταβλητές. Επίσης, θα πρέπει να περιγράψετε τις προσδοκίες σας όσον αφορά τα αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασης για οποιαδήποτε ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχο.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα.

- α. **Με ποιο τρόπο θα επηρεάσει η προληπτική παρέμβαση τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών της ⇒ τελικής ομάδας στόχου;**
- β. **Με ποιο τρόπο θα επηρεάσει η προληπτική παρέμβαση τις ενδιάμεσες μεταβλητές οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών της ⇒ τελικής ομάδας στόχου; (⇒ γνώσεις σχετικά με τη χρήση ουσιών, ⇒ στάση ως προς τις εξαρτησιογόνες ουσίες, ⇒ πρόθεση χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, ⇒ κοινωνικά πρότυπα);**
- γ. **Ποιοι στόχοι έχουν ληφθεί υπόψη όσον αφορά άλλες ενδιάμεσες μεταβλητές; (⇒ κοινωνικές δεξιότητες, ⇒ παράγοντες επικινδυνότητας, ⇒ προστατευτικοί παράγοντες, ⇒ προβληματική συμπεριφορά, ⇒ δομικές αλλαγές, αλλαγές στον ⇒ τρόπο ζωής και ⇒ τις πολιτισμικές συνήθειες)**
- δ. **Ποια είναι η σχέση μεταξύ αυτών των ενδιάμεσων μεταβλητών και της συμπεριφοράς χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών;**
- ε. **Ποιοι είναι οι στόχοι σας όσον αφορά την ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχο;**
- στ. **Πώς συνδέονται μεταξύ τους οι στόχοι που αφορούν την ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχο και αυτοί που αναφέρονται στην τελική ομάδα στόχο;**

1.6 Μέθοδοι

Πρέπει επίσης να γνωρίζετε τις μεθόδους και τις στρατηγικές που θα εφαρμόσετε για να υλοποιήσετε τους στόχους σας. Πρέπει να αναφέρετε τα εμπειρικά δεδομένα που αφορούν τις στρατηγικές αυτές καθώς και το χρονοδιάγραμμα και την προβλεπόμενη συνολική διάρκεια της προληπτικής παρέμβασης.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. *Ποιες στρατηγικές, ποια στοιχεία και ποιες μέθοδοι θα χρησιμοποιηθούν στην προληπτική παρέμβαση;*
- β. *Ποιος θα συμμετάσχει στην προληπτική παρέμβαση;*
- γ. *Έχετε υπόψη σας εμπειρικά δεδομένα που να εγγυώνται την επιτυχή εφαρμογή των μεθόδων σας (επιστημονική βιβλιογραφία, εκθέσεις με αποτελέσματα ερευνών);*
- δ. *Πόσο θα διαρκέσει η προληπτική παρέμβαση;*
- ε. *Ποιο είναι το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα της προληπτικής παρέμβασης (αριθμός παρεμβάσεων, διάρκεια και συχνότητα κάθε παρέμβασης, κλπ.);*
- στ. *Σχεδιάζετε να διερευνήσετε τη δυνατότητα υλοποίησης της προληπτικής παρέμβασης;*

1.7 Πόροι

Αφ' ης στιγμής έχουν διασαφηνισθεί οι στόχοι και οι μέθοδοι, θα πρέπει να εξετάσετε τους πόρους που έχετε στη διάθεσή σας. Σε αυτούς περιλαμβάνεται και ο χρόνος του προσωπικού, ενώ θα πρέπει να γνωρίζετε οποιαδήποτε \Rightarrow εμπόδια που αφορούν τη διαθεσιμότητα πόρων, τα οποία ενδέχεται να επηρεάσουν την εφαρμογή ή την αξιολόγηση μιας προληπτικής παρέμβασης.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. *Ποιο είναι το προσωπικό που θα εφαρμόσει την προληπτική παρέμβαση και ποια τα απαιτούμενα προσόντα;*
- β. *Πόσο χρόνο θα πρέπει να διαθέσει κάθε ένα από τα άτομα αυτά για την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης;*
- γ. *Ποιο είναι το ύψος και η προέλευση του σχετικού προϋπολογισμού;*
- δ. *Ποια πρόσθετα μέσα έχετε στη διάθεσή σας (προσωπικό, οργανώσεις, χώροι, υλικό κλπ.);*
- ε. *Τι θα μπορούσε να παρεμποδίσει την εφαρμογή ή την αξιολόγηση μιας προληπτικής παρέμβασης; (\Rightarrow εμπόδια);*

1.8 Σχεδιασμός της αξιολόγησης της διαδικασίας

Κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης του σχεδιασμού θα πρέπει επίσης να γνωρίζετε τα επόμενα στάδια. Θα πρέπει να αποφασίσετε κατά πόσο θα κάνετε αξιολόγηση της διαδικασίας και ποιος θα κάνει αυτή την αξιολόγηση.

Το κεφάλαιο 2 αναφέρεται στην αξιολόγηση της διαδικασίας, αλλά εάν έχετε την πρόθεση να πραγματοποιήσετε παρόμοια αξιολόγηση, θα πρέπει στο σημείο αυτό να απαντήσετε τα ακόλουθα ερωτήματα:

- α. *Έχει προβλεφθεί αξιολόγηση της διαδικασίας;*
- β. *Ποια μέσα έχετε στη διάθεσή σας για να πραγματοποιήσετε την αξιολόγηση της διαδικασίας;*
- γ. *Ποιος θα αναλάβει να σχεδιάσει και να φέρει εις πέρας την αξιολόγηση της διαδικασίας;*

1.9 Προγραμματισμός της αξιολόγησης του αποτελέσματος

Όπως αποφασίσατε εάν θα κάνετε αξιολόγηση της διαδικασίας, έτσι θα πρέπει να πράξετε και για την αξιολόγηση του αποτελέσματος. Το θέμα αυτό εξετάζεται στο κεφάλαιο 3, ωστόσο, σε περίπτωση που έχετε την πρόθεση να πραγματοποιήσετε μια τέτοια αξιολόγηση, θα πρέπει σ'αυτό το σημείο να απαντήσετε τα ακόλουθα ερωτήματα:

- α. *Έχει προβλεφθεί η αξιολόγηση του αποτελέσματος;*
- β. *Ποια μέσα έχετε στη διάθεσή σας για να κάνετε αξιολόγηση του αποτελέσματος;*
- γ. *Ποιος θα αναλάβει την αξιολόγηση του αποτελέσματος;*

1.10 Σκέψεις σχετικά με τον σχεδιασμό του προγράμματος

Κατά το πέρας της αξιολόγησης του σχεδιασμού του προγράμματος, θα πρέπει να μελετηθούν η συνολική διαδικασία που ακολουθείται για τη συλλογή πληροφοριών καθώς και οι διάλογοι επικοινωνίας.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. *Ποιος συμμετείχε στο σχεδιασμό του προγράμματος;*
- β. *Ποια είναι η εκτίμησή σας όσον αφορά τη διαδικασία του σχεδιασμού του προγράμματος;*

1.11 Κατάρτιση καταλόγου ελέγχου

Συγχαρητήρια! Κατορθώσατε να ολοκληρώσετε την αξιολόγηση που αφορά τον σχεδιασμό της προληπτικής σας παρέμβασης. Θα πρέπει πλέον να έχετε μια σαφή ιδέα όσον αφορά τα ακόλουθα:

- **ποιο είναι το αντικείμενό σας (1.1)**
- **πώς εξηγείτε το φαινόμενο αυτό (1.2)**
- **για ποιο λόγο είναι απαραίτητη η προληπτική σας παρέμβαση (1.3)**
- **ποιους επιδιώκετε να βοηθήσετε με την προληπτική σας παρέμβαση (1.4)**

- **ποιοι είναι οι στόχοι σας (1.5)**
- **με ποιο τρόπο θα εφαρμοσθεί η προληπτική παρέμβαση (1.6)**
- **ποιοι πόροι θα χρησιμοποιηθούν για την προληπτική παρέμβαση (1.7)**

Επίσης, έχετε επανεξετάσει τη συνολική διαδικασία σχεδιασμού του προγράμματος (1.10), πράξη η οποία θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε με ποιον τρόπο ελήφθησαν οι αποφάσεις. Εάν μία από τις αποφάσεις αυτές ήταν να συνεχίσετε την αξιολόγησή σας (1.8 και 1.9), τα κεφάλαια που ακολουθούν θα σας βοηθήσουν στην παρακολούθηση της πορείας και των αποτελεσμάτων της προληπτικής σας παρέμβασης.

Κεφάλαιο δεύτερο: Αξιολόγηση της διαδικασίας

Η αξιολόγηση της διαδικασίας καλύπτει την εφαρμογή αυτής καθώς και τις αντιδράσεις των συμμετεχόντων. Περιγράφει πως και κατά πόσον εφαρμόστηκε μια προληπτική παρέμβαση, εάν ο \Rightarrow σχεδιασμός της ήταν επιτυχημένος και αν προσεγγίσθηκε η ομάδα που είχε προσδιοριστεί ως στόχος. Η αξιολόγηση αναφέρεται επίσης στην "ποιότητα" της προληπτικής παρέμβασης. Δεδομένου ότι με την αξιολόγηση της διαδικασίας συγκεντρώνονται όλες οι πληροφορίες που αφορούν την επιτυχία ή την αποτυχία της, οι γνώσεις αυτές θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν στο μέλλον για τη βελτίωση της προληπτικής παρέμβασης.

2.1 Προγραμματισμός της αξιολόγησης της διαδικασίας

Κατά τον προγραμματισμό της αξιολόγησης της διαδικασίας πρέπει να ληφθούν αποφάσεις σχετικά με την επιλογή των μεταβλητών και των δεικτών που θα μετρηθούν. Συνεπώς, απαντώντας στις ερωτήσεις που παρατίθενται στη συνέχεια, θα πρέπει να αναφέρετε τι μετρήθηκε, με ποιο τρόπο και πότε.

- α. *Ποιες μεταβλητές και ποιοι \Rightarrow δείκτες μπορούν να προσφέρουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο που υλοποιήθηκε μια προληπτική παρέμβαση; Ποιο είδος πληροφοριών (\Rightarrow ποιοτικές ή \Rightarrow ποσοτικές) επιθυμείτε να εκτιμήσετε με την αξιολόγηση της διαδικασίας;*
- β. *Ποιες μέθοδοι και ποια μέσα "εργαλεία" πρόκειται να χρησιμοποιηθούν; (\Rightarrow συνεντεύξεις, \Rightarrow ερωτηματολόγια, \Rightarrow εργαλεία παρατήρησης)*
- γ. *Πού, πότε και πόσο συχνά θα συλλέγονται δεδομένα για την πορεία μιας προληπτικής παρέμβασης; (\Rightarrow σχεδιασμός)*
- δ. *Ποιος θα παράσχει τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την αξιολόγηση της διαδικασίας;*
- ε. *Με ποιο τρόπο έχετε την πρόθεση να αναλύσετε τα δεδομένα;*

2.2 Εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης

Πρόκειται κατά πάσα πιθανότητα για το σημαντικότερο στάδιο της εξέλιξης μιας προληπτικής παρέμβασης. Η περιγραφή της εφαρμογής και της εξέλιξης μιας προληπτικής παρέμβασης θα πρέπει να καλύπτει όλες τις ενέργειες που έχουν γίνει πραγματικά. Κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορέσετε να κρίνετε κατά πόσον η προληπτική παρέμβαση εφαρμόστηκε σύμφωνα με το αρχικό πρόγραμμα (\Rightarrow πιστότητα, \Rightarrow επαναπροσδιορισμός, \Rightarrow μη αναμενόμενες αλλαγές, \Rightarrow ηθελημένες αλλαγές).

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. *Ποιες στρατηγικές, στοιχεία και μέθοδοι χρησιμοποιήθηκαν; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.6.*
- β. *Ποιες πηγές δεδομένων και ποια μέσα χρησιμοποιήθηκαν για να μετρηθεί η εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 2.1.*
- γ. *Ποιοι πόροι χρησιμοποιήθηκαν; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.7.*

2.3 Επιστροφή στην ομάδα στόχο

Θα πρέπει επίσης να διαπιστώσετε κατά πόσο η προληπτική παρέμβαση άγγιξε την ομάδα στόχο.

Πρέπει να απαντήσετε στις ερωτήσεις που αναφέρονται παρακάτω και να αναφέρετε στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των συμμετεχόντων, την ηλικία και το φύλο τους, τη μόρφωση καθώς και άλλες σχετικές μεταβλητές. Όπως και προηγουμένως, θα πρέπει να συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με τα αρχικά σχέδια που είχατε καταρτίσει και στην προκειμένη περίπτωση όσον αφορά την ομάδα στόχο όπως περιγράφεται στο επιμέρους σημείο 1.4.

- α. *Πόσα άτομα προσεγγίσατε πραγματικά με την προληπτική παρέμβαση;*
- β. *Ποια ήταν τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων που προσεγγίστηκαν με την προληπτική παρέμβαση;*
- γ. *Πώς συλλέξατε τις πληροφορίες αυτές;*

2.4 Έκθεση

Στη συνέχεια θα πρέπει να εξετάσετε σε ποιο βαθμό κατόρθωσε η προληπτική παρέμβαση να προσεγγίσει την ομάδα στόχο (⇒ έκθεση).

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. *Πώς μετρήσατε την έκθεση; Ποιες πηγές δεδομένων, ⇒ εργαλεία ή ⇒ δείκτες χρησιμοποιήσατε στην πράξη;*
- β. *Πόσο διήρκεσε πραγματικά η προληπτική παρέμβαση και πόσες προληπτικές δράσεις έγιναν; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.6.*
- γ. *Σε ποιο βαθμό έκτασης προσεγγίστηκε πραγματικά η ομάδα στόχος; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.4.*

2.5 Η ποιότητα της προληπτικής παρέμβασης

Αφού αξιολογήσετε τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόστηκε μια συγκεκριμένη προληπτική παρέμβαση, πρέπει επίσης να εκτιμήσετε την ποιότητά της. Η ποιότητα μιας προληπτικής παρέμβασης μπορεί να εκφράζεται με βάση τις αντιδράσεις της ομάδας στόχου καθώς και τον τρόπο με τον οποίο την αντιμετώπισε (αποδοχή, βαθμός ταύτισης, συμμετοχή, προσωπικό όφελος κλπ.).

Θα πρέπει να απαντήσετε τα ερωτήματα που παρατίθενται στη συνέχεια και θα ήταν σκόπιμο να συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με τις αρχικές σας απόψεις όσον αφορά την αξιολόγηση της διαδικασίας όπως περιγράφεται στο επιμέρους σημείο 2.1.

- α. ***Από πού προέρχονται οι πληροφορίες σχετικά με την \Rightarrow ποιότητα της προληπτικής παρέμβασης;***
- β. ***Ποιοι δείκτες και ποια εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της ποιότητας της προληπτικής παρέμβασης;***
- γ. ***Ποια είναι τα αποτελέσματα των μετρήσεων της ποιότητας;***

2.6 Συζήτηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης της διαδικασίας

Τέλος, όπως και με την αξιολόγηση του σχεδιασμού μιας προληπτικής παρέμβασης, θα πρέπει να αναλύσετε και να ερμηνεύσετε τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της διαδικασίας της. Τα αποτελέσματα αυτά θα πρέπει να συγκριθούν με αποτελέσματα που αποκτήθηκαν από άλλες αξιολογήσεις και σχετικές μελέτες και η ανάλυσή σας πρέπει να περιλαμβάνει και υποδείξεις για το μέλλον.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. ***Εάν συγκρίνετε τον σχεδιασμό της προληπτικής παρέμβασης με τον τρόπο εφαρμογής της και την αξιολόγηση που κάνατε, πώς θα κρίνατε τη σχέση αυτή; Υπάρχουν διαφορές και, εάν ναι, σε ποιους λόγους πιστεύετε ότι μπορεί να οφείλονται;***
- β. ***Ποιες είναι οι επιπτώσεις αυτών των διαφορών στη προληπτική παρέμβαση;***
- γ. ***Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποιες οι αδυναμίες της μεθόδου με την οποία εφαρμόστηκε η προληπτική παρέμβαση; Κάνετε σύγκριση αυτών με αποτελέσματα άλλων προληπτικών παρεμβάσεων.***
- δ. ***Έχετε να κάνετε προτάσεις σχετικά με τη μελλοντική εφαρμογή παρόμοιων προληπτικών παρεμβάσεων;***
- ε. ***Έχετε να κάνετε προτάσεις σχετικά με τις μελλοντικές αξιολογήσεις της διαδικασίας παρόμοιων προληπτικών παρεμβάσεων;***

2.7 Κατάλογος ελέγχου της αξιολόγησης της διαδικασίας

Συγχαρητήρια! Ολοκληρώσατε την αξιολόγηση της διαδικασίας. Τώρα πλέον θα πρέπει να έχετε μια σαφή ιδέα όσον αφορά:

- **πώς σχεδιάσατε να μετρήσετε την "διαδικασία" μιας προληπτικής παρέμβασης(2.1)**
- **τι συνέβη πραγματικά κατά τη διάρκεια της προληπτικής παρέμβασης (2.2)**
- **πόσα άτομα κατορθώσατε να προσεγγίσετε (2.3)**
- **ποιο ποσοστό της ομάδας στόχου προσεγγίστηκε (2.4)**
- **πόσο "καλή" ήταν η προληπτική παρέμβαση (2.5)**

Επίσης, θα πρέπει να έχετε επανεξετάσει τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόστηκε η προληπτική παρέμβαση σε σχέση με τα αρχικά σας σχέδια (2.6), προκειμένου να διαπιστώσετε σε ποιο βαθμό επήλθαν τροποποιήσεις στην πράξη. Το επόμενο κεφάλαιο θα σας βοηθήσει να αξιολογήσετε τα αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασης και περισσότερο συγκεκριμένα να διαπιστώσετε κατά πόσο επιτύχατε αυτά που επιδιώκατε.

Κεφάλαιο τρίτο: Αξιολόγηση του αποτελέσματος

Η αξιολόγηση του αποτελέσματος ασχολείται με τις επιπτώσεις της προληπτικής παρέμβασης. Εξετάζει κατά πόσον η προληπτική παρέμβαση πέτυχε πραγματικά τους επιδιωκόμενους στόχους, και, κατά συνέπεια, μπορεί να σας βοηθήσει σημαντικά να κρίνετε κατά πόσο μια συγκεκριμένη προληπτική παρέμβαση αξίζει να συνεχιστεί, να προσαρμοστεί ή να εγκαταληφθεί.

Ο σχεδιασμός της αξιολόγησης του αποτελέσματος επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την ποιότητα των αποτελεσμάτων και, για το λόγο αυτό, το παρόν κεφάλαιο αρχίζει με μία περιγραφή του σχεδιασμού της αξιολόγησης του αποτελέσματος και συνεχίζει με την παράθεση τρόπων για την παρουσίαση αυτών.

3.1 Σχεδιασμός της αξιολόγησης του αποτελέσματος

Ο σχεδιασμός οποιασδήποτε αξιολόγησης αποτελέσματος πρέπει οπωσδήποτε να γίνει πριν από την έναρξη της προληπτικής παρέμβασης, επειδή οι αποφάσεις που λαμβάνονται στο στάδιο αυτό μπορεί να επηρεάσουν το χρονοδιάγραμμα της προληπτικής παρέμβασης και τη συλλογή δεδομένων.

Προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποδοτική αξιολόγηση του αποτελέσματος, πρέπει να απαντηθούν τα ακόλουθα ερωτήματα:

- α. **Ποιους \Rightarrow δείκτες χρησιμοποιείτε για τα αποτελέσματα και με ποιο τρόπο προτίθεστε να τους μετρήσετε;**
- β. **Επιθυμείτε να συγκεντρώσετε πληροφορίες για τα αποτελέσματα ακολουθώντας μία \Rightarrow ποιοτική προσέγγιση ή μία \Rightarrow ποσοτική προσέγγιση; Ποιους δείκτες και ποια \Rightarrow εργαλεία προτείνετε να χρησιμοποιηθούν για τη συλλογή πληροφοριών; Μπορείτε ενδεχομένως να χρησιμοποιήσετε την ακόλουθη κατάταξη:
 - i. Δείκτες και εργαλεία για να μετρήσετε τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση ουσιών της \Rightarrow τελικής ομάδας στόχου.
 - ii. Δείκτες και εργαλεία για να μετρήσετε τις ενδιάμεσες μεταβλητές που σχετίζονται με συμπεριφορά ως προς τη χρήση ουσιών της \Rightarrow τελικής ομάδας στόχου.
 - iii. Δείκτες και εργαλεία για να μετρήσετε άλλες ενδιάμεσες μεταβλητές για την \Rightarrow τελική ομάδα στόχο.
 - iv. Δείκτες και εργαλεία για να μετρήσετε τους στόχους όσον αφορά την \Rightarrow ενδιάμεση ομάδα στόχο.**
- γ. **Τι γνωρίζετε για την ποιότητα των εργαλείων (\Rightarrow αντικειμενικότητα, \Rightarrow αξιοπιστία, \Rightarrow εγκυρότητα); Έχετε την πρόθεση να εξετάσετε την καταλληλότητα των εργαλείων;**
- δ. **Από ποιον, πότε και πόσο συχνά σκοπεύετε να συλλέξετε πληροφορίες για τα αποτελέσματα; (\Rightarrow σχεδιασμός)**

- ε. **Με ποιο τρόπο προτίθεστε να αναλύσετε τις πληροφορίες που συγκεντρώσατε; Ποιες \Rightarrow στατιστικές μέθοδοι είναι κατάλληλες για τη μέτρηση της ποιότητας των δεδομένων και του σχεδιασμού;**

3.2 Η αξιολόγηση του αποτελέσματος

Έχοντας ήδη το σχέδιο αυτό, θα πρέπει να παρουσιάσετε την πραγματική αξιολόγηση του αποτελέσματος. Θα πρέπει να επικεντρώσετε την προσοχή σας στις αλλαγές ή τις προσαρμογές όχι μόνο του δείγματος, αλλά επίσης του σχεδιασμού και της χρήσης των εργαλείων. Θα πρέπει επίσης να γίνει διάκριση μεταξύ μη αναμενόμενων και ηθελημένων αλλαγών.

Απαντώντας στα ερωτήματα που παρατίθενται στη συνέχεια θα πρέπει πάντα να έχετε υπόψη σας το προηγούμενο επιμέρους σημείο.

- α. **Πώς είχε σχεδιαστεί η αξιολόγηση του αποτελέσματος;**
- β. **Ποια εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν;**
- γ. **Πώς συγκεντρώθηκαν τα δεδομένα, ποιος τα συγκέντρωσε, πότε και υπό ποιες συνθήκες;**
- δ. **Πώς έγινε η επεξεργασία των δεδομένων και ποιες στατιστικές αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν;**

3.3 Το δείγμα

Πρέπει να παραθέσετε πληροφορίες σχετικά με το δείγμα το οποίο χρησιμοποιήσατε για να συλλέξετε τα δεδομένα για την αξιολόγηση του αποτελέσματος. Σε περίπτωση που το δείγμα αντιστοιχεί σε όλους όσους προσεγγίστηκαν με την προληπτική παρέμβαση, ή ακόμη και στην ομάδα στόχο, το μόνο που χρειάζεται να κάνετε είναι να αναφερθείτε στην περιγραφή στα επιμέρους σημεία 1.4 και 2.3. Στην αντίθετη περίπτωση, πρέπει να περιγράψετε τα χαρακτηριστικά του δείγματος και να δώσετε λεπτομέρειες που αφορούν τη μέθοδο συγκρότησής του και το μέγεθος \Rightarrow των διαρροών.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. **Πώς συγκροτήθηκε το δείγμα;**
- β. **Ποια ήταν τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, το μέγεθός του, κλπ.;**
- γ. **Ποια είναι η σχέση μεταξύ αυτών των χαρακτηριστικών με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά της συνολικής ομάδας στόχου;**
- δ. **Είχατε τη δυνατότητα να διαπιστώσετε αν κάποια άτομα αποχώρησαν πριν από την ολοκλήρωση της προληπτικής παρέμβασης; Εάν ναι, ποια ήταν τα χαρακτηριστικά τους;**

3.4 Τα αποτελέσματα

Σε κάποιο στάδιο της αξιολόγησης του αποτελέσματος πρέπει να εξετάσετε τα αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασης. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να ταξινομηθούν, να αναλυθούν σύμφωνα με περίπλοκες στατιστικές μεθόδους ή να συμπεριληφθούν σε μία απλή γραπτή έκθεση απολογισμού.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. Πώς επηρέασε η προληπτική παρέμβαση τη συμπεριφορά της ⇒ τελικής ομάδας στόχου ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών;**
- β. Με ποιο τρόπο επηρέασε η προληπτική παρέμβαση ενδιάμεσες μεταβλητές που σχετίζονται με τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών της ⇒ τελικής ομάδας στόχου;**
- γ. Με ποιο τρόπο επηρέασε η προληπτική παρέμβαση άλλες ενδιάμεσες μεταβλητές όσον αφορά την ⇒ τελική ομάδα στόχο;**
- δ. Με ποιο τρόπο επηρέασε η προληπτική παρέμβαση διάφορους στόχους στην ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχο;**
- ε. Υπάρχουν υποομάδες που επηρεάζονται από την προληπτική παρέμβαση με διαφορετικό τρόπο; (άνδρες/γυναίκες, ομάδες ορισμένης ηλικίας, ομάδες κινδύνου, κλπ.)**

3.5 Συζήτηση των πορισμάτων της αξιολόγησης του αποτελέσματος

Τέλος, θα πρέπει να αναλύσετε και να ερμηνεύσετε τα πορίσματα που προέκυψαν από την αξιολόγηση του αποτελέσματος. Όπως συμβαίνει και με την αξιολόγηση της διαδικασίας, τα αποτελέσματα αυτά θα πρέπει να συγκριθούν με τα αποτελέσματα άλλων αξιολογήσεων και σχετικών μελετών, ενώ θα πρέπει παράλληλα να κάνετε και προτάσεις για το μέλλον.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι τα ακόλουθα:

- α. Απέφερε η προληπτική παρέμβαση τα αναμενόμενα αποτελέσματα; Συζητήστε τυχόν διαφορές μεταξύ των προσδοκιών σας και των αποτελεσμάτων εξετάζοντας τις πιθανές αιτίες και τις επιπτώσεις τους στη μελέτη.**
- β. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα περισσότερα πρόσφορα και σημαντικά αποτελέσματα; Συγκρίνετε τα αποτελέσματα αυτά με τα αποτελέσματα άλλων μελετών.**
- γ. Πόσο βέβαιοι είστε ότι η προληπτική παρέμβαση υπήρξε η αιτία των αποτελεσμάτων αυτών; Μήπως υπάρχουν εναλλακτικές εξηγήσεις για την εμφάνισή τους;**
- δ. Πώς εξηγείτε την εμφάνιση αρνητικών αποτελεσμάτων;**

- ε. **Θα μπορούσατε να κάνετε ορισμένες υποδείξεις όσον αφορά τη μελλοντική χρήση παρόμοιων προληπτικών παρεμβάσεων;**
- στ. **Θα μπορούσατε να κάνετε οποιοσδήποτε υποδείξεις όσον αφορά τις μελλοντικές αξιολογήσεις των αποτελεσμάτων προληπτικών παρεμβάσεων αυτού του είδους;**

3.6 Κατάλογος ελέγχου των αποτελεσμάτων

Συγχαρητήρια! Ολοκληρώσατε την αξιολόγηση του αποτελέσματος και έχετε σχεδόν ολοκληρώσει την όλη διαδικασία αξιολόγησης. Τώρα πλέον θα πρέπει να έχετε σχηματίσει σαφή αντίληψη για το:

- **πώς σχεδιάσατε να μετρήσετε "τα αποτελέσματα" (3.1)**
- **πώς πραγματοποιήσατε την αξιολόγηση του αποτελέσματος (3.2)**
- **από ποιον συλέξατε τις πληροφορίες σχετικά με τα αποτελέσματα (3.3)**
- **κατά πόσον η προληπτική παρέμβαση επηρέασε τη συμπεριφορά της ομάδας στόχου (3.4)**
- **κατά πόσον η προληπτική παρέμβαση πέτυχε πραγματικά τους στόχους της (3.5)**

Τώρα πλέον ολοκληρώσατε την αξιολόγηση της προληπτικής παρέμβασης σας. Το μόνο που χρειάζεται να κάνετε είναι να κοινοποιήσετε το γεγονός και να μοιραστείτε τις εμπειρίες σας με άλλους.

Κεφάλαιο τέταρτο: Ανακοίνωση των αποτελεσμάτων

Συγχαρητήρια! Θα πρέπει πλέον να έχετε ολοκληρώσει την αξιολόγηση της προληπτικής παρέμβασής σας. Η δουλειά σας όμως δεν τελείωσε ακόμη - θα χρειασθεί να σκεφτείτε πώς θα χρησιμοποιήσετε τα συμπεράσματά σας.

4.1 Χάραξη ενός σχεδίου γνωστοποίησης

Μια αξιολόγηση μπορεί να γίνει για πολλούς και διαφόρους λόγους, ωστόσο ένας από αυτούς θα πρέπει να είναι πάντα η δημιουργία μιας βάσης για τη λήψη αποφάσεων στο μέλλον. Υπάρχουν ορισμένα στάδια που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να εξασφαλισθεί η μέγιστη χρησιμότητα της αξιολόγησης που κάνατε.

Θα πρέπει λοιπόν να απαντήσετε στα ερωτήματα που ακολουθούν, εάν δεν θέλετε οι προσπάθειές σας να αποβούν μάταιες.

- α. Ποιος πρέπει να ενημερωθεί;**
- β. Πότε οι ενδιαφερόμενοι χρειάζονται τις πληροφορίες;**
- γ. Ποιο είδος πληροφοριών ενδιαφέρει τις διάφορες ομάδες;**
- δ. Ποιες μορφές γραπτής ανακοίνωσης θα χρησιμοποιήσετε;**
- ε. Ποιες μορφές προφορικής ανακοίνωσης θα χρησιμοποιήσετε;**

ΜΕΡΟΣ Β: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Στο δεύτερο μέρος παρατίθενται πληροφορίες που αφορούν όλα τα ερωτήματα που τέθηκαν στο κείμενο αυτό καθώς και σύντομα παραδείγματα για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να απαντηθούν. Τα περισσότερα παραδείγματα προέρχονται από εμπειρίες στο πλαίσιο προληπτικών παρεμβάσεων που είχαν στόχο την πρόληψη χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών και κατά τις οποίες εφαρμόστηκαν οι παρούσες οδηγίες στο στάδιο εκτίμησης της δυνατότητας εφαρμογής τους. Επίσης, τα περισσότερα παρουσιάζονται περιληπτικά ή έχουν συντμηθεί λόγω έλλειψης χώρου. Εάν ληφθεί υπόψη η ποικιλία των πιθανών προληπτικών παρεμβάσεων, είναι προφανές ότι τα παραδείγματα αυτά δεν μπορεί να έχουν πραγματικά αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα, αλλά χρησιμοποιούνται μάλλον για να αναδείξουν το φάσμα των δυνατοτήτων που προσφέρει η αξιολόγηση μιας προληπτικής παρέμβασης.

Κεφάλαιο πρώτο: Αξιολόγηση του σχεδιασμού μιας προληπτικής παρέμβασης

1.1 Το φαινόμενο

α. Ποιο είναι το φαινόμενο που επιθυμείτε να επηρεάσετε ή να τροποποιήσετε με την προληπτική παρέμβαση που έχετε σχεδιάσει;

Το φαινόμενο το οποίο θα πρέπει σε τελευταία ανάλυση να αντιμετωπισθεί από μία προληπτική παρέμβαση είναι η συμπεριφορά της \Rightarrow τελικής ομάδας στόχου ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Αυτό μπορεί να έχει σχέση τόσο με τις νόμιμες όσο και με τις παράνομες ψυχοδραστικές ουσίες και ισχύει ακόμη και αν το φαινόμενο επηρεάζεται μόνο με έμμεσο τρόπο, όπως συμβαίνει με την εκπαίδευση που έχει ως στόχο την απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων ή τις ενημερώσεις που διεξάγονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

"Αυτό που θέλουμε είναι να προλάβουμε τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, επικεντρώνοντας την προσοχή μας στα οινόπνευματώδη ποτά, ως νόμιμη εξαρτησιογόνη ουσία, και την ηρωίνη, ως μη νόμιμη, και τη χρήση από νέους ηλικίας 10 έως 18 ετών."

"Θέλουμε να προλάβουμε την κατανάλωση οινόπνευματωδών ποτών στον τόπο εργασίας σε μία εταιρεία με 750 υπαλλήλους."

β. Ποια είναι τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των ομάδων που επηρεάζονται από το φαινόμενο αυτό σε σύγκριση με τις ομάδες που δεν δέχονται παρόμοια επιρροή;

Τα σημαντικότερα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά είναι το φύλο, η ηλικία, η φυλή, η κοινωνικοοικονομική θέση και ο τόπος κατοικίας. Αναλόγως με την προβλεπόμενη προληπτική παρέμβαση, άλλες ιδιότητες που μπορεί να είναι σημαντικές είναι οι παράγοντες επικινδυνότητας, \Rightarrow οι προστατευτικοί παράγοντες, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας κλπ. Εκτός αυτού, τα

χαρακτηριστικά αυτά μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το είδος των εξαρτησιογόνων ουσιών και την περιοχή. Είναι δε απαραίτητο να είναι γνωστά, επειδή μόνο τότε μπορεί μια προληπτική παρέμβαση να επικεντρωθεί πραγματικά στην ομάδα στόχο. Ωστόσο, επειδή θα μπορούσαν να υπάρχουν δεκάδες χαρακτηριστικά ομάδων, το καλύτερο που έχετε να κάνετε είναι να επικεντρώσετε την προσοχή σας σε αυτά που πιστεύετε ότι παρουσιάζουν περισσότερο ενδιαφέρον και έχουν καταγραφεί με τον καλύτερο τρόπο.

"Σύμφωνα με μία έρευνα σε περιφερειακή κλίμακα, ένας στους πέντε χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών είναι θηλυκού γένους. Η μέση ηλικία όλων των ατόμων που κάνουν χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών είναι 27,6 χρόνια, εκ των οποίων το 77% είναι ανύπαντροι, το 21% έχουν απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης και το 45% σταθερή απασχόληση."

"Τα άτομα που συχνάζουν σε νυχτερινά κλαμπ και χρησιμοποιούν συστηματικά έκσταση είναι μεταξύ 18 και 23 ετών και είτε έχουν τακτική απασχόληση, είτε πηγαίνουν στο σχολείο ή στο πανεπιστήμιο (περισσότερο από 80% από αυτούς είναι φοιτητές)."

γ. Πού εμφανίζεται το φαινόμενο αυτό και που δεν εμφανίζεται;

Πρέπει να περιγράψετε με ακρίβεια πού γίνεται η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών η οποία αποτελεί στόχο της προληπτικής παρέμβασής σας. Εντοπίζεται, για παράδειγμα, στο σπίτι όταν ο χρήστης είναι μόνος, με φίλους, σε νυχτερινά κέντρα, στο δρόμο ή στην εξοχή. Είναι εξίσου σημαντικό να γνωρίζετε πού δεν παρατηρείται, έτσι ώστε να μπορείτε να θέσετε κατάλληλους στόχους για την προληπτική παρέμβασή σας. Οι απαντήσεις σ'αυτά τα ερωτήματα είναι εξίσου σημαντικές με τη γνώση του ποιος επηρεάζεται από το φαινόμενο, επειδή διαφορετικά δεν είναι δυνατό να τεθούν οι στόχοι της προληπτικής παρέμβασης.

"Στην κοινότητά μας, η κατανάλωση αλκοόλ παρατηρείται τόσο σε ιδιωτικούς όσο και σε δημόσιους χώρους (μπαρ, ντισκοτέκ, στο δρόμο). Κατανάλωση ηρωίνης γίνεται συνήθως σε ιδιωτικούς χώρους, ωστόσο παρατηρείται ακόμη και σε δημόσια πάρκα. Και τα δύο φαινόμενα σπανίως παρατηρούνται στο σχολείο."
"Γενικώς στις μη αστικές περιοχές το ποσοστό χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών είναι χαμηλότερο."

δ. Από πότε είναι γνωστό το φαινόμενο αυτό; Έχουν υπάρξει αλλαγές με την πάροδο του χρόνου όσον αφορά την έκταση, τις επιπτώσεις και τη σημασία του;

Είναι απαραίτητο να γίνουν προβλέψεις σχετικά με τη μελλοντική εξέλιξη του φαινομένου. Επιπλέον, μια περαιτέρω εξάπλωσή του επιβάλλει μια συστηματικότερη προληπτική παρέμβαση.

"Η κατανάλωση ηρωίνης, αφού σημείωσε ταχεία αύξηση κατά την τελευταία δεκαετία, σήμερα φαίνεται να σταθεροποιείται. Σημαντική αύξηση παρατηρείται επίσης όσον αφορά τη χρήση του "έκσταση" σε διάφορα νυχτερινά κέντρα και σε πάρτυ "rave". Η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών δεν αποτελεί πλέον αστικό κυρίως φαινόμενο και, σύμφωνα με

πρόσφατη μελέτη, παρατηρείται όξυνση των συνθηκών φτώχειας και ανασφάλειας υπό τις οποίες ζουν οι τοξικοεξαρτημένοι.."

Τέλος, σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει συνέχεια να περιγράφετε ποιες είναι οι πηγές των πληροφοριών σας και να σχολιάζετε την ποιότητά τους. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε εθνικές μελέτες, σχετική βιβλιογραφία, άρθρα εφημερίδων, δικές σας έρευνες κλπ., ενώ θα πρέπει επίσης να κάνετε μια διαβάθμιση της ποιότητας των πηγών σας.

"Έρευνα σε εθνική κλίμακα με αντικείμενο τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών από παιδιά σχολικής ηλικίας (Balding, 1997) και τοπικές έρευνες στο Ηνωμένο Βασίλειο (Pollard, 1995). Τα πορίσματα αυτά ενισχύονται σε μεγάλο βαθμό από έρευνες σε παρόμοια πολιτιστικά περιβάλλοντα, ιδίως στις ΗΠΑ και την Αυστραλία."

1.2 Το θεωρητικό υπόβαθρο

α. Ποια εξήγηση προτιμάτε όσον αφορά την προέλευση του φαινομένου;

Ενδέχεται να υπάρχουν περισσότερες από μία θεωρίες που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την ερμηνεία του φαινομένου και, για το λόγο, αυτό θα πρέπει να αναφέρετε ποια είναι κατά τη γνώμη σας η καταλληλότερη για την προληπτική παρέμβαση που έχετε σχεδιάσει. Θα πρέπει επίσης να εξηγήσετε για ποιο λόγο προτιμάτε αυτή τη θεωρία.

"Υπάρχουν πολλές θεωρίες που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την ερμηνεία του φαινομένου της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών εκ μέρους εφήβων. Παρά το γεγονός ότι όλες έχουν την αξία τους, αυτές που είναι ευρύτερα αποδεκτές είναι οι θεωρίες της κοινωνικής μάθησης και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Η κεντρική υπόθεση των θεωριών αυτών είναι ότι η συμπεριφορά των εφήβων επηρεάζεται σε πολύ σημαντικό βαθμό από τους γονείς και τις ομάδες συνομηλίκων και, από την άποψη αυτή, η πρώτη εμπειρία με τις εξαρτησιογόνες ουσίες είναι το αποτέλεσμα της έκθεσης σε πρότυπα που ευνοούν τη χρήση και η αδυναμία αντίστασης στην κοινωνική πίεση."

β. Ποιοι παράγοντες ευθύνονται για τη διατήρηση του φαινομένου;

Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι παράγοντες που αποτελούν αιτία του φαινομένου διαφέρουν από τους παράγοντες που το συντηρούν και το επιδεινώνουν. Για το λόγο αυτό, σε ορισμένες περιπτώσεις ενδέχεται να είναι περισσότερο σημαντικό να επικεντρώσετε την προσοχή σας στους παράγοντες διατήρησης, ιδίως επειδή συχνά θα είναι πλέον αργά για να επέμβετε στους πραγματικούς αιτιολογικούς παράγοντες.

"Η στάση, οι συνήθειες και τα πρότυπα των ενηλίκων όσον αφορά την κατανάλωση οινόπνευματων ποτών και τις παράνομες ψυχοδραστικές ουσίες είναι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμπεριφορά των νέων. Επιρροή ασκούν επίσης και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης."

"Μεταξύ των νέων της περιοχής μας παρατηρείται μια εν γένει αρνητική στάση όσον αφορά το μέλλον, η οποία οφείλεται εν μέρει στο υψηλό ποσοστό ανεργίας. Αυτή η αρνητική εικόνα που έχει για τον εαυτό της η τοπική κοινότητα επηρεάζεται επίσης από την ανεκτικότητα των κοινωνικών κανόνων όσον αφορά τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών."

Θα πρέπει επίσης να δώσετε παραδείγματα στρατηγικών και δράσεων οι οποίες θα μπορούσαν να τροποποιήσουν (ή έχουν τροποποιήσει) το φαινόμενο. Εάν έχετε υπόψη σας κάποιες συγκεκριμένες προληπτικές παρεμβάσεις που έχουν εφαρμοσθεί, περιγράψτε τις όσο το δυνατόν λεπτομερέστερα. Ακόμη και αν δεν έχετε υπόψη σας παρόμοιες επιτυχείς προληπτικές παρεμβάσεις, μπορείτε να αναφέρετε τα στοιχεία και τα δεδομένα τα οποία πιστεύετε ότι είναι απαραίτητα για τη δική σας παρέμβαση.

"Η εφαρμογή παρεμβάσεων πρωτογενούς πρόληψης σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο αναμένεται ότι θα επηρεάσει την εξέλιξη του φαινομένου. Στις ενέργειες οι οποίες θα μπορούσαν να επιβραδύνουν το ρυθμό της αύξησης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών συμπεριλαμβάνονται: εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού, προληπτικές παρεμβάσεις στα σχολεία, η ενημέρωση ομάδων γονέων που προϋπήρχαν ή συστάθηκαν ειδικά για το σκοπό αυτό και προγράμματα τα οποία απευθύνονται σε μαθητές που εγκαταλείπουν το σχολείο."

"Μια προληπτική παρέμβαση, για να είναι επιτυχής, πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις τοπικές συνθήκες. Χρειάζεται να υπάρξει μια ευρεία, διεπιστημονική συνεργασία διαφόρων τομεών. Υπάρχουν επίσης και άλλες δράσεις οι οποίες ενδέχεται να συμβάλουν στην τροποποίηση του φαινομένου, όπως η διοργάνωση διαλέξεων και πολιτιστικών εκδηλώσεων από τους ίδιους τους νέους."

1.3 Η αναγκαιότητα μιας προληπτικής παρέμβασης

α. *Πόσοι άνθρωποι επηρεάζονται από το φαινόμενο; Πόσες νέες περιπτώσεις υπάρχουν και πόσο συχνά εμφανίζονται; (⇒ επιπολασμός ⇒ επίπτωση)*

Προκειμένου να εκτιμηθεί η σημασία του φαινομένου, είναι απαραίτητο να εκτιμηθεί το εύρος του καθώς και ο αριθμός των ατόμων που επηρεάζονται από αυτό. Η εκτίμηση αυτή μπορεί να έχει ένα γενικό χαρακτήρα και να πραγματοποιηθεί σε εθνική κλίμακα ή να περιορισθεί σε μία συγκεκριμένη κοινότητα, ανάλογα με το εύρος της προληπτικής παρέμβασης που προτείνεται. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών βλέπε την ⇒ εκτίμηση αναγκών.

"Από μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Αγγλία το 1991 προέκυψε ότι περισσότερο από 30% των νέων από 15 έως 16 ετών παραδέχθηκαν ότι έχουν κάνει χρήση παράνομων ψυχοδραστικών ουσιών, ιδιαίτερα ινδική κάνναβη και LSD."

"Εκτιμήσεις της τοπικής κοινότητας σχετικά με την διάδοση της τακτικής χρήσης αλκοόλ (τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα) από άτομα ηλικίας

13 έως 18 ετών εμφανίζουν ποσοστά 30% έως 50% σε σύνολο 540 ατόμων. Επίπτωση κατ'εκτίμηση: 50-60 άτομα αυτής της ηλικίας ετησίως."

β. Ποια εξέλιξη πιστεύετε ότι πρόκειται να έχει το φαινόμενο σε περίπτωση που δεν εφαρμοσθεί καμμία προληπτική παρέμβαση; Πού στηρίζετε την άποψή σας;

Είναι σημαντικό να γίνει μία θεμελιωμένη εκτίμηση της μελλοντικής πορείας του φαινομένου σε περίπτωση που δεν εφαρμοσθεί η προληπτική παρέμβαση. Στην ουσία, θα πρέπει να εκτιμήσετε κατά πόσο το φαινόμενο θα παρουσιάσει βελτίωση ή επιδείνωση και κατά πόσο τα πρότυπα συμπεριφοράς ως προς την κατανάλωση ή η σύνθεση της ομάδας χρηστών θα αλλάξει σε περίπτωση που δεν εφαρμοσθεί καμία προληπτική παρέμβαση. Χωρίς τις απαντήσεις αυτές, δεν είναι δυνατό να αποδειχθεί η σημασία της σχεδιαζόμενης προληπτικής παρέμβασης.

"Εκτιμάται ότι η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών από νέους θα συνεχίσει την ανοδική της πορεία. Τα ποτά χαμηλής περιεκτικότητας σε αλκοόλ είναι πλέον ευρέως διαδεδομένα και πιστεύεται ότι στόχος αυτής της στρατηγικής μάρκετινγκ είναι κυρίως οι ανήλικοι πότες. Από μελέτες προκύπτει ότι η χρήση ουσιών σε νεαρή ηλικία προοιωνίζει τη χρήση και άλλων εξαρτησιογόνων ουσιών στο μέλλον (Duncan κ.ά., 1995)."

γ. Πώς θα περιγράφατε την αναγκαιότητα για την εφαρμογή μιας προληπτικής παρέμβασης;

Εκτός από τον αριθμό των ατόμων που επηρεάζονται από το φαινόμενο, θα πρέπει να αναφέρετε τους λόγους για τους οποίους σχεδιάσατε μια προληπτική παρέμβαση.

"Η "ευρεία συζήτηση για το έκσταση" συνεχίζεται αμείωτη. Η αύξηση τόσο της χρήσης όσων και των συλλήψεων που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια ήταν δραματική (έκθεση της αστυνομίας), ενώ πολιτικοί και άλλα δημόσια πρόσωπα εξέφρασαν τη γνώμη ότι είναι απαραίτητο να εφαρμοσθούν επειγόντως προληπτικές παρεμβάσεις (άρθρο εφημερίδας, 23ης Ιανουαρίου 1997)."

"Κορίτσια εφηβικής ηλικίας με χαμηλό βαθμό αυτοεκτίμησης και ελάχιστη υποστήριξη από το σχολείο αποτελούν ομάδα υψηλού κινδύνου όσον αφορά τη χρήση και άλλων εξαρτησιογόνων ουσιών και οινόπνευματων ποτών."

δ. Υπάρχουν διαφορές απόψεων όσον αφορά την ανάγκη εφαρμογής προληπτικής παρέμβασης; (⇒ διιστάμενες απόψεις ως προς την ανάγκη)

Διάφορες πλευρές μπορεί να έχουν διαφορετικές απόψεις όσον αφορά την αναγκαιότητα μιας προληπτικής παρέμβασης. Πρέπει να είστε σίγουροι ότι στην περίπτωση σας η ομάδα στόχος, αυτοί που καθορίζουν τη σχετική πολιτική και οι επαγγελματίες συμφωνούν ως προς την αναγκαιότητα της προληπτικής παρέμβασης. Διαφορετικά, υπάρχει κίνδυνος να εξαπατηθείτε από μια συγκεκριμένη ομάδα που επιδιώκει συγκεκριμένους στόχους - έναν πολιτικό της

περιοχής, για παράδειγμα, που επιδιώκει να επανεκλεγεί. Προετοιμαστείτε για την αντιμετώπιση δυσκολιών που ενδέχεται να προκύψουν από αυτού του είδους διαφορές απόψεων!

"Αρμόδιοι τοπικών προγραμμάτων και άλλοι ειδικοί σε θέματα πρόληψης και θεραπείας καθώς και υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής συμφωνούν όσον αφορά την αναγκαιότητα της προληπτικής αυτής παρέμβασης."

"Στο στάδιο του σχεδιασμού της προληπτικής παρέμβασης, ο υπεύθυνος προγράμματος διαπίστωσε την ύπαρξη δισταμένων απόψεων όσον αφορά την αναγκαιότητα μιας προληπτικής παρέμβασης. Οι διαφορές αυτές οφείλονται στην ιδιαιτερότητα του πεδίου εφαρμογής (κατάχρηση οινόπνευματων ποτών) και τον εθνικό προσανατολισμό ορισμένων εμπειρογνομόνων. Οι πολιτισμικές συνήθειες διαφέρουν όσον αφορά τη χρήση οινόπνευματων ποτών σε κοινωνικές περιστάσεις καθώς και όσον αφορά την ποσότητα και τη συχνότητα κατανάλωσης."

ε. Πώς προσδιορίζετε την ανάγκη εφαρμογής προληπτικής παρέμβασης; (⇒ εκτίμηση αναγκών)

Επειδή διαφορετικές τεχνικές μπορούν να αποδώσουν διαφορετικά αποτελέσματα, πρέπει να καθορίσετε προσεκτικά τις μεθόδους σας.

"Ζητήσαμε τη γνώμη σημανόντων προσώπων με πολυετή εμπειρία στον τομέα της πρόληψης χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, την εκπαίδευση και την κατάρτιση εκπαιδευτικών. Εκτός από τη διεξαγωγή θεματικών συζητήσεων, δεν πραγματοποιήθηκε κάποια επίσημη ανάλυση των αναγκών."

στ. Έχετε υπόψη σας σχετικές προληπτικές παρεμβάσεις οι οποίες εφαρμόζονται ή βρίσκονται υπό σχεδιασμό; Έχετε πρόθεση να συμμετάσχετε σε αυτές τις δραστηριότητες;

Προκειμένου να αποφύγετε τις άσκοπες αλληλεπικαλύψεις και επαναλήψεις, θα ήταν σκόπιμο να γνωρίζετε τις προληπτικές παρεμβάσεις που είτε διεξάγονται ήδη, είτε έχουν προγραμματισθεί να διεξαχθούν στην περιοχή σας. Βεβαίως, αυτό θα μπορούσε να είναι χρήσιμο για την ανταλλαγή ιδεών και εμπειριών.

"Έγιναν μερικές προσπάθειες για να χρησιμοποιηθεί το Internet στον τομέα της πρόληψης, όμως η προληπτική παρέμβαση που έχουμε σχεδιάσει θα αποτελέσει την πρώτη συστηματική προσπάθεια που καταβάλλεται στη χώρα."

"Έχουν γίνει άλλες δύο ενημερωτικές εκστρατείες για τις εξαρτησιογόνες ουσίες από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που έχουν ως αντίστοιχο στόχο το γενικό πληθυσμό και τους εκπαιδευτικούς αντίστοιχα. Δεδομένου ότι η δική μας προληπτική εκστρατεία απευθύνεται στους νέους, δεν τίθεται θέμα αλληλεπικάλυψης."

1.4 Η ομάδα στόχος

α. ***Είναι η ομάδα στόχος η ⇒ τελική ομάδα στόχος ή μία ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχος;***

Αυτό πρέπει να διευκρινισθεί, διαφορετικά η προληπτική παρέμβασή σας δεν θα είναι σαφής.

"Επικεντρώνουμε την προσοχή μας σε μια ενδιάμεση ομάδα στόχο (εκπαιδευτικοί)."

"Οι ομάδες στόχοι της προληπτικής παρέμβασης είναι οι μαθητές (τελική ομάδα στόχος), καθώς επίσης οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς (ενδιάμεσες ομάδες στόχοι)."

β. ***Ποια είναι τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά της ομάδας στόχου, η κλίμακα του φαινομένου στο πλαίσιο αυτής της ομάδας καθώς και το μέγεθος της ομάδας;***

Τα χαρακτηριστικά αυτά συμπεριλαμβάνουν την ηλικία, το φύλο και τη φυλή καθώς επίσης και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και το περιβάλλον διαβίωσης. Θα πρέπει επίσης να αναφέρετε οποιαδήποτε άλλα χαρακτηριστικά της ομάδας στόχου που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την προληπτική παρέμβασή σας, να εντοπίσετε το φαινόμενο στους κόλπους της ίδιας της ομάδας και να παράσχετε στοιχεία σχετικά με το μέγεθός της. Σε περίπτωση που έχετε περισσότερες από μία ομάδες στόχους, αυτό θα πρέπει να γίνει για κάθε μία από αυτές χωριστά.

"Η ομάδα στόχος ζει σε μία κοινότητα υποβαθμισμένη κοινωνικά και οικονομικά - μία περιοχή που δεν διαθέτει σχεδόν καμία υποδομή, στις παρυφές μιας μικρής πόλης, ενώ ένας αυτοκινητόδρομος χωρίζει την περιοχή αυτή από τους αγρούς. Σε αυτόν τον αποκαλούμενο "οικισμό κοινωνικών κατοικιών" ζουν 150 οικογένειες και η κατάχρηση εξαρτησιογόνων ουσιών είναι ευρύτατα διαδεδομένη."

γ. ***Για ποιο λόγο επιλέξατε αυτή την ομάδα στόχο;***

Η επιλογή μιας ομάδας στόχου μπορεί να στηρίζεται σε θεωρητικές εκτιμήσεις (θα μπορούσε να είναι μια ομάδα υψηλού κινδύνου), ή σε περισσότερο πρακτικούς λόγους (μια ομάδα που ήταν εύκολο να προσεγγισθεί ή είχε ιδιαίτερα κίνητρα) ή στο συνδυασμό αυτών.

"Η ομάδα στόχος επελέγη επειδή η επίπτωση της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών είναι μεγάλη και επειδή η ύπαρξη μιας αίθουσας στο χωριό μας έδωσε τη δυνατότητα να προσεγγίσουμε τις οικογένειες μέσω της κοινότητας."

"Επιλέξαμε ως τελική ομάδα στόχο τους μαθητές της τετάρτης και της ογδής τάξης λόγω του υψηλού ποσοστού χρήσης ηρωίνης. Η ενδιάμεση ομάδα στόχος (τα τοπικά μέσα ενημέρωσης) επελέγη επειδή επιθυμούσε να συμμετάσχει και λόγω του ρόλου που διαδραματίζει όσον αφορά τη διαμόρφωση απόψεων."

δ. Πόσα άτομα προβλέπετε να προσεγγίσετε;

Η απάντηση στην ερώτηση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία. Πρέπει να ορίσετε τους στόχους της προληπτικής παρέμβασης και οι στόχοι αυτοί πρέπει να είναι σύμφωνα με την πραγματικότητα. Σε περίπτωση που η δυνητική ομάδα στόχος είναι πολύ μεγάλη, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στην περίπτωση μιας προληπτικής παρέμβασης που εφαρμόζεται σε περιφερειακή ή εθνική κλίμακα, αντί να πείτε "θέλουμε να προσεγγίσουμε όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα", είναι προτιμότερο να εκτιμήσετε κατά προσέγγιση τον αριθμό των ατόμων που θα έχετε τη δυνατότητα να προσεγγίσετε και στη συνέχεια να προσπαθήσετε να υλοποιήσετε το στόχο αυτό.

"Και οι 150 οικογένειες της κοινότητας, δηλαδή περίπου 500 άτομα."

"Αναμένουμε να προσεγγίσουμε από 500 έως 5000 άτομα τους πρώτους έξι μήνες. Ωστόσο, λόγω του χαρακτήρα του Internet, είναι δύσκολο να προβλεφθεί ο ακριβής αριθμός των ατόμων που θα επισκεφθούν τη σελίδα μας στο Δίκτυο."

ε. Πού και πώς επιθυμείτε να έλθετε σε επαφή, να προσελκύσετε και να κινητοποιήσετε την ομάδα στόχο; (⇒ συνέπειες της επιλογής, ⇒ ποσοστό κάλυψης, ⇒ μεροληψία)

Μια προληπτική παρέμβαση που δεν γίνεται αντιληπτή από κανέναν αποτελεί σπατάλη χρόνου και χρήματος. Θα πρέπει να έχετε υπόψιν σας ότι μια ομάδα στόχος δεν είναι απαραίτητο να έχει περισσότερα κίνητρα να συμμετάσχει σε μία προληπτική παρέμβαση από μία ομάδα που δεν αποτελεί ομάδα στόχο και έτσι - πάνω από όλα - πρέπει να διερωτηθείτε με ποιο τρόπο μπορείτε να κινητοποιήσετε τα άτομα που αποτελούν τους δυνητικούς στόχους σας, ώστε να ενδιαφερθούν για την προληπτική παρέμβαση και να συμμετάσχουν σε αυτή. Θα πρέπει επίσης να λάβετε υπόψη τις ενδεχόμενες συνέπειες της επιλογής, της μεροληψίας και του ελλιπούς ποσοστού κάλυψης (ή ακόμη και του υπερβολικού ποσοστού κάλυψης).

"Στην προληπτική παρέμβαση που έχουμε αναλάβει στο χώρο εργασίας, ο διευθυντής θα έλθει σε άμεση επαφή με όλους τους εργαζομένους μέσω επιστολής καθώς και με την ανάρτηση ειδικού εντύπου στον πίνακα ανακοινώσεων. Καθ' όλη τη διάρκεια της προληπτικής παρέμβασης, τα άτομα αυτά θα έχουν το δικαίωμα να διακόψουν την εργασία τους."

"Τα παιδιά και οι νέοι (η τελική ομάδα στόχος) θα προσεγγισθούν στο σχολείο, σε κέντρα αναψυχής, σε λέσχες νέων, σε αστυνομικούς σταθμούς και σε οργανώσεις εθελοντών. Οι γονείς (η ενδιάμεση ομάδα στόχος) θα προσεγγισθούν μέσω του σχολείου, στην εργασία, καθώς και με μια ενημερωτική εκστρατεία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης."

στ. Με ποιο τρόπο σχεδιάζετε να εξασφαλίσετε τη συμμετοχή της ομάδας στόχου στη προληπτική παρέμβαση; (⇒ διαρροές)

Ό,τι ισχύει για τα αρχικά κίνητρα ισχύει και για τη συνεχή συμμετοχή - φαίνεται μάλλον απίθανο να μπορέσετε να υπογράψετε συμβόλαια που θα δεσμεύουν

όλους τους συμμετέχοντες, πράγμα που σημαίνει ότι δεν υπάρχει κανένας τρόπος να εμποδίσετε τους ανθρώπους να αποχωρήσουν από την προληπτική παρέμβαση. Δεν πρέπει να λησμονείτε τον κίνδυνο ενός υψηλού ποσοστού \Rightarrow διαρροών και θα πρέπει να καταβάλετε κάποιες προσπάθειες για να αντιμετωπίσετε το πρόβλημα αυτό ή να ενθαρρύνετε τους συμμετέχοντες να μην εγκαταλείψουν την προληπτική παρέμβαση.

"Εφόσον ολοκληρώσουν επιτυχώς τον κύκλο των μαθημάτων, οι εκπαιδευτικοί θα λάβουν ένα επίσημο πιστοποιητικό επιμόρφωσης στην πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών."

"Το σχολικό πρόγραμμα είναι υποχρεωτικό για όλα τα κορίτσια της ενάτης τάξης."

ζ. *Ακόμη και αν η προληπτική παρέμβαση που έχετε σχεδιάσει απευθύνεται αποκλειστικά σε μία \Rightarrow ενδιάμεση ομάδα στόχο, ποια είναι τα χαρακτηριστικά της \Rightarrow τελικής ομάδας στόχου;*

Πρόκειται για μια σημαντική διαδικασία που θα πρέπει να διέλθετε εφόσον δεν προσπαθείτε να προσεγγίσετε το πρόβλημα της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών με άμεσο τρόπο, επειδή μπορεί να σας βοηθήσει να παραμείνετε στην πορεία προς τον τελικό στόχο της προληπτικής παρέμβασης.

"Η προληπτική παρέμβαση απευθύνεται στους καθηγητές του γυμνασίου ως ενδιάμεση ομάδα στόχο. Η ομάδα στόχος είναι μαθητές της έκτης τάξης (ηλικίας 11 έως 12 ετών), οι περισσότεροι από τους οποίους δεν κάνουν χρήση παράνομων ψυχοδραστικών ουσιών, αν και υπάρχει κίνδυνος στο άμεσο μέλλον να κάνουν έναρξη χρήσης."

1.5 Στόχοι

α. *Με ποιο τρόπο θα επηρεάσει η προληπτική παρέμβαση τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών της \Rightarrow τελικής ομάδας στόχου;*

Πρέπει να γνωρίζετε κατά κάποιον τρόπο πώς η προληπτική παρέμβαση θα επηρεάσει τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και ότι, ακόμη και εάν δεν έχει ως άμεσο στόχο αυτό το είδος συμπεριφοράς, σε τελευταία ανάλυση θα πρέπει να την επηρεάσει. Στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει να συγκεντρώσετε περισσότερο την προσοχή σας στην περιγραφή στόχων που αναμένετε ότι θα επηρεάσουν τις ενδιάμεσες μεταβλητές ή \Rightarrow την ενδιάμεση ομάδα στόχο. Ωστόσο, ακόμη και αν δεν πρόκειται να κάνετε αξιολόγηση του αποτελέσματος μιας προληπτικής παρέμβασης, θα πρέπει να ορίσετε κάποιους στόχους.

Ως παραδείγματα στόχων μπορούν να αναφερθούν η προσπάθεια της πλήρους αποτροπής των παιδιών από τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, η δυνατόν μεγαλύτερη ηλικία έναρξης χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, η μείωση της ποσότητας και/ή της συχνότητας χρήσης ουσιών, κλπ.

"Οι στόχοι της προληπτικής παρέμβασης είναι: η μείωση της συστηματικής/υπερβολικής κατανάλωσης οινόπνευματων ποτών· η

μείωση του αριθμού των νέων που καπνίζουν συστηματικά και η καθυστέρηση στο χρόνο της πρώτης εμπειρίας με εξαρτησιογόνες ουσίες."

"Ο έμμεσος στόχος της προληπτικής παρέμβασης (η οποία αποσκοπεί στη βελτίωση του ρόλου της οικογένειας) είναι ο περιορισμός της χρήσης/κατάχρησης εξαρτησιογόνων ουσιών και των συναφών κινδύνων."

- β. Με ποιο τρόπο θα επηρεάσει η προληπτική παρέμβαση τις ενδιάμεσες μεταβλητές οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών της ⇒ τελικής ομάδας στόχου; (⇒ γνώσεις σχετικά με τη χρήση ουσιών, ⇒ στάση ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, ⇒ πρόθεση χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, ⇒ κοινωνικά πρότυπα)**

Εκτός από τον άμεσο επηρεασμό της συμπεριφοράς ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, η προληπτική παρέμβαση ενδέχεται να αποσκοπεί επίσης στην τροποποίηση ενδιάμεσων μεταβλητών που σχετίζονται με αυτή τη συμπεριφορά. Σε πολλές περιπτώσεις, οι προληπτικές παρεμβάσεις πρωτογενούς πρόληψης είναι περισσότερο επικεντρωμένες σε αυτές τις ενδιάμεσες μεταβλητές παρά στην ίδια τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών.

"Στόχος της προληπτικής παρέμβασης είναι η αύξηση της γνώσης όσον αφορά τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (π.χ. ατομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του αλκοολισμού)."

- γ. Ποιοι στόχοι έχουν ληφθεί υπόψη όσον αφορά άλλες ενδιάμεσες μεταβλητές; (⇒ κοινωνικές δεξιότητες, ⇒ παράγοντες επικινδυνότητας, ⇒ προστατευτικοί παράγοντες, ⇒ προβληματική συμπεριφορά, ⇒ δομικές αλλαγές, αλλαγές στον ⇒ τρόπο ζωής και ⇒ τις πολιτισμικές συνήθειες)**

Παράλληλα με τις ενδιάμεσες μεταβλητές που έχουν άμεση σχέση με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (γνώσεις, συνήθειες, κλπ.), οποιαδήποτε προληπτική παρέμβαση θα μπορούσε επίσης να επηρεάσει σημαντικά μεταβλητές περισσότερο γενικού χαρακτήρα. Πρόκειται για κάτι που θα πρέπει να έχετε υπόψη σας αρχίζοντας το σχεδιασμό της προληπτικής παρέμβασης.

"Η προληπτική παρέμβαση θα βελτιώσει τη δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων, θα ενισχύσει τις δεξιότητες επικοινωνίας, θα ενισχύσει την αυτοεκτίμηση και θα ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα."

- δ. Ποια είναι η σχέση μεταξύ αυτών των ενδιάμεσων μεταβλητών και της συμπεριφοράς ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών;**

Εφόσον έχετε σκοπό να επηρεάσετε ενδιάμεσες μεταβλητές, πρέπει να εξηγήσετε τη σχέση των μεταβλητών αυτών με τη συμπεριφορά χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Όλοι θα σας ρωτούν "γιατί νομίζετε ότι θα αλλάξει η συμπεριφορά των ατόμων όσον αφορά τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, εάν τους δώσετε κάποιο ενημερωτικό δελτίο για τις εξαρτησιογόνες ουσίες ή εάν αυξήσετε την αυτοπεποίθησή τους;"

"Η αυτονομία, οι καλές συναισθηματικές σχέσεις και η κοινωνική υποστήριξη από την οικογένεια και τους φίλους θεωρούνται ότι αποτελούν προστατευτικούς παράγοντες χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών (π.χ. Κόνζελ και άλλοι, 1994)."

ε. Ποιοι είναι οι στόχοι σας όσον αφορά την ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχο;

Εάν η προληπτική παρέμβαση σας καλύπτει μία ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχο, στο τμήμα αυτό θα πρέπει να γίνεται μία ουσιαστική ανακεφαλαίωση των τελευταίων τεσσάρων ερωτήσεων, αλλά για αυτή την ομάδα και όχι για την ⇒ τελική ομάδα στόχο.

"Για τους εκπαιδευτικούς, οι στόχοι της προληπτικής παρέμβασης είναι οι ακόλουθοι: περισσότερη ευαισθητοποίηση και κατανόηση του προβλήματος της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών· κατανόηση αποτελεσματικών στρατηγικών πρόληψης και εκπαίδευσης καθώς και ανάπτυξη κατάλληλων δεξιοτήτων για την απασχόληση στον τομέα αυτό (π.χ. ικανότητες διδασκαλίας, επικοινωνίας και παροχής συμβουλών)."

"Η βελτίωση της σχέσης των γονέων με τα παιδιά τους."

στ. Ποια είναι η σχέση μεταξύ των στόχων σας όσον αφορά την ⇒ ενδιάμεση ομάδα στόχο και την τελική ομάδα στόχο;

Θα πρέπει να διασαφηνίσετε τη σχέση μεταξύ των στόχων που θέσατε όσον αφορά όλες τις ομάδες που αποτελούν στόχο σας. Η ουσία είναι να κατανοήσετε με ποιο τρόπο αλλαγές που συντελούνται στους κόλπους της ⇒ ενδιάμεσης ομάδας στόχου θα επηρεάσουν την ⇒ τελική ομάδα στόχο. Εάν δεν έχετε αιτιολογήσει σαφώς την επιλογή των στόχων αυτών, οι επιπτώσεις της εφαρμογής τους όσον αφορά την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών θα παραμείνουν ασαφείς.

"Οι γονείς διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως πρότυπα συμπεριφοράς για τους εφήβους. Προκειμένου να επηρεασθεί η συμπεριφορά αυτής της τελικής ομάδας στόχου όσον αφορά το κάπνισμα, είναι απαραίτητο να ασκηθεί επιρροή στην συμπεριφορά των ίδιων των γονέων."

1.6 Μέθοδοι

α. Ποιες στρατηγικές, ποια στοιχεία περιεχομένου και ποιες μέθοδοι θα χρησιμοποιηθούν στη προληπτική παρέμβαση;

Αυτός είναι ο πυρήνας του σχεδίου - η λεπτομερής περιγραφή των προτεινόμενων προληπτικών παρεμβάσεων.

"Η μέθοδος που χρησιμοποιείται στο πρόγραμμα Αγωγής Υγείας είναι η μέθοδος της "ενεργητικής μάθησης", η οποία έχει ως στόχο να υποστηρίξει και να αναπτύξει τις βασικές δεξιότητες ενός μαθητή. Θα εφαρμοστεί στις τρεις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου και θα καλύψει τρεις τομείς (το κάπνισμα, τα οινόπνευματώδη ποτά και τις παράνομες

ψυχοδραστικές ουσίες). Στις μεθόδους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν συμπεριλαμβάνονται συζητήσεις στην τάξη, συζητήσεις σε ομάδες, συνεντεύξεις, μελέτες/έρευνες, εκθέσεις, δραματοποίηση, role playing, προβολή ταινιών κλπ.)."

"Η προληπτική παρέμβαση έχει σχεδιασθεί για εκπαιδευτικούς και συμβούλους σε θέματα πρόληψης εξαρτησιογόνων ουσιών και έχει ως στόχο να αυξήσει τις γνώσεις τους σχετικά με τις περισσότερο συνηθισμένες εξαρτησιογόνες ουσίες, να βελτιώσει τις δεξιότητες επικοινωνίας καθώς και τις ικανότητες διδασκαλίας μικρών ομάδων και παροχής συμβουλών. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα τεσσάρων κύκλων στο τέλος του οποίου απονέμεται στους συμμετέχοντες ένα "πιστοποιητικό εκπαίδευσης στην Αγωγή και πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών". Τα διάφορα σκέλη του προγράμματος στηρίζονται σε σχετική βιβλιογραφία και μελέτες."

β. Ποιος θα συμμετάσχει στην προληπτική παρέμβαση;

Αυτό δεν αφορά μόνο εκείνους που θα αναλάβουν την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης, αλλά και τα άτομα που θα αναλάβουν να μεταφέρουν το μήνυμα της προληπτικής παρέμβασης στην ⇒ τελική ομάδα στόχο. Εάν η προληπτική παρέμβαση απευθύνεται ειδικά στην τελική ομάδα στόχο (για παράδειγμα σε μαθητές) υπάρχει περίπτωση - αν και αυτό δεν είναι απαραίτητο να συμβαίνει πάντοτε - τα άτομα που θα αναλάβουν την υλοποίηση της προληπτικής παρέμβασης θα είναι και τα μόνα που θα συμμετάσχουν σε αυτήν. Από την άλλη πλευρά, σε περίπτωση που ο στόχος είναι μια ενδιάμεση ομάδα, μπορεί να αναμένεται ότι τα μέλη της ομάδας αυτής με τη σειρά τους θα συμμετάσχουν στη διάδοση των πορισμάτων που αντλήθηκαν από την προληπτική παρέμβαση (τοπικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί, για παράδειγμα, οι οποίοι μεταδίδουν προγράμματα σχετικά με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, εκπαιδευτικοί που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση μαθημάτων σχετικά με τις εξαρτησιογόνες ουσίες). Για το λόγο αυτό πρέπει να απευθυνθείτε σε όλους όσους πιστεύετε ότι θα συμμετάσχουν στη προληπτική παρέμβαση.

"Οι καθηγητές και οι γονείς θα λειτουργήσουν ως κύριοι φορείς της αλλαγής/ενδιάμεση ομάδα στόχος."

γ. Έχετε υπόψη σας εμπειρικά δεδομένα που να αποδεικνύουν την επιτυχή εφαρμογή των μεθόδων σας (π.χ. επιστημονική βιβλιογραφία);

Σε περίπτωση που παρόμοιες προληπτικές παρεμβάσεις (ή μέρη αυτών) έχουν δοκιμασθεί ήδη σε κάποια άλλη χώρα ή σε κάποιο άλλο περιβάλλον, θα πρέπει να το γνωστοποιήσετε και να συνοψίσετε τα αποτελέσματα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον.

"Δεν υπάρχουν εμπειρικά στοιχεία που να τεκμηριώνουν άμεσα την επιτυχία των προληπτικών παρεμβάσεων μέσω του Internet. Όμως, σε ορισμένους σχετικούς τομείς, ιδιαίτως στο χώρο της τηλεϊατρικής, έχουν διεξαχθεί μελέτες με αντικείμενο το βαθμό ικανοποίησης των πελατών. Από τις μελέτες αυτές προκύπτει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις οι

ασθενείς μάλιστα προτιμούν να επικοινωνούν με τον ιατρό μέσω ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή."

δ. Πόσο θα διαρκέσει η προληπτική παρέμβαση;

Εκτός από το ποιος, πώς και πού, είναι εξίσου σημαντικό να γνωρίζετε πόσο αναμένεται να διαρκέσει μια προληπτική παρέμβαση.

"Ο υπεύθυνος του προγράμματος και οι αρμόδιοι για τη χάραξη της πολιτικής συμφώνησαν για μια περίοδο πέντε ετών, η οποία μπορεί να παραταθεί για άλλα πέντε."

ε. Ποιο είναι το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα της προληπτικής παρέμβασης (αριθμός δράσεων, διάρκεια και συχνότητα κάθε δράσης, κλπ.);

Θα πρέπει επίσης να περιγράψετε με περισσότερες λεπτομέρειες τη διάρκεια ξεχωριστά κάθε δράσης της προληπτικής παρέμβασης.

"Θα πραγματοποιηθούν τρεις συναντήσεις της κοινοτικής ομάδας που θα διαρκέσουν δύο ώρες η καθεμία, 12 συνεδριάσεις της ομάδας εργασίας που θα διαρκέσουν επίσης δύο ώρες η καθεμία και πέντε έως οκτώ πρόσθετα σεμινάρια για τους γονείς. Όσον αφορά την τελική ομάδα στόχο, οι μαθητές της 4ης τάξης, θα συμμετέχουν σε οκτώ μαθήματα της μίας ώρας κάθε χρόνο, ενώ οι μαθητές της 8ης τάξης, σε τέσσερα μαθήματα της μίας ώρας κάθε χρόνο."

"Για ένα χρόνο θα γίνονται μία φορά την εβδομάδα μαθήματα (που θα διαρκούν μία ώρα). Έτσι καταλήγουμε σε ένα σύνολο 40 περίπου εβδομαδιαίων συναντήσεων."

στ. Σχεδιάζετε να διερευνήσετε τη δυνατότητα υλοποίησης της προληπτικής παρέμβασης;

Πριν αρχίσετε μια νέα προληπτική παρέμβαση ή εφαρμόσετε μία δοκιμασμένη παλαιά προληπτική παρέμβαση σε ένα νέο τομέα, θα πρέπει να προσπαθήσετε να διαπιστώσετε κατά πόσο η προληπτική παρέμβαση θα γίνει αποδεκτή από την ομάδα στόχο και κατά πόσο θα συμβάλει στην επίτευξη των αποτελεσμάτων που επιδιώκονται. Στα πλαίσια μιας εκστρατείας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, θα μπορούσατε για παράδειγμα να δοκιμάσετε τα μέσα που σκοπεύετε να χρησιμοποιήσετε σε μία "ομάδα εστίασης", ζητώντας την άποψη των μελών της. Θα μπορούσατε επίσης να ζητήσετε τη γνώμη ορισμένων δασκάλων σχετικά με ένα εγχειρίδιο που θα αφορά ένα σχολικό πρόγραμμα, ή ακόμη και να διεξάγετε μία πλήρη δοκιμαστική εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης.

"Έχουμε την πρόθεση να χρησιμοποιήσουμε ένα "συγκεκριμένο πρόγραμμα ενημέρωσης για τις εξαρτησιογόνες ουσίες" το οποίο περιλαμβάνει υλικό που σχετίζεται κατά κάποιο τρόπο με τις εξαρτησιογόνες ουσίες και τη σχετική συμπεριφορά, όπως είναι ενημερωτικά φυλλάδια, κείμενα που αναφέρονται στη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών κλπ. Έχουμε την πρόθεση να δοκιμάσουμε το

υλικό αυτό με διάφορα άτομα χωρίς να τα προειδοποιήσουμε και να ζητήσουμε τις απόψεις τους."

"Θέλουμε να ζητήσουμε τη γνώμη 25 ατόμων για μια αφίσα που σχεδιάζουμε να διανείμουμε στα σχολεία και αφορά επικίνδυνες συμπεριφορές. Τα άτομα αυτά θα κληθούν να περιγράψουν τι βλέπουν στην αφίσα, ποιο πιστεύουν ότι είναι το σημαντικότερο μήνυμα και κατά πόσον έχουν τη γνώμη ότι είναι κατάλληλη για το σκοπό για τον οποίο προορίζεται."

1.7 Οικονομικοί Πόροι

α. Ποιο είναι το προσωπικό που θα υλοποιήσει την προληπτική παρέμβαση και ποια προσόντα πρέπει να διαθέτει;

Θα πρέπει να αναφέρετε μόνο τα άτομα που θα συμμετάσχουν άμεσα στην προληπτική παρέμβαση. Όλοι οι άλλοι πρόσθετοι πόροι θα πρέπει να περιγραφούν στα τμήματα που ακολουθούν.

"Διευθυντής προγράμματος - τυπικά προσόντα: Πτυχιούχος Πανεπιστημίου, κατάρτιση στην ψυχοθεραπεία, τουλάχιστον πενταετής εμπειρία στην υλοποίηση και αξιολόγηση προληπτικών παρεμβάσεων. Λοιπά προσόντα: αξιοπιστία, αποδοχή εκ μέρους των ομάδων πίεσης της κοινότητας. Κύριος υπεύθυνος υλοποίησης του προγράμματος - τυπικά προσόντα: κατάρτιση στην ψυχοθεραπεία, επαγγελματική πείρα στην εργασία με εφήβους. Λοιπά προσόντα: αξιοπιστία, προέλευση από την κοινότητα στην οποία Εφαρμόζεται η προληπτική παρέμβαση, ικανότητα ταύτισης με νέους ανθρώπους."

β. Πόσο χρόνο θα πρέπει να διαθέσει κάθε ένα από τα άτομα αυτά για την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης;

Πρέπει να καταρτίσετε ένα πρόγραμμα σύμφωνα με την πραγματικότητα για να αποφύγετε την υπερβολική επιβάρυνση των συμμετεχόντων. Θα πρέπει να έχετε πάντα υπ'όψιν ότι υπάρχει ο κίνδυνος να υποτιμήσετε τον χρόνο που απαιτείται για την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης.

"Διευθυντής του προγράμματος: δύο ώρες την ημέρα για μία περίοδο δύο ετών. Υπεύθυνος υλοποίησης: 100%, δηλαδή 40 ώρες την εβδομάδα."

γ. Ποιο είναι το ύψος και η προέλευση του προβλεπόμενου προϋπολογισμού;

Αναφέρετε το ύψος του συνολικού προϋπολογισμού καθώς και την πηγή (τις πηγές) χρηματοδότησης.

"Μεταξύ 200 000 και 300 000 ECU. Χρηματοδότηση εκ μέρους του Εθνικού Ιδρύματος Υγείας."

δ. Ποια πρόσθετα μέσα έχετε στη διάθεσή σας (π.χ. προσωπικό, οργανώσεις, χώροι, υλικό κλπ.);

Τα μέσα αυτά θα πρέπει να αναφερθούν δεδομένου ότι η συμβολή τους μπορεί να αποδειχθεί ανεκτίμητη.

"Υπάρχει ένα γραφείο για την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών και την παροχή συμβουλών, πλήρως εξοπλισμένο με προσωπικούς υπολογιστές, τηλέφωνο και φαξ."

"Υπάρχουν οπτικοακουστικά μέσα, μέσα προβολής (τηλεοράσεις) και ηλεκτρονικοί υπολογιστές."

ε. Τι θα μπορούσε να παρεμποδίσει την εφαρμογή ή την αξιολόγηση μιας προληπτικής παρέμβασης; (⇒ εμπόδια)

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναλογισθείτε τα εμπόδια που μπορεί να προκύψουν, έτσι ώστε να βρείτε τρόπους να τα αποφύγετε εάν και όταν εμφανιστούν.

"Πιθανά εμπόδια: προβλήματα γλώσσας, χρονοβόρες μετακινήσεις, έλλειψη οικονομικής υποστήριξης και δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίσουν οι διάφοροι επαγγελματίες για να βρουν το χρόνο να συμμετάσχουν πλήρως στη προληπτική παρέμβαση."

1.8 Σχεδιασμός της Αξιολόγησης της Διαδικασίας

α. Έχει προβλεφθεί η Αξιολόγηση της Διαδικασίας;

Στην περίπτωση αυτή αρκεί μια απλή απάντηση ναι ή όχι. Εάν η απάντηση είναι θετική, θα πρέπει να δώσετε αργότερα περισσότερο λεπτομερείς πληροφορίες (βλ. κεφάλαιο δύο).

β. Ποια μέσα έχετε στη διάθεσή σας για να πραγματοποιήσετε την Αξιολόγηση της Διαδικασίας;

Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να κάνετε μία κριτική αξιολόγηση των οικονομικών πόρων και του προσωπικού που έχετε στη διάθεσή σας για να ολοκληρώσετε με επιτυχία την αξιολόγηση της διαδικασίας. Σε πολλές περιπτώσεις υποτιμάται το κόστος σε χρόνο και χρήμα. Θα σας συμβουλεύαμε να δεσμεύσετε μεταξύ 10% και 30% των διαθέσιμων χρηματοδοτικών πόρων για μία προληπτική παρέμβαση για την Αξιολόγηση της Διαδικασίας και του αποτελέσματος.

"Η αξιολόγηση θα γίνει από την ερευνητική ομάδα του τμήματός μας."

γ. Ποιος θα αναλάβει να επιτελέσει το έργο αυτό;

Θα πρέπει να έχετε συγκεκριμένα σχέδια. Γνωστοποιήστε το όνομα του οργανισμού ή των ανθρώπων που ελπίζετε ότι θα δεχθούν να αναλάβουν την αξιολόγηση. Περιγράψτε το ρόλο τους (εάν συμμετέχουν ή όχι στη προληπτική παρέμβαση) καθώς και τα τυπικά και άτυπα χαρακτηριστικά τους (μέλος του προσωπικού, προσόντα, κλπ.).

"Ένας ψυχολόγος - με τη βοήθεια ενός ατόμου από το προσωπικό μας. Την αξιολόγηση της διαδικασίας θα αναλάβει εξωτερικός αξιολογητής. Υπάρχουν ήδη επαφές με το ίδρυμα ερευνών ψυχικής υγιεινής του τοπικού πανεπιστημίου."

1.9 Προγραμματισμός της αξιολόγησης του Αποτελέσματος

α. Έχει προβλεφθεί η αξιολόγηση του αποτελέσματος;

Και εδώ αρκεί μια απλή απάντηση με ναι ή όχι. Εάν η απάντηση είναι θετική, θα πρέπει να δώσετε περισσότερο λεπτομερείς απαντήσεις σε κάποιο μεταγενέστερο στάδιο (βλ. κεφάλαιο 3).

β. Ποια μέσα έχετε στη διάθεσή σας για την αξιολόγηση του αποτελέσματος;

Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να κάνετε μία κριτική αξιολόγηση των οικονομικών πόρων και του προσωπικού που έχετε στη διάθεσή σας για να ολοκληρώσετε με επιτυχία την αξιολόγηση του αποτελέσματος ενός προγράμματος. Σε πολλές περιπτώσεις υποτιμάται το κόστος σε χρόνο και χρήμα. Θα σας συμβουλεύαμε να δεσμεύσετε μεταξύ 10% και 30% των χρηματοδοτικών πόρων, που προβλέπονται για μία προληπτική παρέμβαση, για την αξιολόγηση της διαδικασίας και του αποτελέσματος.

"Την αξιολόγηση του αποτελέσματος θα αναλάβει η ομάδα ερευνών του τοπικού πανεπιστημίου που συνεργάζεται μαζί μας."

γ. Ποιος θα αναλάβει την αξιολόγηση του αποτελέσματος;

Θα πρέπει να έχετε συγκεκριμένα σχέδια. Γνωστοποιήστε το όνομα του οργανισμού ή των ανθρώπων που ελπίζετε ότι θα δεχθούν να αναλάβουν την αξιολόγηση. Περιγράψτε το ρόλο τους (εάν συμμετέχουν ή όχι στη προληπτική παρέμβαση) καθώς και τα τυπικά και τα άλλα χαρακτηριστικά τους (μέλος του προσωπικού, προσόντα, κλπ.).

"Το έργο αυτό θα αναλάβει ένας εξωτερικός Αξιολογητής από την ερευνητική ομάδα του πανεπιστημίου."

1.10 Σκέψεις σχετικά με το στάδιο σχεδιασμού του προγράμματος

α. Ποιος συμμετείχε στο στάδιο σχεδιασμού του προγράμματος;

Θα πρέπει να αναλογισθείτε τίνος ιδέες και επιθυμίες συνεκτιμήθηκαν όταν σχεδιαζόταν η προληπτική παρέμβαση. Σε αυτούς θα μπορούσαν να συμπεριλαμβάνονται η ομάδα που αναλαμβάνει την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης, η ομάδα στόχος (ενδιάμεση, τελική), οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της πολιτικής και οι ερευνητές.

"Το σχέδιο καταρτίστηκε ως ένα "πρότυπο ενεργητικής έρευνας". Κατ' αρχάς αξιολογήθηκε η ανάγκη για την εφαρμογή προληπτικής παρέμβασης από πλευράς της ομάδας στόχου. Για το σκοπό αυτό πήραμε συνεντεύξεις από οικογένειες της τοπικής κοινότητας τις οποίες

ρωτήσαμε κατά πόσο προσδοκούσαν την εφαρμογή προληπτικών παρεμβάσεων (στο σχολείο, την οικογένεια, την κοινότητα κλπ.), πόσο αποτελεσματικές πίστευαν ότι θα ήταν οι προληπτικές παρεμβάσεις αυτές και ποιοι ήταν κατά τη γνώμη τους οι τομείς στους οποίους θα έπρεπε να επικεντρωθεί η προληπτική παρέμβαση. Επομένως, η ομάδα στόχος συμμετείχε με άμεσο τρόπο στο στάδιο του σχεδιασμού του προγράμματος, μαζί με την ερευνητική ομάδα, η οποία αποτελείτο από δύο ψυχολόγους και δύο κοινωνικούς λειτουργούς."

β. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τη διαδικασία που εφαρμόστηκε στο στάδιο σχεδιασμού του προγράμματος;

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρονται τυχόν δυσκολίες που προέκυψαν τις οποίες θα αντιμετωπίσετε με διαφορετικό τρόπο στο μέλλον.

"Ορισμένες πλευρές της προληπτικής παρέμβασης δεν εξετάστηκαν όσο θα έπρεπε. Στο στάδιο του σχεδιασμού του προγράμματος αντιληφθήκαμε ότι έπρεπε να καταρτίσουμε περισσότερα συγκεκριμένα σχέδια όσον αφορά τη μετάδοση των πλεονεκτημάτων της προληπτικής παρέμβασης από την ενδιάμεση ομάδα στόχο (εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς λειτουργούς) στην τελική ομάδα στόχο (μαθητές)."

Κεφάλαιο δεύτερο: Αξιολόγηση της Διαδικασίας

2.1 Προγραμματισμός της αξιολόγησης της Διαδικασίας

- α. *Ποιες μεταβλητές και ποιοι ⇒ δείκτες μπορούν να προσφέρουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο που υλοποιήθηκε μια προληπτική παρέμβαση; Ποιο είδος πληροφοριών (⇒ ποιοτικές ή ⇒ ποσοτικές) επιθυμείτε να εξετάσετε με την αξιολόγηση της Διαδικασίας;*

Υπάρχουν τέσσερις τρόποι για να ορίσετε μεταβλητές και δείκτες που μπορούν να σας φανούν χρήσιμοι:

- Θα εφαρμοσθεί η προληπτική παρέμβαση με τον τρόπο που έχει σχεδιασθεί; Παράλληλα, θα μπορούσατε για παράδειγμα να χρησιμοποιήσετε τις εκθέσεις καθηγητών για να καταρτίσετε ένα εγχειρίδιο προληπτικής παρέμβασης.
- Ποιο είναι το ποσοστό της προληπτικής παρέμβασης που προορίζεται για την ομάδα στόχο; Η απάντηση στην ερώτηση αυτή μπορεί να δοθεί με την παροχή στοιχείων σχετικά με τον αριθμό των κύκλων κατάρτισης και τη διάρκειά τους.
- Πρόκειται να τροποποιηθεί η προληπτική παρέμβαση κατά την εφαρμογή της; Στο σημείο αυτό θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε τις προσωπικές εκθέσεις των υπευθύνων κατάρτισης σχετικά με οποιαδήποτε προσαρμογή που έγινε κατά την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης.
- Πώς κρίνετε την ποιότητα της προληπτικής παρέμβασης; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα μπορούσε να δοθεί με βάση το βαθμό ικανοποίησης της ομάδας στόχου από την προληπτική παρέμβαση.

Η διάκριση μεταξύ ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων αναφέρεται στο κατά πόσον μπορείτε να εκφράσετε τις πληροφορίες με αριθμούς (ποσοτικώς) ή να τις περιγράψετε λεκτικώς (ποιοτικώς). Παράδειγμα μιας ποσοτικής προσέγγισης αποτελεί η χρήση ερωτηματολογίων· ένα παράδειγμα μιας ποιοτικής προσέγγισης είναι η διενέργεια μιας μη δομημένης συνέντευξης με αντικείμενο την εμπειρία ενός ατόμου από την προληπτική παρέμβαση.

"Οι μεταβλητές που θα χρησιμοποιηθούν για να αξιολογηθεί η εφαρμογή μιας προληπτικής παρέμβασης είναι: παρατήρηση και εκπόνηση έκθεσης όσον αφορά το ερώτημα κατά πόσον υλοποιήθηκε η προληπτική παρέμβαση· ο αριθμός και η διάρκεια των κύκλων κατάρτισης· ο βαθμός ικανοποίησης του διδακτικού προσωπικού και των μαθητών. Παράλληλα με αυτούς τους ποσοτικούς δείκτες, θα πραγματοποιηθούν ομαδικές συνεντεύξεις με όλους τους διδάσκοντες με αντικείμενο την διαδικασία της εφαρμογής της προληπτικής παρέμβασης."

- β. *Ποιες μέθοδοι και ποια μέσα πρόκειται να χρησιμοποιηθούν; (⇒ συνεντεύξεις, ⇒ ερωτηματολόγια, ⇒ εργαλεία παρατήρησης)*

Προκειμένου να μετρήσετε την διαδικασία μιας προληπτικής παρέμβασης, τα μέσα που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε συμπεριλαμβάνουν ερωτηματολόγια,

συνεντεύξεις, εκθέσεις, καταλόγους ελέγχου και τήρηση πρακτικών. Μια άλλη δυνατότητα που έχετε είναι να χρησιμοποιήσετε τη μέθοδο της παρατήρησης κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της προληπτικής παρέμβασης.

"Θα χρησιμοποιηθούν ερωτηματολόγια, ημι-δομημένες συνεντεύξεις και ανεπίσημες τηλεφωνικές συνεντεύξεις με τον επικεφαλής της ομάδας. Θα πραγματοποιηθούν ημι-δομημένες συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτικούς και τους συμμετέχοντες και θα υποβληθεί σε παρατήρηση ένας αριθμός κύκλων κατάρτισης και ομάδων εστίασης με τη συμμετοχή των υπευθύνων αξιολόγησης."

"Το ενδιαφέρον, η συμπεριφορά και η στάση των μαθητών κατά τη διάρκεια της προληπτικής παρέμβασης αποτελούν ποιοτικούς δείκτες, οι οποίοι θα αποτελέσουν αντικείμενο των παρατηρήσεων των εκπαιδευτών και θα καταχωρηθούν στα πρακτικά."

γ. Πού, πότε και πόσο συχνά θα συλλέγονται δεδομένα για την διαδικασία μιας προληπτικής παρέμβασης; (⇒ σχεδιασμός)

Το σημείο αυτό είναι εξίσου σημαντικό με τα εργαλεία αξιολόγησης.

"Κατά τη διάρκεια χορών σε κέντρα διασκεδάσεων και μετά από κάθε προληπτική παρέμβαση."

"Μετά από κάθε κύκλο κατάρτισης θα μοιράζονται στην τάξη ερωτηματολόγια και θα διενεργούνται παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια της τρίτης, της έκτης και της ένατης συνάντησης. Επίσης, μετά την πέμπτη εκπαιδευτική συνάντηση θα πραγματοποιούνται συνεντεύξεις με το εκπαιδευτικό προσωπικό."

δ. Ποιος θα παράσχει τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την αξιολόγηση της Διαδικασίας;

Πρέπει επίσης να γνωρίζετε σε ποιον θα υποβληθούν ερωτήσεις ή ποιος θα εξετασθεί (άτομα που συμμετέχουν στη προληπτική παρέμβαση, εκπαιδευτές, εκπαιδευτικοί, ανεξάρτητοι ⇒ παρατηρητές, κλπ).

"Θα συγκεντρώσουμε πληροφορίες από το διδακτικό προσωπικό που θα αναλάβει την εφαρμογή του προγράμματος, τους διευθυντές των σχολείων όπου θα εφαρμοσθεί το πρόγραμμα και τους σπουδαστές που θα το παρακολουθήσουν."

ε. Με ποιο τρόπο προτίθεστε να αναλύσετε τα δεδομένα;

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αποφασίσετε κατά πόσον θα εφαρμόσετε μια ειδική στατιστική μέθοδο ή απλώς θα περιγράψετε τα δεδομένα που έχετε συλλέξει. Στην πρώτη περίπτωση, πρέπει να υπάρχουν οι προϋποθέσεις για τη διεξαγωγή μιας περίπλοκης ανάλυσης δεδομένων (γνώση στατιστικής και τεχνικός εξοπλισμός).

"Τα δεδομένα που προέκυψαν από το ερωτηματολόγιο θα αναλυθούν με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS (Statistical Package for the Social

Sciences) Στατιστικό πρόγραμμα για τις κοινωνικές επιστήμες. Η στατιστική μέθοδος που θα χρησιμοποιηθεί είναι η MANOVA (Πολυμεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης)".

"Θα αναλυθούν συνεντεύξεις που έχουν διεξαχθεί με τη συμμετοχή σπουδαστών (βαθμός ικανοποίησης με την προληπτική παρέμβαση, ενδιαφέρον για την εκπαίδευση, προσωπικό όφελος, αύξηση των γνώσεων κλπ.) και τα αποτελέσματα θα περιγραφούν αναλογικά."

"Θα πραγματοποιηθεί ποιοτική ανάλυση των δεδομένων προκειμένου να δοθεί μία "τριών διαστάσεων" περιγραφή της όλης διαδικασίας του σχεδιασμού, της κατάρτισης, της προσφοράς και της παρακολούθησης μιας σειράς μαθημάτων με αντικείμενο τις εξαρτησιογόνες ουσίες, η οποία θα συνοδεύεται από ένα πλήρως αναγνωρισμένο πιστοποιητικό. Στα πλαίσια της στρατηγικής της ενεργητικής έρευνας, η ερευνητική ομάδα θα ενημερώνει τακτικά τον υπεύθυνο της ομάδας για την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών σχετικά με τα πορίσματά της, προκειμένου να γίνουν τροποποιήσεις οι οποίες μπορεί να βελτιώσουν την ποιότητα των μαθημάτων σε μόνιμη βάση."

2.2 Εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης

- α. ***Ποιες στρατηγικές, ποια στοιχεία περιεχομένου και ποιες μέθοδοι χρησιμοποιήθηκαν; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.6.***

Στο σημείο αυτό πρέπει να περιγράψετε λεπτομερώς τι συνέβη πραγματικά.

"Στοιχεία Περιεχομένου

Το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος Αγωγή Υγείας "εκπαίδευση για την Προαγωγή της Υγείας με στόχο την πρόληψη χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών" περιλαμβάνει τρεις διαφορετικές ενότητες. Η πρώτη ενότητα αφορά το κάπνισμα και έχει πέντε κύκλους (Αντεπίθεση στον καπνό - Η γλώσσα της πειθούς - Η πρώτη προσφορά - Σε ενοχλεί - Κόβοντας την συνήθεια). Η δεύτερη ενότητα αφορά τα οιοπνευματώδη (alcohol) και έχει τέσσερις κύκλους (Η γενική εικόνα - Κάπου στη μέση - Ένας μεταξύ πολλών - Ρώτησε τον εαυτό σου). Η τρίτη ενότητα αφορά τις εξαρτησιογόνες ουσίες και έχει τρεις κύκλους (Εικόνες - ένα χάπι για κάθε άρρωστο - Γιατί να μην δοκιμάσω). Τέλος, το παράρτημα έχει τρεις ενότητες (Εξαρτησιογόνες Ουσίες - Γενικές πληροφορίες - Γνώση εαυτού - Πως αναπνέουμε).

Ολόκληρο το πρόγραμμα Αγωγής Υγείας εφαρμόζεται και στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου, π.χ. από την ενότητα Ι που αφορά το κάπνισμα ο κύκλος 1 και 2 εφαρμόζεται στην Α' και Β' τάξη, ο κύκλος 3 στην Β' τάξη και οι κύκλοι 4 και 5 στην Γ' τάξη. Δηλαδή για κάθε τάξη επιλέγεται το κατάλληλο υλικό, ανάλογα με την ηλικία των μαθητών της κάθε τάξης.

Μέθοδοι

Η εκπαιδευτική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στα πλαίσια της προληπτικής παρέμβασης είναι η μέθοδος της "ενεργητικής μάθησης", η οποία έχει ως στόχο να υποστηρίξει και να διευκολύνει την ανάπτυξη "σημαντικών δεξιοτήτων" των μαθητών. Στις διάφορες δραστηριότητες συμπεριλαμβάνονται: συζήτηση στην τάξη, ομαδικές συζητήσεις, συνεντεύξεις, έρευνες/μελέτες, γραπτός λόγος, δραματοποίηση, τα μέσα ενημέρωσης, αφίσες, συμμετοχή της κοινότητας, μελέτη, κλπ.

Ενδιάμεσες ομάδες στόχοι

Οι καθηγητές γυμνασίου καταρτίστηκαν από την επιστημονική ομάδα μέσω ενός τριήμερου σεμιναρίου με θέμα τις αρχές και τις μεθόδους της προληπτικής παρέμβασης. Αυτό έγινε με την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας και οι εκπαιδευτικοί συμμετείχαν οικειοθελώς. Εκτός από την άδεια του Υπουργείου Παιδείας, ήταν απαραίτητο να έχουμε και τη σύμφωνη γνώμη του γυμνασιάρχη και του συλλόγου των καθηγητών. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα υλοποιήθηκε με βάση το αρχικό σχέδιο.

Οι γονείς ενημερώθηκαν επίσης σχετικά με τους στόχους του προγράμματος "Αγωγή Υγείας". Εκτός αυτού, μπορούσαν να συμμετάσχουν σε μία ειδική "ομάδα γονέων" ενώ καθόλη τη διάρκεια της προληπτικής παρέμβασης καταβλήθηκε προσπάθεια να προαχθεί η στενή συνεργασία των σχολείων με την τοπική κοινότητα."

- β. Ποιες πηγές δεδομένων και ποια εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν για να μετρηθούν οι παράμετροι της εφαρμογής της προληπτικής παρέμβασης; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στην υποπαράγραφο 2.1.**

Στις πηγές αυτές θα μπορούσαν να συμπεριλαμβάνονται οι συμμετέχοντες, οι εκπαιδευτές, ο υπεύθυνος αξιολόγησης, ένας ανεξάρτητος ⇒ παρατηρητής, ή οποιοσδήποτε άλλος συμμετείχε στην εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης. Στα σχετικά εργαλεία μπορούν να συμπεριλαμβάνονται ερωτηματολόγια, εκθέσεις, κατάλογοι ελέγχου, συνεντεύξεις ή ομάδες συζήτησης.

"Οι άνθρωποι που συμμετείχαν σε αυτή τη δοκιμαστική μέτρηση ήταν: οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στη προληπτική παρέμβαση, οι διευθυντές των σχολείων στα οποία εφαρμόστηκε η προληπτική παρέμβαση καθώς και οι μαθητές οι οποίοι συμμετείχαν σε αυτή."

"Η οργάνωση και η εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης σε συγκεκριμένες περιοχές ανατέθηκε σε τοπικές ομάδες για την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, οι οποίες, κατ' αυτό τον τρόπο, προσέφεραν πληροφορίες ανεκτίμητης αξίας. Πολλές πληροφορίες προήλθαν επίσης από καθηγητές, γονείς και μαθητές."

"Κάθε εκπαιδευτικός που συμμετείχε στην εφαρμογή του προγράμματος είχε στη διάθεσή του ένα "σημειωματάριο του δασκάλου" το οποίο του παρείχε τη δυνατότητα να διατυπώσει τα προσωπικά του σχόλια και να απαντήσει σε ερωτήσεις όπως: ποιο μέρος της προληπτικής παρέμβασης εφαρμόστηκε; Πόσο πολύ σας βοήθησαν οι οδηγίες που περιλαμβάνονται στο εγχειρίδιο; Θα μπορούσαν να επέλθουν βελτιώσεις στις οδηγίες

αυτές; Αντιμετωπίσατε δυσκολίες κατά την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης;"

γ. Ποια μέσα χρησιμοποιήθηκαν; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στην υποπαράγραφο 1.7.

Έχει μεγάλη σημασία να προσδιορίσετε κατά πόσο τα μέσα που είχατε στη διάθεσή σας χρησιμοποιήθηκαν με βάση το σχέδιο που είχατε καταρτίσει ή κατά πόσο υπήρξαν τροποποιήσεις. Οι πληροφορίες αυτές θα αποβούν εξαιρετικά χρήσιμες για οποιαδήποτε μελλοντική εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης σας.

"Τα μέσα που είχαμε στη διάθεσή μας χρησιμοποιήθηκαν σύμφωνα με τις προβλέψεις με την εξής εξαίρεση: επειδή το 20% των μαθητών είχαν μετακομίσει από την περιοχή, η διοικητική υπάλληλος χρειάστηκε πολύ περισσότερο χρόνο για να ανακαλύψει τις νέες διευθύνσεις προκειμένου να αποστείλει το ερωτηματολόγιο για το follow-up. Αντί για 20 ώρες την εβδομάδα, χρειάστηκε να εργαστεί 30 ώρες για μία περίοδο τριών μηνών."

2.3 Επιστροφή στην ομάδα στόχο

α. Πόσα άτομα προσεγγίσατε πραγματικά με την προληπτική παρέμβαση;

Ένα προφανές αλλά αποφασιστικής σημασίας ερώτημα είναι κατά πόσο σημειώνετε πρόοδο όσον αφορά την κατανόηση της αντιστοιχίας μεταξύ του αρχικού σχεδιασμού των προληπτικών παρεμβάσεων και πως εφαρμόστηκαν τελικά.

"Ηρθαμε σε επαφή με 450 μαθητές."

β. Ποια ήταν τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων που προσεγγίστηκαν με την προληπτική παρέμβαση;

Τα στοιχεία αυτά είναι εξίσου σημαντικά με τον αριθμό των ατόμων που προσεγγίστηκαν. Η απάντηση θα σας βοηθήσει να κάνετε την αντιστοιχία μεταξύ της ομάδας στόχου των σχεδίων σας και της πραγματικής ομάδας στόχου. Επίσης, θα σας βοηθήσει να εντοπίσετε τις συνέπειες της επιλογής.

"Φύλο: 45 άτομα θήλεα και 75 άρρενες. Η αναλογία είναι 1 προς 1,7. Εκπαίδευση: 10 μαθητές γυμνασίου, 35 μαθητές λυκείου και 75 σπουδαστές κολεγίου."

"Δημοτικό σχολείο: 10% των συμμετεχόντων. Μέση εκπαίδευση: 90% των συμμετεχόντων. Το ετήσιο εισόδημα των οικογενειών ήταν: χαμηλότερο των 10.000 λιρών - 10%· 10.001 έως 25.000 λίρες - 60%· ανώτερο των 25.000 λιρών - 30%."

"Άλλες σχετικές πληροφορίες: οι συμμετέχοντες ανήκουν σε μια εθνική μειονότητα (Μία Μαροκινή, και Μουσουλμάνοι)."

γ. Πώς συλλέξατε τις πληροφορίες αυτές;

Δεδομένου ότι οι διαφορετικές μέθοδοι αποδίδουν διαφορετικά αποτελέσματα, είναι σημαντικό να γνωρίζετε πώς συγκεντρώθηκαν οι πληροφορίες. Οι διάφοροι μέθοδοι συλλογής δεδομένων μπορούν να οδηγήσουν σε διαστρέβλωση των απαντήσεων - για παράδειγμα, οι συμμετέχοντες ενδέχεται να υπερβάλουν όσον αφορά το εισόδημά τους σε ομαδικές συζητήσεις.

"Η συλλογή των κοινωνικοδημογραφικών δεδομένων έγινε μέσω ανώνυμων ερωτηματολογίων, τα οποία διανέμονταν μετά από την πρώτη συνάντηση και συλλέγονταν την επόμενη."

Καθ' όλη τη διάρκεια της προληπτικής παρέμβασης θα πρέπει να συγκρίνετε τις απαντήσεις που συγκεντρώνετε με τα αρχικά σας σχέδια - στην περίπτωση αυτή την ομάδα στόχο όπως περιγράφεται στην υποπαράγραφο 1.4. Αποκλίσεις όσον αφορά την ομάδα στόχο κατά τη χάραξη της προληπτικής παρέμβασης ενδέχεται να επηρεάσουν τον τρόπο εφαρμογής της καθώς και τα τελικά αποτελέσματα.

"Η ομάδα στόχος προσεγγίστηκε με βάση το σχέδιο που είχε χαραχθεί."

"Σχεδιάζαμε να προσεγγίσουμε νέους ηλικίας 15 έως 17 ετών που πηγαίνουν σε πάρτυ "rave". Ωστόσο, τα άτομα που συμμετείχαν στην πραγματικότητα ήταν μεγαλύτερα (μέση ηλικία: 18,3 ετών)."

"Η αναλογία του φύλου καθώς και του αριθμού των Γερμανών ως προς τις άλλες εθνικότητες υποτίθεται ότι θα παρέμενε σταθερή και στις τρεις πειραματικές ομάδες. Στην πραγματικότητα, στην ομάδα ελέγχου υπήρχαν 10% περισσότεροι τούρκοι μαθητές από ό,τι στις άλλες δύο ομάδες."

2.4 Έκθεση

α. Πώς μετρήσατε την έκθεση; Ποιες πηγές δεδομένων, ⇒ εργαλεία ή ⇒ δείκτες χρησιμοποιήσατε;

Ένα βασικό στοιχείο προκειμένου να γίνει κατανοητό κατά πόσο η προληπτική παρέμβαση προσέγγισε την προβλεπόμενη ομάδα στόχο είναι η εκτίμηση του βαθμού στον οποίο έγινε αντιληπτή. Για παράδειγμα, εάν διεξάγετε μία εκστρατεία ενημέρωσης του κοινού, θα πρέπει να γνωρίζετε πόσο ευρεία ήταν η διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων. Επίσης, θα πρέπει να γνωρίζετε ποιος ερωτήθηκε προκειμένου να συγκεντρωθούν τα δεδομένα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Τα δεδομένα αυτά μπορεί να προέρχονται από όλους όσους συμμετείχαν στη προληπτική παρέμβαση ή από ορισμένους από αυτούς. Επαναλαμβάνουμε ότι πρέπει να διευκρινίσετε ποια εργαλεία χρησιμοποιήσατε για τη συλλογή δεδομένων.

"Η βασική πηγή πληροφοριών μας ήταν οι δάσκαλοι στα σχολεία που εφαρμόστηκε το πρόγραμμα. Στο "σημειωματάριο του δασκάλου" οι ενδιαφερόμενοι καλούνταν να σχολιάσουν την εφαρμογή του

προγράμματος και να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με τον πραγματικό αριθμό ωρών διδασκαλίας σε κάθε τάξη."

- β. Πόσο διήρκησε η προληπτική παρέμβαση και πόσες προληπτικές δράσεις έγιναν; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.6.**

Η περιγραφή της διάρκειας και του αριθμού των προληπτικών παρεμβάσεων που εφαρμόστηκαν θα σας βοηθήσει να αξιολογήσετε το βαθμό έκθεσης.

"Τα πρώτα δύο χρόνια, σε κάθε τάξη παραδίδονταν 12 μαθήματα διάρκειας 45 λεπτών το καθένα."

"Ο αριθμός των συναντήσεων κυμάνθηκε από 3 έως 10, ενώ ο μέσος όρος ανήλθε σε 8,76. Η μέση διάρκεια κάθε συνάντησης κυμάνθηκε από 30 λεπτά ή και λιγότερο έως περισσότερο από 50, ενώ ο μέσος όρος ανήλθε σε 40 λεπτά. Η διαφορές οφείλονταν κυρίως στις διαφορές ως προς τη διάρκεια των μαθημάτων, η οποία κυμαινόταν από 45 έως 55 λεπτά. Το όλο πρόγραμμα περιλάμβανε δέκα συναντήσεις."

- γ. Σε ποιο βαθμό προσεγγίστηκε πραγματικά η ομάδα στόχος; Συγκρίνετε τις απαντήσεις σας με το αρχικό σχέδιο στο επιμέρους σημείο 1.4.**

Πρόκειται για ένα ερώτημα ουσιαστικής σημασίας, επειδή ακόμη και στην περίπτωση που η προληπτική παρέμβαση προσεγγίσει πλήρως την ομάδα στόχο, ορισμένα μέλη της ομάδας αυτής ενδέχεται να μην συμμετάσχουν στη προληπτική παρέμβαση λόγω απουσίας, ασθενείας ή αποχής.

"Συνολικά συμμετείχαν στη προληπτική παρέμβαση 1500 μαθητές. 85% συμμετείχε σε όλα τα μαθήματα, 93% συμμετείχε σε 10."

2.5 Η ποιότητα της προληπτικής παρέμβασης

- α. Από πού προέρχονται οι πληροφορίες σχετικά με την ⇒ ποιότητα της προληπτικής παρέμβασης;**

Η πηγή των πληροφοριών μπορεί να είναι οι συμμετέχοντες, οι εκπαιδευτές, ο υπεύθυνος αξιολόγησης, ένας ανεξάρτητος ⇒ παρατηρητής ή οποιοσδήποτε άλλος συμμετείχε στη διαδικασία εφαρμογής της προληπτικής παρέμβασης.

"Οι πληροφορίες σχετικά με την ποιότητα των προληπτικών παρεμβάσεων που εφαρμόστηκαν προέρχονται από εκπαιδευτικούς και τους μαθητές."

- β. Ποιοι δείκτες και ποια εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της ποιότητας της προληπτικής παρέμβασης;**

Ως δείκτες μπορούν να συμπεριληφθούν η ενεργητική συμμετοχή, ο τρόπος αντιμετώπισης της προληπτικής παρέμβασης, το προσωπικό όφελος και ο βαθμός ταύτισης. Στα σχετικά εργαλεία μπορούν να συμπεριληφθούν ερωτηματολόγια, εκθέσεις, κατάλογοι ελέγχου, συνεντεύξεις ή ομάδες συζήτησης.

"Δείκτες

Δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν για τους καθηγητές: αντίληψη της αποτελεσματικότητας, βαθμός ικανοποίησης, εμπειρία συμμετοχής, προσαρμοστικότητα του προγράμματος, ενσωμάτωση στη διδακτέα ύλη, ελκυστικότητα του βοηθητικού υλικού.

Οι δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν για τους μαθητές ήταν: αναγνώριση του προγράμματος, γλωσσική προσαρμογή, προσωπική εμπειρία από το χρόνο που αφιερώθηκε στο πρόγραμμα, αντίληψη της αποτελεσματικότητας."

"Στους εκπαιδευτικούς διανεμήθηκε ερωτηματολόγιο στο οποίο συμπεριλαμβάνονταν ερωτήσεις σχετικά με τη συμμετοχή της τάξης στην προληπτική παρέμβαση, τη διατάραξη της λειτουργίας της τάξης και τα αποτελέσματα. Επίσης, έγινε μια γενική αξιολόγηση του "πόσο καλά" υλοποιήθηκε η προληπτική παρέμβαση (1= όλως ανεπαρκώς 4= πολύ καλά).

Επιπλέον, ο παρατηρητής της ερευνητικής ομάδας προέβη σε τυχαίες παρακολουθήσεις της εφαρμογής σε κάθε σχολείο και είχε περιοδικές τηλεφωνικές συνομιλίες και συναντήσεις με καθηγητές και διευθυντές. Τα κριτήρια για την αξιολόγηση της εφαρμογής συζητήθηκαν από την ερευνητική ομάδα και την ομάδα που είχε αναλάβει την εφαρμογή του προγράμματος έως ότου επετεύχθη συμφωνία απόψεων (με βάση υποθετικά παραδείγματα). Στα στοιχεία που συλλέχθηκαν συμπεριλαμβάνονταν: η παρατηρηθείσα συμμετοχή στην τάξη, ο βαθμός ενδιαφέροντος, η ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων κάθε συνάντησης εκ μέρους των εκπαιδευτικών καθώς και η γενική αξιολόγηση της ποιότητας εφαρμογής (1= όλως ανεπαρκής έως 4= πολύ καλή). Η αξιολόγηση του παρατηρητή συγκρινόταν με την έκθεση των καθηγητών σχετικά με τη συνολική εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης."

γ. Ποια είναι τα αποτελέσματα των μετρήσεων της ποιότητας;

Πρόκειται για μια ερώτηση η απάντηση της οποίας έχει αποφασιστική σημασία εφόσον υπάρχει πρόθεση να χρησιμοποιηθούν τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης προληπτικής παρέμβασης και στο μέλλον.

"Η αξιολόγηση των διδακτικών μεθόδων, του βαθμού επίτευξης των στόχων και της συμμετοχής των σπουδαστών οδήγησε στα ακόλουθα πορίσματα: οι εκπαιδευτικές μέθοδοι κρίθηκαν αναποτελεσματικές σε ποσοστό 8,6%· στο 10,4% των περιπτώσεων δεν επετεύχθησαν οι στόχοι και το ποσοστό συμμετοχής των σπουδαστών (13,4%) ήταν χαμηλό. Ωστόσο, από τη γενική αξιολόγηση της ποιότητας προκύπτει ότι σε 52,7% των περιπτώσεων το αποτέλεσμα κρίθηκε άριστο, σε 46,7% καλό και μόνο σε 0,6% ανεπαρκές."

2.6 Συζήτηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης της Διαδικασίας

- α. ***Εάν συγκρίνατε το σχεδιασμό της προληπτικής παρέμβασης με την εφαρμογή της στην πράξη και την αξιολόγηση που κάνατε, πώς θα κρίνατε τη σχέση αυτή; Υπάρχουν διαφορές και, εάν ναι, σε ποιους λόγους πιστεύετε ότι μπορεί να οφείλονται;***

Θα πρέπει να συνοψίσετε οποιεσδήποτε αποκλίσεις και διαφορές που σχετίζονται με την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης, την ομάδα στόχο και το βαθμό έκθεσής της. Κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορέσετε ευκολότερα να συζητήσετε και να ερμηνεύσετε τα αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασης.

"Η προληπτική παρέμβαση εφαρμόστηκε όπως είχε σχεδιασθεί - δεν παρατηρήθηκαν παρεκκλίσεις. Η ομάδα στόχος προσεγγίστηκε επίσης σύμφωνα με τα σχέδια που είχαν καταρτισθεί. Παρ' όλα αυτά, λόγω ασθενείας ορισμένων ατόμων από το προσωπικό, ο βαθμός έκθεσης ήταν χαμηλότερος από ό,τι είχε προγραμματισθεί. Σε δύο τάξεις δόθηκαν μόνο 6 από τα 10 μαθήματα που είχαν προβλεφθεί."

- β. ***Με ποιο τρόπο επέδρασαν στην προληπτική παρέμβαση οι διαφορές που ενδεχομένως υπήρξαν;***

Εάν διαπιστώσετε οποιεσδήποτε διαφορές θα πρέπει να συζητήσετε τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζουν την προληπτική παρέμβαση. Κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορέσετε καλύτερα να κατανοήσετε τη σημασία τους όσον αφορά την εφαρμογή της.

"Λόγω του χαμηλότερου βαθμού έκθεσης είναι δύσκολο να εξαχθούν συμπεράσματα ως προς τα αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασης. Τα αρνητικά αποτελέσματα ενδέχεται να σχετίζονται με το γεγονός αυτό."

- γ. ***Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποιες οι αδυναμίες της μεθόδου με την οποία εφαρμόστηκε η προληπτική παρέμβαση; Συγκρίνετε τα αποτελέσματα αυτά με αποτελέσματα άλλων προληπτικών παρεμβάσεων.***

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα σας βοηθήσει να αποφύγετε συναφή προβλήματα και να βελτιώσετε την ποιότητα της εφαρμογής της προληπτικής παρέμβασης στο μέλλον. Εάν μπορείτε, συγκρίνετε τα αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασής σας με αυτά παρόμοιων προληπτικών παρεμβάσεων που αναφέρονται στη βιβλιογραφία. Αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό, καθώς αποτελεί τη βάση για οποιαδήποτε αξιολόγηση της προληπτικής παρέμβασής σας.

"Από τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής προκύπτει ότι η ποιότητα εφαρμογής του προγράμματος ήταν υψηλή με βάση την έκθεση και τη γενική αξιολόγηση της ποιότητας εφαρμογής. Ένα πρόβλημα όσον αφορά τη γενίκευση των αποτελεσμάτων σχετίζεται με τη βοήθεια που προσέφερε το προσωπικό του προγράμματος στους δασκάλους. Οι

τελευταίοι προσεγγίστηκαν μέσω τηλεφώνου και είχαν τη δυνατότητα να συζητήσουν διάφορα προβλήματα. Είναι πιθανό ότι η βοήθεια αυτή συνέβαλε στον υψηλό βαθμό κινητοποίησης των δασκάλων και θα πρέπει να εξετασθεί κατά πόσο μπορούν να επιτευχθούν παρόμοια αποτελέσματα σε περίπτωση που οι δάσκαλοι δεν τύχουν ειδικής μεταχείρισης. Τα πορίσματα από την αξιολόγηση της διαδικασίας συμφωνούν με τα αποτελέσματα άλλων προγραμμάτων για την προαγωγή κοινωνικών δεξιοτήτων που έχουν εφαρμοσθεί σε σχολεία (Petermann και άλλοι, 1997)."

δ. Έχετε να κάνετε υποδείξεις σχετικά με τη μελλοντική εφαρμογή παρόμοιων προληπτικών παρεμβάσεων;

Από τη στιγμή που εφαρμόσετε μια προληπτική παρέμβαση, είσαστε κάλλιστα σε θέση να κάνετε συγκεκριμένες υποδείξεις σε άλλους που έχουν την ίδια πρόθεση που είχατε και εσείς.

"Στο μέλλον, προβλέπουμε ότι θα αυξηθεί ο βαθμός συμμετοχής των εκπαιδευτικών, ότι θα αναλυθούν περισσότερο οι διάφορες νοοτροπίες και οι τρόποι ζωής και ότι θα τροποποιηθεί το περιεχόμενο της βιντεοταινίας για να συμπεριληφθεί σ' αυτό ένα ειδικό τμήμα για τις νέου τύπου εξαρτησιογόνες ουσίες."

ε. Έχετε να κάνετε υποδείξεις σχετικά με τις μελλοντικές αξιολογήσεις της Διαδικασίας παρόμοιων προληπτικών παρεμβάσεων;

Επίσης, είσαστε κάλλιστα σε θέση να κάνετε υποδείξεις σχετικά με την αξιολόγηση της Διαδικασίας.

"Μετά από κάθε συνάντηση, ζητούσαμε από τους μαθητές να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο. Χρησιμοποιήσαμε το ίδιο ερωτηματολόγιο μετά από κάθε συνάντηση και παρατηρήσαμε ότι οι μαθητές ήταν ολοένα και περισσότερο απρόσεκτοι όταν απαντούσαν. Για το λόγο αυτό θα συνιστούσαμε να συμπεριληφθούν στα ερωτηματολόγια ειδικές ερωτήσεις που σχετίζονται με κάθε συνάντηση, προκειμένου να αυξηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών."

Κεφάλαιο τρίτο: Αξιολόγηση του αποτελέσματος

3.1 Προγραμματισμός της αξιολόγησης του αποτελέσματος

α. Ποιους \Rightarrow δείκτες χρησιμοποιείτε για τα αποτελέσματα και με ποιο τρόπο προτίθεστε να τους μετρήσετε;

Δεν είναι πάντοτε εύκολο να αποφασίσετε με ποιο τρόπο θα μετρήσετε τα αποτελέσματα, ωστόσο η απόφαση αυτή έχει καθοριστική σημασία. Εάν ληφθούν υπόψη ο περιορισμένος προϋπολογισμός και ο χρόνος που έχετε στη διάθεσή σας, ένα κατάλληλο μέσο για τη μέτρηση των αποτελεσμάτων δεν πρέπει μόνο να είναι εφαρμόσιμο, αλλά να συνδέεται λίγο πολύ άμεσα με τους στόχους της προληπτικής παρέμβασής σας. Προκειμένου να είστε σε θέση να διαπιστώσετε κατά πόσο η προληπτική παρέμβαση πέτυχε τους στόχους της, είναι προφανές ότι θα πρέπει να έχετε ορίσει σαφή κριτήρια για το σκοπό αυτό. Με άλλα λόγια, τα κριτήρια πρέπει να έχουν δοκιμαστεί ως προς τη λειτουργικότητά τους και να έχουν ορισθεί με σαφήνεια ώστε να είναι δεκτικά μετρήσεως. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στην περίπτωση των ενδιάμεσων μεταβλητών, οι οποίες συχνά δεν είναι εύκολο να παρατηρηθούν.

"Ως κύριος δείκτης του αποτελέσματος θα χρησιμοποιηθεί το αυτοχορηγούμενο ερωτηματολόγιο της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, "Survey on the Student Population" (Έρευνα στον μαθητικό πληθυσμό). Στις ερωτήσεις συμπεριλαμβάνονται θέματα όπως η χρήση καπνού και οισοπνευματωδών ποτών, φαρμάκων και παράνομων ψυχοδραστικών ουσιών, οι γνώσεις όσον αφορά τις ουσίες, η στάση έναντι αυτών, η πρόθεση χρήσης ουσιών και η αντικοινωνική συμπεριφορά."

β. Επιθυμείτε να συγκεντρώσετε πληροφορίες για τα αποτελέσματα ακολουθώντας μία \Rightarrow ποσοτική ή μία \Rightarrow ποιοτική προσέγγιση; Ποιους δείκτες και ποια \Rightarrow εργαλεία προτείνετε να χρησιμοποιηθούν για τη συλλογή πληροφοριών;

Η αξιολόγηση του αποτελέσματος μιας προληπτικής παρέμβασης με ένα επιστημονικά αποδεκτό και αποτελεσματικό τρόπο προϋποθέτει την ύπαρξη δεδομένων που μπορούν να προσδιοριστούν ποσοτικά. Για το λόγο αυτό, εάν έχετε την πρόθεση να συλλέξετε δεδομένα ακολουθώντας μία ποιοτική προσέγγιση (για παράδειγμα, μέσω μιας μη δομημένης συνέντευξης) θα πρέπει να έχετε προβλέψει την ανάλυση των αποτελεσμάτων σύμφωνα με μία ποσοτική μέθοδο.

"Η προληπτική παρέμβαση έχει ως στόχο να βελτιώσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες των υπευθύνων κατάρτισης σε θέματα που αφορούν τις εξαρτησιογόνες ουσίες. Οι γνώσεις τους θα μετρηθούν με μια γραπτή δοκιμασία στην οποία θα υποβληθούν μετά τη λήξη της προληπτικής παρέμβασης και που θα περιλαμβάνει 50 ερωτήσεις για τις εξαρτησιογόνες ουσίες. Προκειμένου να μετρηθούν οι εκπαιδευτικές δεξιότητες, οι συμμετέχοντες θα κληθούν να προετοιμάσουν ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης σε σχέση με τις εξαρτησιογόνες ουσίες για μία συγκεκριμένη ομάδα εντός ενός ορισμένου εκπαιδευτικού πλαισίου και ένα πρόγραμμα διδασκαλίας και παρουσίασης του προγράμματος αυτού. Θα ακολουθήσει αμοιβαία αξιολόγηση του περιεχομένου και της

παρουσίασης του προγράμματος διδασκαλίας εκ μέρους των συμμετεχόντων."

"Θα χρησιμοποιήσουμε μια υποκλίμακα ("σημείον ελέγχου") του ερωτηματολογίου "Life Skills Training Student Questionnaire" (Botvin και άλλοι, 1984)."

- γ. Τι γνωρίζετε για την ποιότητα των εργαλείων (⇒ αντικειμενικότητα, ⇒ αξιοπιστία, ⇒ εγκυρότητα); Έχετε την πρόθεση να εξετάσετε την καταλληλότητα των εργαλείων;**

Προκειμένου να αξιολογήσετε ορθώς τα αποτελέσματα μιας αξιολόγησης πρέπει να παράσχετε πληροφορίες σχετικά με την ποιότητα των εργαλείων που χρησιμοποιήσατε. Στην περίπτωση εργαλείων που είναι ήδη καθιερωμένα, μπορείτε συνήθως να παραπέμψετε στο σχετικό οδηγό ή το εγχειρίδιο. Ωστόσο, εάν έχετε επινοήσει δικά σας εργαλεία, πιθανόν να θελήσετε να κάνετε μία μελέτη για να αξιολογήσετε την αξιοπιστία/εγκυρότητά τους. Στην περίπτωση αυτή, είναι προφανές ότι ενδείκνυται να εξετάσετε τη δυνατότητα χρησιμοποίησης ενός εργαλείου, το ίδιο όμως θα πρέπει να γίνει και στην περίπτωση που χρησιμοποιείτε εργαλεία που έχουν καταρτισθεί για μια άλλη γλώσσα, πολιτιστική παράδοση, περιοχή κλπ. Στην περίπτωση αυτή ίσως να είναι καλύτερα να αναθέσετε σε εξωτερικούς εμπειρογνώμονες να εκτιμήσουν τη δυνατότητα κατανόησης και τη λογική του εργαλείου.

"Έχουμε την πρόθεση να χρησιμοποιήσουμε το "Children's Self Concept Attitudinal Inventory (SCAT)". Ως γραπτή δοκιμασία, το σύστημα αυτό είναι αντικειμενικό. Δεδομένου ότι από τις κλίμακες του συστήματος προκύπτει ότι η μέση τιμή του Cronbach alpha είναι 0,80, υπάρχουν αποδείξεις για την αξιοπιστία του. Υπάρχουν επίσης αποδείξεις για την εγκυρότητα των κλιμάκων που στηρίζονται στην αποκαλούμενη "μέθοδο της γνώσης της ομάδας" για τη σύγκριση μαθητών με υψηλές και χαμηλές επιδόσεις στο σχολείο. Χρειάστηκε να μεταφράσουμε το ερωτηματολόγιο στη γλώσσα μας και έχουμε την πρόθεση να πραγματοποιήσουμε μια μικρή μελέτη καταλληλότητας. Θα ζητήσουμε από δέκα μαθητές να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο και να αναφέρουν για κάθε ερώτηση εάν καταλαβαίνουν το νόημά της."

- δ. Από ποιον, πότε και πόσο συχνά σκοπεύετε να συλλέξετε πληροφορίες για τα αποτελέσματα; (⇒ σχεδιασμός)**

Εξίσου σημαντικό είναι να γνωρίζετε πόσο πρόσφατες και πόσο ευρέως διαδεδομένες είναι οι πληροφορίες για τα αποτελέσματα.

"Μέσω ενός ημιπειραματικού σχεδιασμού, θα συγκεντρωθούν δεδομένα από την πειραματική ομάδα και από μία μη τυχαία προσδιορισμένη ομάδα ελέγχου. Θα γίνει συλλογή δεδομένων δύο φορές (μία εβδομάδα πριν και μία εβδομάδα μετά την προληπτική παρέμβαση)."

- ε. Με ποιο τρόπο προτίθεστε να αναλύσετε τις πληροφορίες που συγκεντρώσατε; Ποιες στατιστικές μέθοδοι είναι κατάλληλες για τη μέτρηση της ποιότητας των δεδομένων και του σχεδιασμού;**

Σε περίπτωση που σχεδιάζετε να αναλύσετε προσωπικώς τα δεδομένα, θα πρέπει να περιγράψετε τις στατιστικές μεθόδους και τα τεχνικά μέσα που σκοπεύετε να χρησιμοποιήσετε. Ίσως όμως να ήταν περισσότερο ενδεδειγμένο να αναθέσετε την ανάλυση των δεδομένων σε έναν πεπειραμένο ερευνητή. Στην τελευταία περίπτωση, θα πρέπει επίσης να γνωστοποιήσετε ποιος θα προβεί στην επεξεργασία των δεδομένων.

"Τα δεδομένα που προκύπτουν από το ερωτηματολόγιο θα αναλυθούν με το πακέτο λογισμικού SPSS PC+. Στην επεξεργασία συμπεριλαμβάνονται η καταγραφή συχνοτήτων, η κατάρτιση πινάκων πολλαπλών μεταβλητών, μέσες τιμές και συγκρίσεις μεταξύ των μέσων ανά ομάδα (χ^2 και students t)."

"Η καταγραφή και η επεξεργασία των δεδομένων θα γίνει από μία ομάδα ερευνητών που εργάζεται για το Ινστιτούτο μας."

3.2 Η αξιολόγηση του αποτελέσματος

Εάν κατορθώσατε να ολοκληρώσετε την αξιολόγηση του αποτελέσματος όπως είχατε σχεδιάσει, μπορείτε να απαντήσετε στις αντίστοιχες ερωτήσεις στο σημείο 3.1. Σε περίπτωση που επήλθαν αλλαγές, περιγράψτε την αξιολόγηση όπως εφαρμόστηκε στην πραγματικότητα.

3.3 Το δείγμα

α. Πώς συγκροτήθηκε το δείγμα;

Ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίσατε το δείγμα σας (μέσω ενός πίνακα ανακοινώσεων, αγγελίας σε εφημερίδα, ή από στόμα σε στόμα, κλπ.) είναι εξίσου σημαντικός με τον τρόπο που προσελκύσατε την ομάδα στόχο. Σημαντικό είναι επίσης να αναφέρετε κατά πόσο η συμμετοχή του δείγματος ήταν οικειοθελής ή υποχρεωτική, χορηγήσατε αποζημιώσεις.

"Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε στην πρώτη τάξη των γυμνασίων πριν από την εφαρμογή της "Αγωγής Υγείας", καθώς και στις τάξεις των δύο σχολείων που χρησιμοποιήθηκαν ως ομάδες ελέγχου. Η απάντηση στο ερωτηματολόγιο ήταν υποχρεωτική και η όλη διαδικασία ολοκληρώθηκε σε δύο συνεχόμενες διδακτικές ώρες."

"Η πειραματική ομάδα αποτελείτο από όλους όσους συμμετείχαν στη προληπτική παρέμβαση. Η ομάδα ελέγχου αποτελείτο από μαθητές της ίδιας ηλικίας, του ίδιου φύλου, των ίδιων κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών, που πήγαιναν στην ίδια τάξη και προέρχονταν από την ίδια περιοχή. Και οι δύο ομάδες διάλεξαν να συμμετάσχουν στην αξιολόγηση του αποτελέσματος."

β. Ποια ήταν τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, το μέγεθός του, κλπ.;

Τα χαρακτηριστικά του δείγματος και - σε περίπτωση που αυτό ισχύει - της \Rightarrow ομάδας ελέγχου θα πρέπει να περιγραφούν ιδιαίτερω και να συγκριθούν ώστε

να διαπιστωθούν τυχόν σημαντικές διαφορές. Παρόμοιες διαφορές μειώνουν το βαθμό συγκρισιμότητας των δύο ομάδων.

"Πειραματική ομάδα (n=120): 60 (50%) κορίτσια, 60 (50%) αγόρια. Μέση ηλικία 10,8 έτη, τυπική απόκλιση τετραγώνου 2,4· εύρος κατανομής 5,5-17,3.

Ομάδα ελέγχου (n=110): 80 (73%) κορίτσια, 30 (27%) αγόρια. Μέση ηλικία 11 έτη, τυπική απόκλιση τετραγώνου 2,3, εύρος κατανομής 6,5-17,6."

"Ενδιάμεση ομάδα στόχος: πέντε καθηγητές, δύο αστυνομικοί υπεύθυνοι για τους νέους και την τοπική κοινότητα, τέσσερις εκπαιδευτές για θέματα εξαρτησιογόνων ουσιών. Η ηλικία των συμμετεχόντων κυμαινόταν από 21 έως 55 ετών. Φυλετικές ομάδες: τρεις μαύροι, οκτώ λευκοί. Έξι άτομα γένους θηλυκού, πέντε γένους αρσενικού."

γ. Ποια είναι η σχέση μεταξύ αυτών των χαρακτηριστικών με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά ολόκληρης της ομάδας στόχου;

Βεβαίως, είναι απαραίτητο να γνωρίζετε κατά πόσο το δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό του συνόλου της ομάδας στόχου.

"Όπως είχαμε σχεδιάσει, συγκεντρώσαμε τα αποτελέσματα από μία υποομάδα (20%) της ομάδας στόχου. Εφόσον είχαμε διανείμει το πρώτο ερωτηματολόγιο για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών σε όλους όσους συμμετείχαν στην προληπτική παρέμβαση, είμαστε σε θέση να συγκρίνουμε τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος και ολόκληρης της ομάδας στόχου. Δεν υπήρξαν σημαντικές διαφορές όσον αφορά την ηλικία, το φύλο ή άλλα χαρακτηριστικά."

δ. Υπήρξαν άτομα που αποχώρησαν πριν από την ολοκλήρωση της προληπτικής παρέμβασης; Εάν ναι, ποια ήταν τα χαρακτηριστικά τους;

Σε περίπτωση που τα άτομα που αποχωρούν από το δείγμα πριν από την ολοκλήρωση της συλλογής δεδομένων διαφέρουν σημαντικά από τα άλλα άτομα όσον αφορά, για παράδειγμα, την ηλικία ή το φύλο, υπάρχει πιθανότητα το δείγμα να μην είναι πλέον αντιπροσωπευτικό.

"Δεν αποχώρησε κανείς από το δείγμα."

"Κάναμε μία στατιστική σύγκριση των διαφορών που υπήρξαν μεταξύ αυτών που αποχώρησαν και αυτών που παρέμειναν στο δείγμα (ηλικία, φύλο, κοινωνικοοικονομική θέση κλπ.). Δεν παρατηρήσαμε σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων. Κατά συνέπεια, πιστεύουμε ότι είναι συγκρίσιμες."

3.4 Τα αποτελέσματα

Αυτό το ιδιαίτερα σημαντικό τμήμα θα πρέπει να έχει την ίδια μορφή με την προηγούμενη περιγραφή των στόχων της προληπτικής παρέμβασης (υποπαράγραφος 1.5). Οι πρώτες τρεις ερωτήσεις αναφέρονται στις τιμές των μεταβλητών στην \Rightarrow τελική ομάδα στόχο, οι υπόλοιπες σε αποτελέσματα που αφορούν την \Rightarrow ενδιάμεση ομάδα στόχο.

α. Πώς επηρέασε η προληπτική παρέμβαση τη συμπεριφορά της \Rightarrow τελικής ομάδας στόχου όσον αφορά τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών;

"Η εκπαίδευση για την καλλιέργεια των κοινωνικών δεξιοτήτων είχε σημαντικά αποτελέσματα ως προς την πρωτογενή πρόληψη. Ο επιπολασμός χρήσης καπνού για ένα διάστημα τριάντα ημερών στην μετά Δοκιμασία (post-test) -ένα χρόνο μετά την πριν Δοκιμασία (pre-test) και την έναρξη της προληπτικής παρέμβασης- ήταν σημαντικά χαμηλότερος στην πειραματική ομάδα (6.4% τόσο στην μετά όσο και στην πριν Δοκιμασία post-test / pre-test) σε σχέση με την ομάδα ελέγχου (11.4% στην μετά Δοκιμασία post-test σε σύγκριση με 5.5% που ήταν στην πριν Δοκιμασία pre-test.

β. Με ποιο τρόπο επηρέασε η προληπτική παρέμβαση ενδιάμεσες μεταβλητές που σχετίζονται με τη συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών \Rightarrow τελικής ομάδας στόχου;

"Παρατηρήθηκαν σημαντικές διαφορές μεταξύ της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου όσον αφορά τις γνώσεις τους σχετικά με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Η ομάδα που είχε συμμετάσχει στη προληπτική παρέμβαση είχε περισσότερες γνώσεις. Καμία από τις άλλες μεταβλητές δεν απέδωσε αξιοσημείωτα αποτελέσματα. Δεν σημειώθηκαν διαφορές όσον αφορά τη θετική στάση έναντι των εξαρτησιογόνων ουσιών, την πρόθεση χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, ή την καλλιέργεια θετικών προτύπων όσον αφορά τη χρήση τους."

γ. Με ποιο τρόπο επηρέασε η προληπτική παρέμβαση άλλες ενδιάμεσες μεταβλητές στην \Rightarrow τελική ομάδα στόχο;

"Μέχρι στιγμής, διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφορές μόνο στην περίπτωση μιας ενδιάμεσης μεταβλητής. Οι μέσες τιμές όσον αφορά τις κοινωνικές δεξιότητες ήταν σημαντικά υψηλότερες στην πειραματική ομάδα από ό,τι στην ομάδα ελέγχου ($p < 0,05$)."

δ. Με ποιο τρόπο επηρέασε η προληπτική παρέμβαση διάφορους στόχους στην \Rightarrow ενδιάμεση ομάδα στόχο;

"Η εκστρατεία που αναλάβαμε από τα μέσα ενημέρωσης είχε θετικές επιδράσεις για την ενδιάμεση ομάδα στόχο (γονείς και εκπαιδευτικούς). Ένα ποσοστό 80% δήλωσε ότι ασχολείται πλέον περισσότερο με την ευθύνη που έχει απέναντι στα παιδιά και τους εφήβους· 61% δήλωσε ότι έμαθε πολλά σχετικά με τη χρήση/κατάχρηση των εξαρτησιογόνων ουσιών και 45% ότι προβληματίζεται περισσότερο όσον αφορά την προσωπική τους κατανάλωση αλκοόλ και καπνού."

- ε. ***Υπάρχουν υποομάδες που επηρεάζονται με διαφορετικό τρόπο από την προληπτική παρέμβαση; (άνδρες/γυναίκες, ομάδες ηλικίας, ομάδες υψηλού κινδύνου, κλπ.)***

"Μετά την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης, τα κορίτσια φάνηκε ότι απέκτησαν περισσότερες γνώσεις όσον αφορά τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών σε σχέση με τα αγόρια (t-Test $p < 0,05$)."

3.5 Συζήτηση των πορισμάτων της αξιολόγησης του αποτελέσματος

- α. ***Απέφερε η προληπτική παρέμβαση τα αναμενόμενα αποτελέσματα; Συζητήστε τυχόν διαφορές μεταξύ των προσδοκιών και των αποτελεσμάτων εξετάζοντας τις πιθανές αιτίες και τον τρόπο με τον οποίο επηρέασαν τη μελέτη.***

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να προσπαθήσετε να προβλέψετε οποιαδήποτε επιχειρήματα που θα μπορούσαν να αντικρούσουν την ερμηνεία που δίδετε στα αποτελέσματα.

"Ένας από τους στόχους της προληπτικής παρέμβασης ήταν η προαγωγή των κοινωνικών δεξιοτήτων. Προς το παρόν, μόνο μία ενδιάμεση μεταβλητή παρουσίασε σημαντικές διακυμάνσεις στην μετά Δοκιμασία (post-test) - μία κλίμακα για τη μέτρηση των κοινωνικών δεξιοτήτων. Κατά τις διάφορες μετρήσεις, τα παιδιά στην πειραματική ομάδα έδειξαν να σημειώνουν αξιοσημείωτη πρόοδο σε σχέση με τα παιδιά στην ομάδα ελέγχου. Εφόσον στην κλίμακα μέτρησης των κοινωνικών δεξιοτήτων περιλαμβάνονται ορισμένες μορφές συμπεριφοράς που αποτελούν σημαντικά στοιχεία της προληπτικής παρέμβασης (το να μάθει κανείς να λέει "όχι"), η πρόοδος που σημειώθηκε στην πειραματική ομάδα μπορεί να θεωρηθεί ότι επιβεβαιώνει την επιτυχία του προγράμματος. Παράλληλα με το χαμηλό επιπολασμό του καπνίσματος στην ομάδα αυτή, επιβεβαιώνεται με έμμεσο τρόπο η θεωρητική υπόθεση ότι η βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων αποτελεί σημαντικό παράγοντα των προληπτικών παρεμβάσεων πρωτογενούς πρόληψης."

- β. ***Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα περισσότερο ουσιαστικά και σημαντικά αποτελέσματα; Συγκρίνετε τα αποτελέσματα αυτά με τα αποτελέσματα άλλων μελετών.***

"Ένα παρεμφερές αποτέλεσμα πρωτοβάθμιας πρόληψης σε σχέση με το κάπνισμα (και συγκεκριμένα η καθυστέρηση έναρξης χρήσης καπνού) συχνά αναφέρεται ως αποτέλεσμα της εκπαίδευσης για την καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων (e.g. Botvin, 1995)".

- γ. ***Σε ποιο βαθμό είστε βέβαιοι ότι η προληπτική παρέμβαση υπήρξε η αιτία των αποτελεσμάτων αυτών; Μήπως υπάρχουν εναλλακτικές εξηγήσεις για την εμφάνισή τους;***

Εάν δεν απαντήσετε στις ερωτήσεις αυτές, υπάρχει πάντα κίνδυνος να αμφισβητηθεί η αποτελεσματικότητα μιας προληπτικής παρέμβασης. Συνεπώς,

είναι ιδιαίτερα σημαντικό να μελετήσετε το θέμα των αιτιών και των αποτελεσμάτων.

"Επειδή δεν χρησιμοποιήσαμε μια ομάδα ελέγχου, δεν μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι τα αποτελέσματα προέκυψαν από την προληπτική παρέμβαση που αναλάβαμε. Ένα σημαντικό στοιχείο που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η ωρίμανση των συμμετεχόντων κατά τη διάρκεια του έτους."

δ. Πώς εξηγείτε την εμφάνιση αρνητικών αποτελεσμάτων;

Εάν από την αξιολόγηση ενός αποτελέσματος δεν προκύψουν τα αναμενόμενα υπάρχει περίπτωση να αισθανθείτε ιδιαίτερη απογοήτευση. Παρ' όλα αυτά, ενδέχεται να υπάρχουν ορισμένες εξηγήσεις για τα αρνητικά αποτελέσματα, όπως είναι τυχόν ελλείψεις της ίδιας της προληπτικής παρέμβασης, του τρόπου εφαρμογής της (στην περίπτωση αυτή η αξιολόγηση της διαδικασίας μπορεί να χρησιμεύσει για να τονισθούν οι σχετικές πλευρές), τυχόν κενά κατά το σχεδιασμό, ακατάλληλα εργαλεία μέτρησης (υπάρχει περίπτωση ορισμένα από αυτά να μην είναι αρκετά ευαίσθητα), ή ενδεχομένως εξωτερικά προβλήματα που δεν μπορούσαν να ελεγχθούν στα πλαίσια της προληπτικής παρέμβασης (πυρκαγιά στο σχολείο, για παράδειγμα). Όποιος και αν είναι ο λόγος, σε περίπτωση που καταλήξετε σε απροσδόκητα αποτελέσματα, θα πρέπει πάντοτε να προσπαθείτε να βρείτε μία εξήγηση γι' αυτά ώστε να μπορέσετε να αντλήσετε συμπεράσματα για το μέλλον.

"Αντίθετα με τις προσδοκίες μας, δεν παρατηρήθηκαν αποτελέσματα όσον αφορά την κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών. Αυτό ενδέχεται να οφείλεται στο γεγονός ότι η κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών σ' αυτή την ομάδα ηλικίας είναι πολύ χαμηλή, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει περίπτωση να εμφανιστούν αποτελέσματα σε κάποιο μεταγενέστερο στάδιο. Για το λόγο αυτό θα γίνει ένα δεύτερο follow-up μετά από ένα χρόνο. Θα μπορούσε επίσης να προβληθεί ο ισχυρισμός ότι το θέμα της κατανάλωσης οινοπνευματωδών ποτών δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον γι' αυτή την ομάδα ηλικίας."

ε. Θα μπορούσατε να κάνετε ορισμένες υποδείξεις όσον αφορά τη μελλοντική χρήση παρόμοιων προληπτικών παρεμβάσεων;

Τώρα πλέον μπορείτε να ασχοληθείτε με το μέλλον. Πιστεύετε ότι η προληπτική παρέμβασή σας θα πρέπει να εφαρμοστεί και από άλλους και, εάν ναι, έχετε να προτείνετε τροποποιήσεις;

"Τα θετικά αποτελέσματα δικαιολογούν την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης σε πολύ ευρύτερη κλίμακα. Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθούν επίσης υπόψη τα αποτελέσματα της αξιολόγησης διαδικασίας και θα πρέπει να τροποποιηθεί η δομή της εκπαίδευσης σύμφωνα με τα σχόλια των δασκάλων."

στ. Θα μπορούσατε να κάνετε οποιεσδήποτε υποδείξεις όσον αφορά τις μελλοντικές αξιολογήσεις του αποτελέσματος προληπτικών παρεμβάσεων αυτού του είδους;

Οι εμπειρίες και οι υποδείξεις σας μπορεί να έχουν αποφασιστική σημασία για άλλα άτομα που έχουν αναλάβει την αξιολόγηση και την εφαρμογή προληπτικών παρεμβάσεων. Τα άτομα αυτά μπορούν να επωφεληθούν τόσο από τα θετικά αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασης σας, όσο και από τα αρνητικά αποφεύγοντας να υποπέσουν στα ίδια λάθη. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο επιβάλλεται να είστε απολύτως ειλικρινείς.

"Ένας από τους λόγους για την έλλειψη θετικών αποτελεσμάτων ενδέχεται να είναι η έλλειψη εργαλείων υψηλής ποιότητας για τους μαθητές ηλικίας 10-12 ετών. Για το λόγο αυτό πιστεύουμε ότι οι μελλοντικές έρευνες θα πρέπει να επικεντρωθούν στην ανάπτυξη και τη χρήση ευαίσθητων εργαλείων γι' αυτή την ομάδα ηλικίας."

Κεφάλαιο τέταρτο: Διάδοση των αποτελεσμάτων

4.1 Κατάρτιση ενός σχεδίου διάδοσης

α. Ποιος πρέπει να ενημερωθεί;

Στο δυνητικό σας ακροατήριο συμπεριλαμβάνονται χρηματοδοτικοί φορείς, υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής, διοικητικοί υπάλληλοι, η ομάδα στόχος της προληπτικής παρέμβασης, φορείς παροχής υπηρεσιών, κοινοτικές ομάδες και τα μέσα ενημέρωσης.

"Τα αποτελέσματα της αξιολόγησής μας ευρίσκονται στη διάθεση όλων όσων συμμετείχαν στη προληπτική παρέμβαση, των αρχών και του κοινού."

"Κατά πρώτον, θα ενημερώσουμε την επιτροπή σχεδιασμού, που συγκαταλέγεται στους κυριότερους χρήστες πληροφοριών. Επίσης, θα δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή στην πρόεδρο της επιτροπής, η οποία διαθέτει τεράστια εμπειρία και χαίρει μεγάλου σεβασμού ως διαμορφωτής της κοινής γνώμης. Έχουμε την πρόθεση να την ενημερώσουμε ιδιαίτερος πριν από τη συνεδρίαση της γενικής επιτροπής και να συζητήσουμε πορίσματα που υπάρχει περίπτωση να αποδειχθεί ότι έχουν επίμαχο χαρακτήρα."

β. Πότε πρέπει να δοθούν οι πληροφορίες στους ενδιαφερόμενους;

Σε περίπτωση που θέλετε τα αποτελέσματα της αξιολόγησής σας να είναι χρήσιμα, πρέπει να σκεφτείτε ότι η στιγμή που θα την παρουσιάσετε ενδέχεται να έχει αποφασιστική σημασία. Θα πρέπει να φροντίσετε να μην καθυστερήσετε υπερβολικά με την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, επειδή η πιθανότητα να επέλθουν αλλαγές είναι μεγαλύτερη στο διάστημα αμέσως μετά από μία αξιολόγηση και όσο η προληπτική παρέμβαση παραμένει ζωντανή στη μνήμη των ανθρώπων. Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να αποφύγετε το ενδεχόμενο να γνωστοποιήσετε τα αποτελέσματα πάρα πολύ νωρίς. Οι υπεύθυνοι αξιολόγησης υφίστανται συχνά πιέσεις να δώσουν μία "πρώτη εντύπωση" της αποτελεσματικότητας μιας προληπτικής παρέμβασης, ωστόσο παρόμοιες εντυπώσεις έχουν περιορισμένη χρησιμότητα, επειδή δεν θα έχουν ακόμη συγκεντρωθεί αρκετά δεδομένα με βάση τα οποία να μπορούν να αντληθούν έγκυρα συμπεράσματα. Επίσης, η προβολή πρώτων εντυπώσεων έχει καμιά φορά ως αποτέλεσμα να περνούν απαρατήρητες οι "τελευταίες εντυπώσεις".

"Θα υποβληθούν δύο ενδιάμεσες εκθέσεις και μία τελική έκθεση στο φορέα χρηματοδότησης. Οι εκπαιδευτικοί θα ενημερώνονται διαρκώς για τα αποτελέσματα στις συνεδριάσεις που πραγματοποιούνται κάθε δύο μήνες."

γ. Ποιο είδος πληροφοριών ενδιαφέρει τις διάφορες ομάδες;

Προσαρμόστε το μήνυμα στο κοινό σας. Να θυμάστε πάντα ότι θα πρέπει να δίνετε διάφορες πληροφορίες αναλόγως με το κοινό. Για παράδειγμα, οι υπεύθυνοι του προγράμματος θα ενδιαφέρονται περισσότερο από τους χρηματοδότες για τις λεπτομέρειες της εφαρμογής του. Οι τελευταίοι ενδέχεται

επίσης να είναι πολύ απασχολημένοι για να διαβάσουν την πλήρη έκθεση, συνεπώς για την περίπτωση τους θα ήταν προτιμότερο να παρουσιάσετε την προληπτική παρέμβαση περιληπτικά. Η περίληψη αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει μια σύντομη αναφορά στην αξιολόγηση, μια εξήγηση των λόγων για τους οποίους πραγματοποιήθηκε καθώς και τα κυριότερα πορίσματα και συμπεράσματα καθώς και τις σημαντικότερες συστάσεις που έχετε να κάνετε.

"Θα πραγματοποιήσουμε ομαδικές συζητήσεις με τους δασκάλους που ήταν η κύρια ενδιάμεση ομάδα στόχος καθ' όλη τη διάρκεια της αξιολόγησης της διαδικασίας και θα ανατροφοδοτούμε συνεχώς τις πληροφορίες που λαμβάνουμε. Ο αμέσως ενδιαφερόμενος για την αξιολόγηση του αποτελέσματος είναι ο φορέας χρηματοδότησης, ο οποίος αναμένει μια ολοκληρωμένη γραπτή έκθεση των πορισμάτων στο τέλος της αξιολόγησης."

δ. Ποιες μορφές γραπτής επικοινωνίας θα χρησιμοποιήσετε;

Τα αποτελέσματα μιας αξιολόγησης μπορούν να διαδοθούν με διάφορους τρόπους, οι οποίοι θα πρέπει με τη σειρά τους να επιλεγούν ανάλογα με το ακροατήριο. Παραδείγματα γραπτής επικοινωνίας συμπεριλαμβάνουν την ίδια την έκθεση της αξιολόγησης, μια περίληψή της, ενημερωτικά σημειώματα, δημοσιεύματα τύπου, άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά ή σε εφημερίδες, αφίσες και ενημερωτικά φυλλάδια.

"Θα εκπονήσουμε μια έκθεση σχετικά με την έρευνα η οποία θα διανεμηθεί σε σχολεία και σε άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στους τομείς που αφορούν τα προβλήματα των νέων και την πρόληψή τους."

ε. Ποιες μορφές λεκτικής επικοινωνίας θα χρησιμοποιήσετε;

Το χαρτί δεν αποτελεί πανάκεια. Στην πραγματικότητα, πολλά πορίσματα μπορούν να διαδοθούν με τον καλύτερο τρόπο μέσω προσωπικών συζητήσεων, παρουσιάσεων σε διασκέψεις ή δημοσίων ακροάσεων και συζητήσεων με τα μέσα ενημέρωσης.

"Τα πορίσματα του προγράμματος θα παρουσιαστούν στη διάσκεψη της National Association for Addiction καθώς και κατά την ευρωπαϊκή εβδομάδα για την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών."

ΜΕΡΟΣ Γ: ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ

Αντικειμενικότητα (Objectivity)

Μαζί με την \Rightarrow αξιοπιστία και την \Rightarrow εγκυρότητα, η αντικειμενικότητα αποτελεί σημαντικό δείκτη της ποιότητας ενός \Rightarrow εργαλείου. Η έννοια σημαίνει ότι τα αποτελέσματα που προκύπτουν από το εργαλείο πρέπει να είναι ανεξάρτητα από το πρόσωπο που κάνει τη μέτρηση - διαφορετικά πρόσωπα που χρησιμοποιούν το ίδιο εργαλείο πρέπει να καταλήξουν στα ίδια αποτελέσματα.

Αξιολογητής (Evaluator)

Το άτομο που αναλαμβάνει την αξιολόγηση μιας προληπτικής παρέμβασης θα πρέπει να γνωρίζει τις μεθόδους σχεδιασμού μιας αξιολόγησης, τη μεθοδολογία των κοινωνικών ερευνών, τις στατιστικές μεθόδους και τα συναφή προβλήματα. Τα πρόσωπα που αναλαμβάνουν το καθήκον αυτό θα πρέπει να έχουν επαρκείς γνώσεις στατιστικής προκειμένου να μπορούν να αναλύουν τα δεδομένα που συλλέγονται κατά την εφαρμογή μιας προληπτικής παρέμβασης και να γνωρίζουν τη χρήση ειδικών προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών (SPSS, SAS). Δεδομένου ότι η συστηματική αξιολόγηση στηρίζεται σε κοινωνικές έρευνες, πολλοί υπεύθυνοι αξιολόγησης διαθέτουν μια βασική εκπαίδευση στις κοινωνικές επιστήμες.

Υπάρχουν δύο βασικά πρότυπα όσον αφορά τη σχέση του αξιολογητή με τον φορέα που εφαρμόζει την προληπτική παρέμβαση - αν γίνει μόνο "εσωτερική αξιολόγηση" (στην περίπτωση αυτή ο υπεύθυνος αξιολόγησης είναι συνήθως μέλος του φορέα που έχει αναλάβει την εφαρμογή της προληπτικής παρέμβασης) αν γίνει "εξωτερική αξιολόγηση" (τότε οι υπεύθυνοι αξιολόγησης συνήθως προέρχονται από ένα ίδρυμα ερευνών, από συμβούλιο εμπειρογνομόνων ή από ένα πανεπιστήμιο). Και οι δύο επιλογές συνοδεύονται από πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Στην πρώτη περίπτωση, οι υπεύθυνοι αξιολόγησης διαθέτουν καλύτερη πρόσβαση στο προσωπικό και τη διοίκηση, ενώ ενδέχεται να είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με την προληπτική παρέμβαση από ό,τι ένας εξωτερικός αξιολογητής. Ο τελευταίος δεν θα μπορεί να έχει στη διάθεσή του πολλές πληροφορίες που συλλέγονται στο παρασκήνιο. Στην περίπτωση που ο υπεύθυνος αξιολόγησης προέρχεται από τον φορέα που εφαρμόζει την προληπτική παρέμβαση, επειδή είναι γνωστός και χαίρει εμπιστοσύνης, θα αντιμετωπισθεί περισσότερο καλοπροαίρετα από το προσωπικό το οποίο ενδέχεται να αφιερώσει περισσότερο χρόνο στην αξιολόγηση, να αποδεχθεί την ύπαρξη συγκεκριμένων προβλημάτων και να προβεί σε ορισμένες εκμυστηρεύσεις. Επίσης, τα αποτελέσματα της αξιολόγησης θα μπορούσαν να γνωστοποιηθούν πιο εύκολα και περισσότερο ανεπίσημα στους υπεύθυνους της προληπτικής παρέμβασης. Ένα σαφές μειονέκτημα για τον εσωτερικό αξιολογητή είναι η έλλειψη αντικειμενικότητας που είναι κατ'αρχάς αποτέλεσμα της εξάρτησης των ατόμων αυτών από τον φορέα και, κατά δεύτερον, από τις προσωπικές σχέσεις που έχουν με τα πρόσωπα που στελεχώνουν την προληπτική παρέμβαση.

Τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός αξιολογητής μπορούν να πραγματοποιήσουν τρία είδη αξιολόγησης - την αξιολόγηση του σχεδιασμού, της διαδικασίας και του αποτελέσματος. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες καταστάσεις για τις οποίες είναι περισσότερο κατάλληλος ένας συγκεκριμένος τύπος υπεύθυνου αξιολόγησης. Στην περίπτωση της αξιολόγησης του σχεδιασμού και της διαδικασίας ενδέχεται να ενδείκνυται η χρήση των υπηρεσιών ενός εσωτερικού αξιολογητή, ενώ στην περίπτωση της αξιολόγησης του αποτελέσματος ενδέχεται να είναι προτιμότερο να κληθεί ένας εξωτερικός αξιολογητής.

Αξιοπιστία (Reliability)

Η αξιοπιστία, \Rightarrow η εγκυρότητα και \Rightarrow η αντικειμενικότητα συνιστούν σημαντικούς δείκτες της ποιότητας ενός εργαλείου. Η Αξιοπιστία ενός εργαλείου ορίζεται από τον βαθμό στον οποίο η επανειλημμένη συλλογή δεδομένων επί των ίδιων θεμάτων αποφέρει ταυτόσημους δείκτες ή τιμές. Ο βαθμός αξιοπιστίας δείχνει κατά πόσο το μέσο που χρησιμοποιείται αποδίδει σταθερά αποτελέσματα. Το αποτέλεσμα της αναξιοπιστίας είναι η αλλοίωση ή η απόκρυψη των πραγματικών διαφορών που υφίστανται. Σε περίπτωση που, για παράδειγμα, τα αποτελέσματα μιας επιτυχημένης προληπτικής παρέμβασης μετρηθούν με ένα αναξιόπιστο μέσο, υπάρχει περίπτωση η προληπτική παρέμβαση να φανεί ότι είναι λιγότερο επιτυχημένη από ό,τι συμβαίνει στην πραγματικότητα και αντιθέτως.

Βαθμός Έκθεσης (Exposure)

Με τον βαθμό έκθεσης υπολογίζεται σε ποιο βαθμό η ομάδα στόχος βίωσε πραγματικά μια συγκεκριμένη προληπτική παρέμβαση. Σ' αυτό συμπεριλαμβάνονται ο αριθμός και η διάρκεια των επιμέρους προληπτικών παρεμβάσεων καθώς και τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν. Ο βαθμός έκθεσης σχετίζεται επίσης με το ποσοστό συμμετοχής καθώς και με το ερώτημα κατά πόσον η προληπτική παρέμβαση προσέγγισε πραγματικά τους συμμετέχοντες.

Γνώσεις σχετικά με τη χρήση των ουσιών (Knowledge about substance use)

Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για τις πραγματικές γνώσεις που έχουν τα άτομα που συμμετέχουν σε μία προληπτική παρέμβαση όσον αφορά τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Με βάση το ρητό "η γνώση είναι δύναμη", εκτιμάται ότι η άγνοια εκθέτει τους ανθρώπους στον κίνδυνο της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, ενώ η ενημέρωση τους επιτρέπει να επιλέξουν υγιείς τρόπους ζωής. Οι γνώσεις σχετικά τη χρήση των εξαρτησιογόνων ουσιών αποτελεί \Rightarrow ενδιάμεση μεταβλητή και χρησιμοποιείται συχνά ως \Rightarrow δείκτης για την αξιολόγηση του αποτελέσματος.

Δείκτης (Indicator)

Πρόκειται για ένα μέτρο που απεικονίζει ένα συγκεκριμένο πρόβλημα ή μια συγκεκριμένη κατάσταση. Οι δείκτες χρησιμοποιούνται προς αντικατάσταση ενός στόχου ή μιας έννοιας που δεν μπορούν να υπολογισθούν ευθέως ή που πρόκειται να παρατηρηθούν μόνο στο μέλλον. Η επιλογή των κατάλληλων δεικτών θα πρέπει να στηρίζεται στη μελέτη της βιβλιογραφίας, θεωριών ή προηγούμενων ερευνών. Οι δείκτες χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της \Rightarrow ποιότητας της εφαρμογής ή των αποτελεσμάτων μιας προληπτικής παρέμβασης.

Διαρροές (Attrition)

Η μελέτη των ατόμων που αποχωρούν έχει αποφασιστική σημασία για προληπτικές παρεμβάσεις που έχουν μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο χαρακτήρα. Οι αποχωρούντες είναι πρόσωπα τα οποία συμμετείχαν στο αρχικό στάδιο της συλλογής δεδομένων στο πλαίσιο μιας προληπτικής παρέμβασης, αλλά δεν παρέμειναν στο δείγμα καθ' όλη τη διάρκεια της προληπτικής παρέμβασης ή της συλλογής δεδομένων. Ένας μεγάλος αριθμός αποχωρήσεων μπορεί να υπονομεύσει την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων, επειδή οδηγεί σε \Rightarrow μεροληψίες. Επίσης, ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων επειδή μειώνει το μέγεθος του δείγματος.

Διιστάμενες απόψεις ως προς την ανάγκη (Varying perspectives on need)

Υπάρχει πάντα περίπτωση οι διάφοροι επαγγελματίες, πολιτικώς ιθύνοντες και \Rightarrow οι ομάδες στόχοι να έχουν διαφορετικές απόψεις όσον αφορά την υφή ενός προβλήματος. Αυτό που θεωρείται πρόβλημα από μία ομάδα μπορεί να μην θεωρείται ως τέτοιο από μία άλλη. Προφανώς, η έρευνα δεν μπορεί να προσφέρει απάντηση στο ερώτημα ποια άποψη είναι "ορθή", μπορεί όμως να εξαλείψει τις διαφορές που ενδέχεται να προκύψουν σε περίπτωση που το φαινόμενο της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών προσεγγίζεται από διάφορες οπτικές. Στην αξιολόγηση του σχεδιασμού μπορεί να συμπεριληφθεί \Rightarrow η εκτίμηση των αναγκών με βάση τις διάφορες προοπτικές που ενδέχεται να ληφθούν υπόψη κατά την προληπτική παρέμβαση.

Δοκιμασία πριν και μετά (Pre- and post-test)

Πρόκειται για μια απλή μέθοδο για το σχεδιασμό της αξιολόγησης του αποτελέσματος χωρίς τα πλεονεκτήματα που προσφέρει μια \Rightarrow ομάδα ελέγχου. Στην περίπτωση αυτή, μετριέται μόνο η συμπεριφορά των ανθρώπων που αποτελούν στόχο της προληπτικής παρέμβασης. Τα άτομα αυτά εξετάζονται πριν και μετά την προληπτική παρέμβαση (για παράδειγμα, όσον αφορά τις γνώσεις, τις στάσεις ή τις προθέσεις τους). Στη συνέχεια εξετάζονται οι διαφορές μεταξύ των δύο μετρήσεων προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον είναι στατιστικά σημαντικές. Το πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής έγκειται στην απλότητά της καθώς και στο γεγονός ότι δεν είναι χρονοβόρα. Το βασικό μειονέκτημά της είναι ότι, χωρίς μια ομάδα ελέγχου, δεν μπορείτε να γνωρίζετε

κατά πόσο τα αποτελέσματα οφείλονται πραγματικά στην προληπτική παρέμβαση ή σε ορισμένους άλλους παράγοντες που παρεμβάλλονται.

Δομικές αλλαγές (Structural changes)

Η μέθοδος αυτή έχει ως στόχο την τροποποίηση του περιβάλλοντος - συμπεριλαμβανομένου και του κοινωνικού περιβάλλοντος - έτσι ώστε να αυξηθεί η πιθανότητα τα άτομα να συμπεριφερθούν κατά ένα επιθυμητό τρόπο. Στις δομικές μεθόδους συμπεριλαμβάνονται προγράμματα τα οποία αφορούν κοινωνικά προβλήματα που σχετίζονται με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, τη σύσταση συμβουλευτικών σταθμών για την επίλυση συζυγικών προβλημάτων και την προσφορά εναλλακτικών δραστηριοτήτων που δεν έχουν σχέση με τις εξαρτησιογόνες ουσίες, όπως είναι τα κέντρα νεότητας και οι αθλητικές εγκαταστάσεις.

Εγκυρότητα (Validity)

Η εγκυρότητα, \Rightarrow η αξιοπιστία και \Rightarrow η αντικειμενικότητα αποτελούν σημαντικούς δείκτες της ποιότητας ενός εργαλείου. Ο βαθμός εγκυρότητας προσφέρει απάντηση στην ερώτηση κατά πόσον ένα εργαλείο μετρά πραγματικά αυτό που επιθυμείτε να μετρήσετε και κατά πόσον είναι κατάλληλο για το σκοπό που προορίζεται.

Εκτίμηση των αναγκών (Needs assessment)

Η εκτίμηση των αναγκών (ή η ανάλυση των αναγκών) αφορά την συστηματική αξιολόγηση του φαινομένου που παρατηρείται και την εκτίμηση της καταλληλότητας της προτεινόμενης προληπτικής παρέμβασης. Η αξιολόγηση αυτή έχει ουσιαστική σημασία για την αποφυγή του ενδεχομένου να γίνει λανθασμένη εκτίμηση της έκτασης και του χαρακτήρα του συγκεκριμένου προβλήματος και, κατά συνέπεια, της ανάγκης για την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης προληπτικής παρέμβασης. Για την εκτίμηση των αναγκών μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορες τεχνικές.

Η μέθοδος του "Πληροφοριοδότη Κλειδί" συμπεριλαμβάνει τον εντοπισμό, την επιλογή και την παροχή συμβουλών εμπειρογνώμωνων που απασχολούνται στον τομέα. Η αξία της μεθόδου αυτής έγκειται στο ότι προσφέρει μια ευρεία εικόνα των αναγκών και των υπηρεσιών που είναι απαραίτητες στην περίπτωση της ομάδας στόχου. Το μειονέκτημά της είναι ότι η εντύπωση αυτή θα μπορούσε να στηρίζεται σε "προκαταλήψεις ή μεροληπτικές πληροφορίες" του εμπειρογνώμονα. Για το λόγο αυτό, μια καλή στρατηγική είναι να υπάρχει μία δομή των ερωτημάτων που να μπορούν να τεθούν σε όλους τους εμπειρογνώμονες. Κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορούν να γίνονται συγκρίσεις των απαντήσεων που δίνουν οι διάφοροι εμπειρογνώμονες. Οι ερωτήσεις θα πρέπει να αφορούν ειδικές και συγκεκριμένες πληροφορίες (ποιος, πού, τι και πώς) προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο οι πληροφορίες να έχουν δοθεί με μεροληψία.

Η μέθοδος του "δημοσίου βήματος" στηρίζεται στη διοργάνωση ανοικτών συνεδριάσεων με τη συμμετοχή μελών της τοπικής κοινότητας. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τον \Rightarrow επιπολασμό και την \Rightarrow επίπτωση ενός προβλήματος καθώς και τα χαρακτηριστικά της ομάδας στόχου. Όπως συμβαίνει και στην περίπτωση της μεθόδου που στηρίζεται στον Πληροφοριοδότη Κλειδί, εξακολουθεί να υπάρχει πιθανότητα τα δεδομένα να έχουν μεροληπτική χροιά, είτε λόγω της ελλιπούς συμμετοχής, είτε λόγω της υπερβολικής συμμετοχής στη συνάντηση της τοπικής κοινότητας προσώπων που επηρεάζονται από το πρόβλημα. Για το λόγο αυτό, τα καλύτερα αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν εάν ο υπεύθυνος της αξιολόγησης κάνει μία διατομή της τοπικής κοινότητας. Και στην περίπτωση αυτή θα ήταν χρήσιμο να υποβληθούν ειδικές ερωτήσεις για να εξασφαλισθεί η εγκυρότητα των πληροφοριών.

Η μέθοδος του "ποσοστού που υπόκειται σε θεραπεία" χρησιμεύει για να υπολογισθεί ο πληθυσμός που αποτελεί στόχο της προληπτικής παρέμβασης με την ανάλυση των εμπειριών που έχουν συναχθεί από την εφαρμογή μιας παρόμοιας προληπτικής παρέμβασης σε μία άλλη κοινότητα. Η μέθοδος αυτή στηρίζεται στην υπόθεση ότι τα χαρακτηριστικά και το μέγεθος των δύο ομάδων θα είναι παρόμοια.

Η μέθοδος των "δεικτών" χρησιμεύει για την εκτίμηση του πληθυσμού της ομάδας στόχου με βάση επιδημιολογικά δεδομένα που προέρχονται από τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες. Συνήθως, οι στατιστικές αυτές προέρχονται από διάφορες κυβερνητικές υπηρεσίες. Σε πολλές περιπτώσεις υπάρχουν δεδομένα που αφορούν τον πληθυσμό μικρών και μεγάλων πόλεων και περιφερειών.

Τέλος, η διεξαγωγή ειδικών μελετών για την εκτίμηση της φύσης και της έκτασης ενός συγκεκριμένου προβλήματος συγκαταλέγεται στις περισσότερο άμεσες, και σε πολλές περιπτώσεις περισσότερο ακριβείς, μεθόδους προκειμένου να καθορισθεί κατά πόσον είναι απαραίτητο να εφαρμοσθεί μια συγκεκριμένη προληπτική παρέμβαση.

Εμπόδια (Barriers)

Η αξιολόγηση οποιασδήποτε προληπτικής παρέμβασης μπορεί να παρεμποδισθεί από προβλήματα οικονομικού χαρακτήρα, την έλλειψη προσωπικού, πολιτικές παρεμβάσεις, διοικητικές δυσχέρειες και διάφορες άλλες αιτίες. Στα εμπόδια θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν η απώλεια χρηματοδοτικών πόρων, η αρνητική νοοτροπία του προσωπικού, η απόφαση να μη δημοσιευθεί η έκθεση αξιολόγησης ή η άρνηση ενός σχολείου να επιτρέψει τη διενέργεια έρευνας μεταξύ των μαθητών.

Ενδιάμεσες μεταβλητές (Mediating variables)

Οι ενδιάμεσες μεταβλητές θεωρείται ότι σχετίζονται με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών ενθαρρύνοντας την αλλαγή συμπεριφοράς ως αποτέλεσμα της προληπτικής παρέμβασης. Διακρίνονται δύο είδη ενδιάμεσων μεταβλητών:

ενδιάμεσες μεταβλητές οι οποίες είναι συνδεδεμένες άμεσα με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, όπως είναι

⇒ οι γνώσεις σχετικά με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, ⇒ στάση έναντι των εξαρτησιογόνων ουσιών, ⇒ η πρόθεση χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών και ⇒ τα κοινωνικά πρότυπα

ενδιάμεσες μεταβλητές που συνδέονται μόνο έμμεσα με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών όπως είναι

⇒ οι κοινωνικές δεξιότητες, ⇒ οι παράγοντες επικινδυνότητας, ⇒ οι προστατευτικοί παράγοντες, ⇒ οι δομικές αλλαγές, ⇒ ο τρόπος ζωής, ⇒ οι πολιτισμικές συνήθειες και ⇒ η προβληματική συμπεριφορά.

Ενδιάμεση ομάδα στόχος (Intermediate target group)

Πρόκειται για μια ομάδα η οποία αποτελεί στόχο της προληπτικής παρέμβασης και διαδραματίζει μεσολαβητικό ρόλο. Στην περίπτωση αυτή, υπάρχει ελπίδα ότι η ομάδα αυτή θα είναι σε θέση να επηρεάσει τη μελλοντική ⇒ συμπεριφορά ως προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών ή την ⇒ τελική ομάδα στόχο μεταφέροντας τα μηνύματα της προληπτικής παρέμβασης. Προσεγγίσεις με πολλαπλασιαστική αξία με βάση ομάδες συνομηλίκων ή την οικογένεια αποτελούν παραδείγματα περιπτώσεων στις οποίες μια προληπτική παρέμβαση απευθύνεται σε μια ενδιάμεση ομάδα στόχο.

Επαναπροσδιορισμός (Reinvention)

Ο επαναπροσδιορισμός αποτελεί μια πλευρά της διαδικασίας εφαρμογής παράλληλα με την ⇒ συνέπεια και την ⇒ πιστότητα. Ο όρος αναφέρεται σε τυχόν τροποποιήσεις του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής μιας προληπτικής παρέμβασης σε σχέση με το πρότυπο που είχε αναπτυχθεί κατ'αρχήν. Διαφέρει από την έλλειψη συνέπειας επειδή συμπεριλαμβάνει σκόπιμες τροποποιήσεις οι οποίες έγιναν με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας της προληπτικής παρέμβασης (σε αντίθεση με την έλλειψη αποδοχής, την άρνηση συνεργασίας ή τις μη αναμενόμενες αλλαγές). Ο επαναπροσδιορισμός είναι ιδιαίτερα σημαντικός σε περίπτωση που τα αποτελέσματα μιας προληπτικής παρέμβασης θα μπορούσαν να βελτιωθούν με την προσαρμογή του περιεχομένου του στις συνθήκες που επικρατούν σε ένα συγκεκριμένο χώρο ή πληθυσμό.

Επιπολασμός (Prevalence)

Πρόκειται για τον αριθμό των περιστατικών που έχουν παρεμφερή χαρακτηριστικά ή τα χαρακτηριστικά ενός πληθυσμού σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή σε μια δεδομένη στιγμή (π.χ. ο αριθμός των ατόμων που έκαναν χρήση ινδικής καννάβης τον περασμένο χρόνο).

Επίπτωση (Incidence)

Πρόκειται για τον αριθμό νέων περιπτώσεων που υποδηλώνουν την εμφάνιση ενός συγκεκριμένου φαινομένου σε μία ορισμένη γεωγραφική περιοχή σε μια δεδομένη στιγμή.

Εργαλεία (Instruments)

Πρόκειται για όλες τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για τη συλλογή πληροφοριών που αφορούν την ομάδα στόχο, την αξιολόγηση κλπ. Τα περισσότερα διαδεδομένα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στα πλαίσια μιας αξιολόγησης είναι ερωτηματολόγια αυτοαξιολόγησης καθώς και άλλα στα οποία συμπεριλαμβάνονται ψυχολογικές δοκιμασίες, εκτιμήσεις, \Rightarrow συνεντεύξεις και \Rightarrow εργαλεία παρατήρησης. Ενδείκνυται η χρήση εργαλείων τα οποία έχει αποδειχθεί ότι έχουν \Rightarrow αντικειμενικότητα, \Rightarrow εγκυρότητα και \Rightarrow αξιοπιστία. Επίσης, πριν χρησιμοποιηθούν σε ευρύτερη κλίμακα, θα πρέπει να γίνεται πάντα μια αξιολόγηση της καταλληλότητας των εργαλείων.

Εργαλεία παρατήρησης (Observation instruments)

Εργαλεία παρατήρησης χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση μιας συγκεκριμένης κατάστασης ή συνθήκης. Στην περίπτωση της αξιολόγησης μιας προληπτικής παρέμβασης, η παρατήρηση χρησιμοποιείται συνήθως για την εκτίμηση της εφαρμογής της και ιδιαιτέρως της \Rightarrow πιστότητας. Τα εργαλεία αυτά χρησιμοποιούνται είτε ως αποκλειστική πηγή πληροφοριών, είτε ως πρόσθετη πηγή για την επικύρωση άλλων μέσων εφαρμογής. Θεωρείται ότι η αντικειμενικότερη μέτρηση επιτυγχάνεται μέσω παρατήρησης από το ερευνητικό προσωπικό ή από ανεξάρτητους παρατηρητές και μπορεί να υλοποιηθεί είτε με τη μορφή αφήγησης είτε με τη χρήση τυποποιημένων ερωτηματολογίων ή συστημάτων διαβάθμισης.

Ερωτηματολόγιο (Questionnaire)

Πρόκειται για έναν κατάλογο ερωτήσεων οι απαντήσεις των οποίων μπορούν να αξιολογηθούν με συστηματικό τρόπο. Αναλόγως με τη μορφή των απαντήσεων, υπάρχουν ερωτηματολόγια που περιλαμβάνουν ανοικτές ερωτήσεις (στην περίπτωση που τα άτομα που συμμετέχουν πρέπει να διατυπώσουν τα ίδια τις απαντήσεις) καθώς και ερωτηματολόγια με κλειστές απαντήσεις (στην περίπτωση που έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ διαφόρων απαντήσεων).

Ηθελημένες αλλαγές (Intentional changes)

Οι ηθελημένες αλλαγές έχουν ως στόχο να βελτιωθεί είτε η προληπτική παρέμβαση είτε η αξιολόγηση.

Κοινωνικά πρότυπα (Norms)

Πρόκειται για άγραφους κανόνες συμπεριφοράς που παρουσιάζονται ως πεποιθήσεις ή γνώμες. Στις εμπειρικές μελέτες για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών έχει αναγνωρισθεί ότι τα κοινωνικά πρότυπα συνιστούν σημαντικές \Rightarrow ενδιάμεσες μεταβλητές που ενισχύουν τη \Rightarrow χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Ένας από τους στόχους μιας προληπτικής παρέμβασης θα μπορούσε να είναι ο επηρεασμός ή η αλλαγή αυτών των κοινωνικών προτύπων.

Κοινωνικές δεξιότητες (Lifeskills)

Οι κοινωνικές δεξιότητες επιτρέπουν στους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις απαιτήσεις και τις προκλήσεις της καθημερινής ζωής με τη διδασκαλία μιας ευπροσάρμοστης και θετικής συμπεριφοράς. Στην περίπτωση αυτή ενισχύονται οι ατομικές ικανότητες, περιορίζεται η ροπή προς τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και προάγεται η υγεία και η ευημερία των παιδιών και των εφήβων. Σε πολλές περιπτώσεις, οι προληπτικές παρεμβάσεις επιδιώκουν να προάγουν τις ακόλουθες δεξιότητες: τον τρόπο λήψης αποφάσεων, ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, δημιουργική σκέψη, κριτική σκέψη, ουσιαστική επικοινωνία, ικανότητα σύναψης διαπροσωπικών σχέσεων, αυτεπίγνωση, εμπάθεια, αντιμετώπιση συναισθημάτων, αντιμετώπιση του άγχους και προσαρμοστικότητα.

Μεροληψία (Bias)

Η έννοια Μεροληψία αναφέρεται σε κάθε είδος τυχαίων και συχνά απαραίτητων μεταβολών που εμφανίζονται στο στάδιο της συλλογής δεδομένων και ενδέχεται να επηρεάσουν τα αποτελέσματα της αξιολόγησης. Ένα παράδειγμα μεροληψίας είναι ο βαθμός στον οποίο η συμμετοχή της ομάδας στόχου στην προληπτική παρέμβαση περιορίζεται στη συμμετοχή ορισμένων μόνων υποομάδων (για παράδειγμα, παιδιών που έχουν ισχυρά κίνητρα). Ένα τέτοιο δείγμα είναι "διαστρεβλωμένο" και τα αποτελέσματα ενδέχεται να μην είναι έγκυρα. Μεροληψία μπορεί επίσης να προκληθεί από τις \Rightarrow διαρροές καθώς και από λογικά σφάλματα στο στάδιο του σχεδιασμού της αξιολόγησης.

Μη αναμενόμενες αλλαγές (Unexpected changes)

Μη αναμενόμενες αλλαγές στην εφαρμογή ή την αξιολόγηση μιας προληπτικής παρέμβασης είναι αλλαγές ή παρεκκλίσεις από το αρχικό σχέδιο που είχε καταρτισθεί και που δεν είχαν προγραμματισθεί ή προβλεφθεί. Οι συνέπειές τους μπορεί να είναι αρνητικές (μη αποδοχή της προληπτικής παρέμβασης, αλλαγές σχολικών περιφερειών, περικοπές προϋπολογισμών κλπ.) αλλά και θετικές, όπως συμβαίνει στην περίπτωση μιας απρόοπτα υψηλής συμμετοχής και με την εμφάνιση νέων χορηγών.

Ομάδα ελέγχου (Control group)

Πρόκειται για μια ομάδα η οποία δεν συμμετέχει στην προληπτική παρέμβαση που πρόκειται να αξιολογηθεί. Αντίθετα, είτε δεν συμμετέχει καθόλου στην προληπτική παρέμβαση, είτε συμμετέχει σε μία άλλη, άσχετη με αυτήν που αξιολογείται.

Ομάδα στόχος (Target group)

Πρόκειται για μια ομάδα ατόμων, νοικοκυριών, οργανώσεων, κοινοτήτων ή οποιοδήποτε άλλο σύνολο που μπορεί να προσδιοριστεί και που αποτελεί το στόχο της προληπτικής παρέμβασης. Μπορούν να διακριθούν δύο είδη ομάδων στόχων: ⇒ οι τελικές ομάδες στόχοι και ⇒ οι ενδιάμεσες ομάδες στόχοι. Η προσεκτική ανάλυση και εκτίμηση του μεγέθους και της φύσης της ομάδας στόχου αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον υπάρχει ⇒ ανάγκη για την εφαρμογή προληπτικής παρέμβασης. Κατ' αυτό τον τρόπο βελτιώνονται επίσης η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της προληπτικής παρέμβασης.

Παράγοντες επικινδυνότητας (Risk factors)

Πρόκειται για προσωπικές ή κοινωνικές περιστάσεις οι οποίες υποτίθεται ότι αυξάνουν την πιθανότητα - στην προκειμένη περίπτωση - της κατάχρησης εξαρτησιογόνων ουσιών. Για το λόγο αυτό είναι το αντίθετο των ⇒ προστατευτικών παραγόντων. Υπάρχουν στοιχεία από τα οποία προκύπτει ότι παιδιά που δεν έχουν κοινωνικές δεξιότητες και είναι επιθετικά διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να έλθουν σε επαφή με εξαρτησιογόνες ουσίες από ό,τι συμβαίνει με παιδιά που είναι καλύτερα ενσωματωμένα στην κοινωνία. Από ορισμένες μελέτες προκύπτει ότι ορισμένα είδη αντικοινωνικής συμπεριφοράς, όπως η επιθετικότητα, μπορούν να προοιωνίσουν - ήδη από την πρώτη δημοτικού - μια πρώιμη μύηση στη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών η οποία αργότερα μπορεί να οδηγήσει στην κατάχρηση της ουσίας. Στη βιβλιογραφία γίνεται μια διάκριση μεταξύ παραγόντων επικινδυνότητας κατά την πρώιμη παιδική ηλικία (όπως η έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων ή κοινωνικής υποστήριξης στην οικογένεια), παράγοντες επικινδυνότητας κατά το τέλος της παιδικής ηλικίας (αδυναμία επίλυσης προβλημάτων, επιβλαβείς οικογενειακές συνήθειες, έλλειψη αυτοεκτίμησης) και παράγοντες επικινδυνότητας κατά την εφηβεία (αρνητικές επιδράσεις ομάδων συνομηλίκων, μειωμένη αυτοεκτίμηση λόγω της εφηβείας).

Παρατηρητής (Observer)

Ένας παρατηρητής συμμετέχει σε μια προληπτική παρέμβαση για να ακούσει και να παρατηρήσει τη λεκτική και τη μη λεκτική συμπεριφορά καθώς και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των συμμετεχόντων και των υπευθύνων της προληπτικής παρέμβασης. Σε αντίθεση με την καθημερινή παρατήρηση, αυτό το είδος εμπειρικής παρατήρησης προϋποθέτει την κατάρτιση ενός σχεδίου στο

οποίο ορίζονται οι συμπεριφορές που πρέπει να εξετασθούν, κατά πόσο επιτρέπεται η ερμηνεία μιας παρατήρησης καθώς και πότε και πώς θα αποτυπωθεί η διαδικασία αυτή με οπτικοακουστικά μέσα.

Ο παρατηρητής θα πρέπει να ενημερωθεί για τις λεπτομέρειες της συγκεκριμένης προληπτικής παρέμβασης προκειμένου να κατανοήσει καλύτερα το νόημα της παρατήρησης, χωρίς να γνωρίζει τη συγκεκριμένη υπόθεση αξιολόγησης, προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να κάνει τις παρατηρήσεις του μεροληπτικά. Επίσης, τα πρόσωπα που αναλαμβάνουν παρόμοια καθήκοντα θα πρέπει να εκπαιδευτούν στη χρήση εργαλείων παρατήρησης.

Πιστότητα (Fidelity)

Η πιστότητα αποτελεί μία πλευρά της εφαρμογής μιας προληπτικής παρέμβασης μαζί με την \Rightarrow συνέπεια και τον \Rightarrow επαναπροσδιορισμό. Με τη μέτρησή της υπολογίζεται κατά πόσον μία προληπτική παρέμβαση εφαρμόστηκε σύμφωνα με τα αρχικά σχέδια. Μπορεί να μετρηθεί είτε με την υποκειμενική κρίση του υπεύθυνου αξιολόγησης ή με μια περισσότερο αντικειμενική καταγραφή των διαδικασιών, όπως είναι η εφαρμογή του απαιτούμενου αριθμού δραστηριοτήτων ενός προγράμματος πρόληψης.

Ποιότητα των δεδομένων (Data Quality)

Από την ποιότητα των δεδομένων εξαρτάται ο τρόπος που θα διεξαχθεί μία αξιολόγηση καθώς και οι στατιστικές μέθοδοι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Οι εν λόγω στατιστικές μέθοδοι έχουν ομαδοποιηθεί ως "κλίμακες".

Η πιο απλή κλίμακα είναι η "ονομαστική" ή "κατηγορική" (nominal scale). Στην περίπτωση αυτή γίνεται μία απλή κατάταξη αντικειμένων και γεγονότων, όπως αρσενικό/θηλυκό, καπνιστής/μη καπνιστής κλπ. Ονομαστικά δεδομένα μπορούν να αναλυθούν με τεχνικές όπως είναι \Rightarrow η στατιστική επεξεργασία του χ^2 .

Ακολουθεί η "κλίμακα κατάταξης" (ordinal scale). Με τη μέθοδο αυτή γίνεται μία κατάταξη αντικειμένων και γεγονότων (1=άκρως ανεπαρκής, 2=ανεπαρκής, 3=καλή, 4=πολύ καλή). Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή δεν είναι δυνατό να γίνει πρόσθεση, αφαίρεση, πολλαπλασιασμός ή διαίρεση των δεδομένων. Κατά συνέπεια, η μέτρηση της κεντρικής τάσης στην περίπτωση ονομαστικών δεδομένων (ordinal data) αντιστοιχεί, για παράδειγμα, μάλλον στην κορυφαία τιμή παρά στο μέσο όρο. Παρόμοια δεδομένα μπορούν να αναλυθούν με τη χρήση τεχνικών όπως είναι το U-Test Mann-Whitney και η δοκιμασία Wilcoxon.

Στο επόμενο επίπεδο ευρίσκεται η "κλίμακα διαστήματος" (interval scale). Η κλίμακα αυτή μας επιτρέπει να διαπιστώσουμε την απόσταση που υπάρχει μεταξύ των δεδομένων επειδή κάθε μονάδα της κλίμακας έχει ένα συγκεκριμένο μέγεθος (όπως οι βαθμοί στην κλίμακα του Κελσίου). Τα δεδομένα διαστήματος (interval data) μπορεί να αναλυθούν μέσω του \Rightarrow t-test ή της \Rightarrow ανάλυση της διακύμανσης (analysis of variance).

Στο υψηλότερο επίπεδο ευρίσκεται η "αναλογική κλίμακα" (ratio scale). Στην κλίμακα αυτή συμπεριλαμβάνεται και η έννοια του "αληθώς μηδέν", πράγμα που σημαίνει ότι δύο δεδομένα έχουν την ίδια σχέση, όπως συμβαίνει με το ύψος ή το βάρος. Στις κοινωνικές επιστήμες, τα δεδομένα που συναντάμε στις περισσότερες περιπτώσεις αντιστοιχούν στο ονομαστικό / κατηγορικό ή κατατακτικό επίπεδο (nominal ή ordinal level), ορισμένες φορές στο επίπεδο διαστήματος (interval level) και σχεδόν ποτέ στο αναλογικό επίπεδο (ratio level).

Ποιότητα της εφαρμογής της προληπτικής παρέμβασης (Quality of intervention implementation)

Η ποιότητα της εφαρμογής μιας προληπτικής παρέμβασης αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο αξιολογείται τόσο η προληπτική παρέμβαση όσο και η ποιότητά της εκ μέρους των συμμετεχόντων ή των ατόμων που έχουν αναλάβει την εφαρμογή της. Στους δείκτες που σχετίζονται με τον τρόπο εκτίμησης μιας προληπτικής παρέμβασης συμπεριλαμβάνονται η αποδοχή του περιεχομένου της, η ταύτιση με το περιεχόμενο ή η αξιοπιστία του, ο βαθμός ικανοποίησης από την προληπτική παρέμβαση, το προσωπικό όφελος και η συνάφεια της προληπτικής παρέμβασης με το πρόβλημα. Στους δείκτες που αφορούν την αξιολόγηση της ποιότητας μιας προληπτικής παρέμβασης θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν η πειστικότητα των υπευθύνων, τα κίνητρά τους καθώς και οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτών και των ατόμων που είναι αποδεκτές στην προληπτική παρέμβαση.

Ποιοτική προσέγγιση (Qualitative approach)

Κατά την ποιοτική προσέγγιση μιας αξιολόγησης, ο στόχος που επιδιώκεται είναι η κατανόηση ενός προγράμματος ή ορισμένων πτυχών του. Αντί να γίνει μελέτη με ένα συγκεκριμένο αριθμό προσδοκιών ως προς την εξέταση ή την αξιολόγηση διαδικασιών και αποτελεσμάτων (ποσοτική προσέγγιση), δίδεται έμφαση στη λεπτομερή περιγραφή και στην κατανόηση σε βάθος της άμεσης επαφής και εμπειρίας από το πρόγραμμα και τους συμμετέχοντες σ' αυτό. Οι ποιοτικές μέθοδοι στηρίζονται στην παρατήρηση, σε συνεντεύξεις, τη μελέτη συγκεκριμένων περιπτώσεων καθώς και σε άλλες τεχνικές. Η μέθοδος αυτή ενδέχεται να είναι κατάλληλη να χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά ή σε συνδυασμό με ποσοτικές μεθόδους, για παράδειγμα όταν σε μια προληπτική παρέμβαση δίδεται προτεραιότητα σε εξατομικευμένα αποτελέσματα, όταν επικρατούν ανησυχίες όσον αφορά την ποιότητα μιας προληπτικής παρέμβασης, ή όταν οι στόχοι της είναι μάλλον ασαφείς. Δεν είναι εύκολο να εκφραστούν ποιοτικά δεδομένα σε αριθμητικούς όρους, ενδέχεται όμως να μπορούν να μετατραπούν σε ⇒ ποσοτικά δεδομένα.

Πολιτισμικές συνήθειες (Cultural Habits)

Στο πλαίσιο αυτό, οι πολιτισμικές συνήθειες αντιστοιχούν με συμπεριφορές ως προς τη χρήση ουσιών που επηρεάζονται από τα πολιτισμικά ή κοινωνικά πρότυπα μιας συγκεκριμένης κοινωνίας. Σχετικά παραδείγματα είναι η κατανάλωση οίνου με το γεύμα στη Νότια Ευρώπη, ή μπύρας μετά τη δουλειά

στη Γερμανία. Οι πολιτισμικές συνήθειες καθορίζουν την χρήση ή μη εξαρτησιογόνων ουσιών σε κοινωνικές καταστάσεις, την ποσότητα και τη συχνότητα κατανάλωσης και μπορούν να επηρεάσουν τη στάση έναντι της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Ένας από τους πιθανούς στόχους μιας προληπτικής παρέμβασης θα μπορούσε να είναι ο επηρεασμός των εν λόγω πολιτισμικών συνθηκών, έτσι ώστε να αυξηθεί ο βαθμός αποδοχής εναλλακτικών λύσεων που δεν συμπεριλαμβάνουν τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών.

Ποσοστό Κάλυψης (Coverage)

Το ποσοστό κάλυψης αντιστοιχεί στο βαθμό στον οποίο μία προληπτική παρέμβαση καλύπτει την προκαθορισμένη \Rightarrow ομάδα στόχο. Μπορεί να ορισθεί ως ο λόγος του αριθμού των ατόμων που συμμετέχουν πραγματικά με τον αριθμό των ατόμων που αναμενόταν να συμμετάσχουν. Στην περίπτωση αυτή, ένα μικρό ποσοστό κάλυψης ενδέχεται να αυξήσει την \Rightarrow μεροληψία.

Ποσοτική προσέγγιση (Quantitative approach)

Τα ποσοτικά δεδομένα είναι αποτελέσματα παρατηρήσεων τα οποία μπορούν εύκολα να παρουσιασθούν με τη μορφή αριθμών, όπως είναι οι απαντήσεις σε δομημένα ερωτηματολόγια. Οι ποσοτικές μέθοδοι αξιολόγησης επικεντρώνονται στη μέτρηση ενός ορισμένου αριθμού συγκεκριμένων αποτελεσμάτων. Δίδεται έμφαση στη μέτρηση, τη σύνοψη, τη συνάθροιση και τη σύγκριση των αποτελεσμάτων καθώς και στην εξαγωγή συμπερασμάτων από τις ποσοτικές αναλύσεις. Στις τεχνικές που χρησιμοποιούνται συχνά στις ποσοτικές προσεγγίσεις συμπεριλαμβάνονται πειραματικοί σχεδιασμοί καθώς και η χρήση ομάδων ελέγχου. Οι τεχνικές αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές στην περίπτωση που ο κύριος στόχος της αξιολόγησης είναι να προσδιορισθεί η αποτελεσματικότητα του προγράμματος (\Rightarrow ποιοτική προσέγγιση).

Προβληματική συμπεριφορά (Problem behaviour)

Ορισμένα είδη προβληματικής συμπεριφοράς μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν \Rightarrow παράγοντες επικινδυνότητας για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Σ'αυτές μπορούν να συμπεριλαμβάνονται υπερβολικά συνεσταλμένα ή επιθετική συμπεριφορά, τάση προς το ψεύδος ή την κλοπή, φυγοπονία, έντονο άγχος κ.λπ.

Πρόθεση χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών (Intention to use drugs)

Η πρόθεση χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών αποτελεί \Rightarrow ενδιάμεση μεταβλητή και χρησιμοποιείται συχνά ως \Rightarrow δείκτης στα πλαίσια της αξιολόγησης του αποτελέσματος. Η μεταβλητή αυτή αντικατοπτρίζει τη γνώμη ενός ατόμου όσον αφορά τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών στο μέλλον. Το μέσο αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο στην περίπτωση παρεμβάσεων πρωτογενούς πρόληψης που

απευθύνονται σε νέα παιδιά, όταν δεν έχει νόημα να τεθεί το ερώτημα εάν έχουν ήδη χρησιμοποιήσει εξαρτησιογόνες ουσίες.

Προληπτική Παρέμβαση (Prevention intervention)

Πρόκειται για μια δραστηριότητα η οποία εφαρμόζεται με στόχο την πρόληψη χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Οι προληπτικές παρεμβάσεις μπορούν να υλοποιηθούν κάτω από διάφορες συνθήκες και με διάφορες μεθόδους και στόχους. Η διάρκειά τους μπορεί να ποικίλλει από μεμονωμένες προληπτικές παρεμβάσεις έως μακροπρόθεσμα προγράμματα τα οποία διαρκούν επί μήνες ή ακόμη περισσότερο.

Προστατευτικοί παράγοντες (Protective factors)

Οι προστατευτικοί παράγοντες συνιστούν μια ατομική ή κοινωνική συνθήκη η οποία θεωρείται ότι μειώνει την πιθανότητα - στην προκειμένη περίπτωση - της κατάχρησης εξαρτησιογόνων ουσιών. Συνεπώς, πρόκειται για το αντίθετο των \Rightarrow παραγόντων επικινδυνότητας. Ενδέχεται να τροποποιήσουν ή ακόμη και να αντιστρέψουν παράγοντες που προαγγέλλουν αρνητικές εξελίξεις και να επιτρέψουν σε συγκεκριμένα άτομα να αντιμετωπίσουν αρνητικές καταστάσεις της ζωής. Στους ατομικούς προστατευτικούς παράγοντες που αναφέρονται συστηματικά στη βιβλιογραφία συμπεριλαμβάνεται η κοινωνικότητα, η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, η αυτονομία και η αυτάρκεια, η αίσθηση του προορισμού με συγκεκριμένους στόχους και η ικανότητα αντιμετώπισης του μέλλοντος. Παραδείγματα προστατευτικών παραγόντων στους κόλπους της οικογένειας είναι η φροντίδα και η υποστήριξη, η θέση ορίων, η εκτίμηση των παιδιών καθώς και η ενθάρρυνση της συμμετοχής τους και της κινητοποίησης του ενδιαφέροντός τους. Στους γενικότερου χαρακτήρα προστατευτικούς παράγοντες συμπεριλαμβάνονται η επιτυχία στο σχολείο και η σύναψη ισχυρών δεσμών με ομάδες που ασκούν κοινωνικές δραστηριότητες.

Στάση έναντι των εξαρτησιογόνων ουσιών (Attitudes towards drugs)

Πρόκειται για όλες τις γνώμες, πεποιθήσεις και πρότυπα που επικρατούν όσον αφορά τις εξαρτησιογόνες ουσίες. Σχετικά παραδείγματα αποτελούν οι φράσεις "η κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών κάνει τους ανθρώπους να ενεργούν ανόητα", "όσοι χρησιμοποιούν κάνναβη διασκεδάζουν περισσότερο", κλπ. Οι διάφορες στάσεις ως προς τις εξαρτησιογόνες ουσίες αποτελούν \Rightarrow ενδιάμεσες μεταβλητές και χρησιμοποιούνται συχνά ως δείκτες για την αξιολόγηση του αποτελέσματος, παρότι δεν είναι πάντοτε δυνατό να αποδειχθεί ότι έχουν άμεση σχέση με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Ωστόσο, θεωρείται ότι η θετική στάση απέναντι στις εξαρτησιογόνες ουσίες θα οδηγήσει σε αύξηση της χρήσης, ενώ αντιθέτως η αρνητική στάση θα οδηγήσει σε μείωση της χρήσης.

Στατιστικές μέθοδοι (Statistical methods)

Αναλόγως με το είδος των δεδομένων, υπάρχουν ορισμένες διαφορετικές στατιστικές επεξεργασίες που πρέπει να χρησιμοποιηθούν όταν γίνονται συγκρίσεις ομάδων. Παραδείγματα μεθόδων για τη σύγκριση ομάδων που περιλαμβάνουν δύο μεταβλητές είναι ο στατιστικός έλεγχος του χ^2 , το t-test και η ανάλυση της διακύμανσης (ANOVA). Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στην περίπτωση περισσότερων από δύο εξαρτημένων μεταβλητών αποκαλούνται "πολυμεταβλητές συγκρίσεις" και ένα παράδειγμα αυτών αποτελεί η Multivariate ANalysis Of VAriance (MANOVA) (Πολυμεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης).

Για την ανάλυση επανειλημμένων μετρήσεων [\Rightarrow Δοκιμασία Πριν και Μετά (pre-test / post-test)] πρέπει να χρησιμοποιούνται στατιστικές μέθοδοι που είναι κατάλληλοι για την περίπτωση εξαρτημένων δειγμάτων. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί η στατιστική ανάλυση του χ^2 .

Προκειμένου να γίνει μια σύγκριση των αποτελεσμάτων με τα δεδομένα της διαδικασίας πρέπει να πραγματοποιηθεί "παλινδρομική ανάλυση" (regression analysis). Με τη μέθοδο αυτή μπορεί, για παράδειγμα, να προσδιοριστεί κατά πόσο και σε ποιο βαθμό τα αποτελέσματα μιας προληπτικής παρέμβασης οφείλονται στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόστηκε.

Στατιστική ανάλυση του χ^2 (chi -square test)

Η ανάλυση αυτή χρησιμοποιείται για τη σύγκριση δεδομένων που αφορούν δύο ή περισσότερες διαφορετικές ομάδες. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για κατηγορικές μεταβλητές όπως είναι το φύλο (σε αντίθεση με τις συνεχείς μεταβλητές όπως η ηλικία). Με τη δοκιμή αυτή μία μεταβλητή μετατρέπεται σε κατηγορίες και ακολουθεί στατιστικός υπολογισμός του χ^2 . Τα στατιστικά αποτελέσματα που προκύπτουν κατ' αυτό τον τρόπο προσφέρουν πληροφορίες σχετικά με το κατά πόσο οι ομάδες είναι συγκρίσιμες ή διαφέρουν σημαντικά.

T-test

Με το t-test μπορεί να ελεγχθεί κατά πόσο ο μέσος όρος της μεταβλητής σε μία ομάδα διαφέρει σημαντικά από τον αντίστοιχο μέσο όρο σε μια ομάδα ελέγχου και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε δείγματα τα οποία είναι ανεξάρτητα ή αλληλεξαρτώνται.

Ανάλυση της διακύμανσης (Analysis of variance : ANOVA)

Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται για να εξεταστούν τυχόν διαφορές στο μέσο όρο δύο ή περισσότερων ανεξάρτητων ομάδων, αναλύοντας την πιθανότητα εμφάνισης μιας διαφοράς που παρατηρήθηκε σε ένα σύνολο τυχαίων δειγμάτων που έχουν ληφθεί από έναν ενιαίο πληθυσμό.

Στόχοι (Objectives)

Είναι συγκεκριμένοι, μπορούν να μετρηθούν και σχετίζονται με το επιθυμητό αποτέλεσμα μιας προληπτικής παρέμβασης. Για τη διευκόλυνση της αξιολόγησης, κατά τον καθορισμό των στόχων πρέπει να προσδιορίζονται οι μεταβλητές που πρέπει να αλλάξουν και να ορίζονται κριτήρια επιτυχίας ικανά να

μετρηθούν. Μία εύλογη υπόθεση που μπορεί να τεθεί σε δοκιμασία πρέπει να συνδέει τις δραστηριότητες της προληπτικής παρέμβασης με συγκεκριμένους στόχους και τους στόχους με τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Η εφαρμογή μιας προληπτικής παρέμβασης και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς της προϋποθέτουν τη μετατροπή ασαφών και ακαθόριστων επιδιώξεων σε συγκεκριμένους στόχους.

Συμπεριφορά ως προς τη χρήση ουσιών (Substance use behaviour)

Ο όρος αναφέρεται στην κατανάλωση μιας ουσίας και μπορεί να περιγραφεί με βάση τις ουσίες που χρησιμοποιούνται (οινοπνευματώδη ποτά, ηρωίνη, κοκαΐνη, κάνναβις κλπ.), τις καταναλωτικές συνήθειες χρήσης (περιστασιακή, τακτική, για λόγους διασκέδασης, κατάχρηση, τοξικοεξάρτηση κ.λπ.) καθώς και τη συχνότητα της χρήσης.

Συνέντευξη (Interview)

Στις μελέτες Αξιολόγησης, η συνέντευξη αποτελεί ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται για τη συγκέντρωση δεδομένων που αφορούν την διαδικασία εφαρμογής και τα αποτελέσματα μιας προληπτικής παρέμβασης. Οι συνεντεύξεις διαφέρουν όσον αφορά το βαθμό τυποποίησής τους (δομημένη, μερικώς δομημένη ή μη δομημένη συνέντευξη), το είδος της επαφής (άμεση, τηλεφωνική ή δι' αλληλογραφίας), ή τον αριθμό των ατόμων που συμμετέχουν ταυτόχρονα στη συνέντευξη (ατομικές ή ομαδικές συνεντεύξεις).

Συνέπεια (Adherence)

Η έννοια αυτή περιγράφει μια πλευρά της εφαρμογής μιας προληπτικής παρέμβασης σε συνδυασμό με την \Rightarrow πιστότητα και \Rightarrow τον επαναπροσδιορισμό. Συνήθως, αυτό που μετρά είναι κατά πόσο ένα πρόγραμμα εφαρμόστηκε στους κόλπους της πειραματικής ομάδας και κατά πόσο δεν εφαρμόστηκε στην \Rightarrow ομάδα ελέγχου καθώς και εάν και οι δύο ομάδες έμειναν σταθερές στις αντίστοιχες πειραματικές συνθήκες. Στους δείκτες συνέπειας στο πλαίσιο της πειραματικής ομάδας μπορεί να συμπεριληφθεί το ερώτημα κατά πόσο το πρόγραμμα εφαρμόστηκε με αρκετή αυστηρότητα ώστε να μπορεί να λεχθεί ότι αυτό ολοκληρώθηκε, ή κατά πόσο η διάρκεια του προγράμματος ήταν αρκετή ώστε η ομάδα στόχος να αντιληφθεί την εφαρμογή του.

Συνέπειες της επιλογής (Selection effects)

Οι συνέπειες της επιλογής μειώνουν τον αντιπροσωπευτικότητα ενός δείγματος. Μπορεί να σχετίζονται με το γεγονός ότι τα άτομα που μπορούν ευκολότερα να προσεγγιστούν έχουν και τη μεγαλύτερη πιθανότητα να αλλάξουν συμπεριφορά. Για το λόγο αυτό, οι προληπτικές παρεμβάσεις που στηρίζονται στην εθελοντική συμμετοχή είναι περισσότερο εκτεθειμένες στις επιπτώσεις των συνεπειών της επιλογής (βλ. επίσης \Rightarrow μεροληψία).

Σχεδιασμός της ομάδας ελέγχου (Control group design)

Με το σχεδιασμό της ομάδας ελέγχου (ή τον "πειραματικό σχεδιασμό") γίνεται μία σύγκριση των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν από την ⇒ ομάδα ελέγχου με τα αποτελέσματα που προέρχονται από την πειραματική ομάδα προκειμένου να διαπιστωθούν τυχόν διαφορές στις μεταβλητές τις οποίες υποτίθεται ότι έπρεπε να τροποποιήσει η προληπτική παρέμβαση. Υπάρχουν δύο είδη σχεδιασμού μιας ομάδας ελέγχου: ο "πραγματικά" πειραματικός και ο ημιπειραματικός. Στην πρώτη περίπτωση, οι συμμετέχοντες κατανέμονται τυχαία σε ομάδες. Για να εξασφαλισθεί η τυχαία κατανομή, κάθε πρόσωπο μιας ομάδας που αποτελεί στόχο της προληπτικής παρέμβασης πρέπει να έχει την ίδια πιθανότητα να επιλεγεί είτε για τις πειραματικές ομάδες είτε για τις ομάδες ελέγχου. Πιστεύεται ότι αυτή είναι η ιδανική μέθοδος δεδομένου ότι οδηγεί στην αποφυγή συστηματικών διαφορών (⇒ συνέπειες της επιλογής, ⇒ μεροληψία) μεταξύ των ομάδων και αυξάνει την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. Ωστόσο, η μέθοδος αυτή είναι δαπανηρή και στην αξιολόγηση προληπτικών παρεμβάσεων σπανίως επιτυγχάνεται η τυχαία κατανομή. Αντί αυτού, επικρατεί η τάση να χρησιμοποιούνται ημιπειραματικοί σχεδιασμοί, στα πλαίσια των οποίων τα πρόσωπα που συμμετέχουν κατανέμονται σε ομάδες με άλλες μεθόδους, όπως είναι η αντιστοίχιση (matching) (σε περίπτωση που επιλέγεται μία ομάδα ελέγχου που μοιάζει περισσότερο με την πειραματική ομάδα).

Σχεδιασμός (Design)

Ο όρος υποδηλώνει πόσο συχνά, τότε και από ποιον θα συλλέγονται πληροφορίες κατά τη διάρκεια μιας αξιολόγησης. Ο καλός σχεδιασμός είναι απολύτως απαραίτητος σε περίπτωση που τα αποτελέσματα μιας αξιολόγησης θα πρέπει να μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στο μέλλον. Ένας σχεδιασμός στον οποίο συμπεριλαμβάνονται τουλάχιστον μια πειραματική ομάδα και μία ⇒ ομάδα ελέγχου αποκαλείται ⇒ σχεδιασμός ομάδας ελέγχου· ένας ⇒ σχεδιασμός ανά χρονικά διαστήματα συμπεριλαμβάνει μόνο μία πειραματική ομάδα αλλά τουλάχιστον τρεις συλλογές δεδομένων, ενώ στην περίπτωση που δεν χρησιμοποιείται ομάδα ελέγχου ούτε γίνεται ανάλυση ανά χρονικά διαστήματα αναφερόμαστε σε ένα σχεδιασμό ⇒ Δοκιμασία Πριν και Μετά (Pre-test / Post-test).

Τελική ομάδα στόχος (Ultimate target group)

Πρόκειται για την ομάδα η οποία θα επωφεληθεί τελικά από τα αποτελέσματα της προληπτικής παρέμβασης. Η ομάδα αυτή μπορεί να προσεγγισθεί απευθείας μέσω της προληπτικής παρέμβασης ή με τρόπο έμμεσο διαμέσου της ⇒ ενδιάμεσης ομάδας στόχου. Για τον προσδιορισμό της τελικής ομάδας στόχου μπορούν να χρησιμοποιηθούν δύο έννοιες - η έννοια του πληθυσμού που διατελεί σε κίνδυνο και του πληθυσμού που ευρίσκεται σε κατάσταση ανάγκης. Η πρώτη περίπτωση καλύπτει αυτό το μέρος του πληθυσμού το οποίο υπάρχει υψηλή πιθανότητα να χρησιμοποιήσει ουσίες (παιδιά χωρισμένων γονέων, παιδιά οι γονείς των οποίων είναι εξαρτημένοι από τις ουσίες, ή δίδυμα).

Αντιθέτως, ο όρος "πληθυσμός που ευρίσκεται σε κατάσταση ανάγκης" αναφέρεται στην ομάδα στόχο ως ένα σύνολο που διαθέτει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ. όλοι οι μαθητές της 5ης τάξης).

Τρόπος ζωής (Lifestyle)

Ο τρόπος ζωής σχετίζεται με συγκεκριμένες \Rightarrow στάσεις έναντι των εξαρτησιογόνων ουσιών και επικρατούν σε ορισμένες ομάδες και κάτω από ορισμένες κοινωνικές ή περιβαλλοντικές συνθήκες. Ένα παράδειγμα τρόπου ζωής είναι η συνήθεια να πηγαίνει κανείς στα διάφορα νυχτερινά club όπου συνήθως γίνεται χρήση συνθετικών εξαρτησιογόνων ουσιών. Ένας από τους στόχους μιας προληπτικής παρέμβασης θα μπορούσε να είναι ο επηρεασμός ενός συγκεκριμένου τρόπου ζωής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο κατάλογος που ακολουθεί δεν φιλοδοξεί να αποτελέσει μια ολοκληρωμένη παρουσίαση της διαθέσιμης βιβλιογραφίας στον τομέα της αξιολόγησης. Πρόκειται μάλλον για άρθρα και βιβλία τα οποία μας βοήθησαν στην κατάρτιση των οδηγίων. Οι δημοσιεύσεις που έχουν επισημανθεί με έναν αστερίσκο (*) θεωρούνται ιδιαίτερα χρήσιμες κατά τη διενέργεια μιας αξιολόγησης.

Braverman, M. (1989) *Evaluating health promotion programs*. San Francisco: Jossey-Bass Inc.

Bruvold, W. (1993) "A meta-analysis of adolescent smoking prevention programs". *American Journal of Public Health*, 83 (6), 872-880.

Card, J *et al* (1992) "Planning an evaluation and estimating its cost", *Evaluation and the Professionals*, 15 (4), 75-89.

Collins, L. and Seitz, L. (1994) *Advances in data analysis for prevention intervention. NIDA research monograph*, Rockville: NIDA.

Conrad, K. *et al* (1991) "Threats to internal validity in worksite health promotion programme research: common problems and possible solutions", *American Journal of Health Promotion*, 6 (2), 112-122.

Dryfoos, J (1993) "Lessons from evaluation of prevention programs", *Prevention Evaluation Report*, 1 (1), 2-3.

Elder, J. *et al* (1994) "CATCH: "Process evaluation of environmental factors and programs", *Health Education Quarterly*, 2, 107-127.

*Fitz-Gibbon, C. and Morris, L. (1988) *How to analyze data (second edition)*, Beverly Hills: Sage.

*Fitz-Gibbon, C. and Morris, L. (1989) *How to design a program evaluation (third edition)*, Beverly Hills: Sage.

Hansen, W. *et al* (1991) "Program integrity as a moderator of prevention programme effectiveness: results for fifth grade students in the adolescent alcohol prevention trial", *Journal of Studies on Alcohol*, 52 (6), 568-579.

Hansen, W. (1996) "Pilot test results comparing the All Stars Program with seventh grade DARE: program integrity and mediating variable analysis", *Substance Use & Misuse*, 31 (10), 1359-1377.

*Henerson, M. *et al* (1988) *How to measure attitudes (second edition)*, Beverly Hills: Sage.

*Herman, J. *et al* (1989) *Evaluator's handbook (third edition)*, Beverly Hills: Sage.

Hughes, J. and Sullivan, K. (1988) "Critical reviews, outcome assesment in social skills training with children", *Journal of School Psychology*, 26, 167-183.

*King, J. *et al* (1988) *How to assess program implementation (second edition)*, Beverly Hills: Sage.

Klepp, K. *et al* (1993) "Ten-year follow-up of the Oslo Youth Study Smoking Prevention Programme", *Preventive Medicine*, 22, 453-462.

Meyer, A. *et al* (1993) "Balancing the priorities of evaluation with the priorities of the setting: a focus on positive youth development programmes in school settings", *The Journal of Primary Prevention*, 14 (2), 95-113.

Morgan, M. (in press) *Towards the development of an instrument bank for the evaluation of prevention*, Lisbon: EMCDDA.

*Morris, L. *et al* (1988) *How to measure performance and use tests (second edition)*, Beverly Hills: Sage.

*Morris, L. *et al* (1988) *How to communicate evaluation findings (second edition)*, Beverly Hills: Sage.

Muthen, B. and Jøreskog, K. (1983) "Selectivity problems in quasi-experimental studies", *Evaluation Quarterly*, 7 (2), 139-174.

NIDA (1997) *Preventing drug use among children and adolescents - a research-based guide*, Rockville: NIDA.

*Patton, M. (1989) *How to use qualitative methods in evaluation (third edition)*, Beverly Hills: Sage.

Pentz, M. *et al* (1990) "Effects of program implementation on adolescent drug use behavior" *Evaluation Review*, 14 (3), 264-289.

Pentz, M. and Trebow, E. (1991) "Implementation issues in drug abuse prevention research", in Leukefeld, D. and Bukoski, W. (Eds) *Drug abuse prevention intervention research: methodological issues*, Rockville: NIDA.

#Pompidou-Group: Handbook of drug prevention?

*Rossi, P. and Freeman, H. (1982) *Evaluation - a systematic approach (second edition)*, Beverly Hills: Sage.

Scheirer, M. and Rezmovic, E. (1983) "Measuring the degree of programme implementation", *Evaluation Review*, 7 (5), 599-633.

Schinke, S. *et al* (1991) *Substance abuse in children and adolescents*, Beverly Hills: Sage.

Scriven, M. (1991) *Evaluation thesaurus (fourth edition)*, Beverly Hills: Sage.

*Stecher, B. and Davis, W. (1988) *How to focus and evaluation (second edition)*, Beverly Hills: Sage.

Sloboda, Z. and David, S. (1997) *Preventing drug use among children and adolescents. A research based guide*, Rockville: NIDA.

Steckler, A. *et al* (1992) "Toward integrating qualitative and quantitative methods: an introduction", *Health Education Quarterly*, 19 (1), 1-8.

Stufflebeam, D (1995) *The Personal Evaluation Standards. How to assess systems for evaluation educators (sixth edition)*, Newbury Park: Corwin.

Tobler, N. (1986) "Meta-analysis of 143 adolescent drug prevention programmes: quantitative outcome results of programme participants compared to a control or comparison group", *Journal of Drug Abuse*, 16 (4), 537-567.

Torabi, M. (1993) "General standards for educational evaluations", *Health Values*, 17 (4), 57-59.

Uhl, A. (1997a) "Probleme bei der Evaluation vor Präventionsmaßnahmen im Suchtbereich", *Wiener Zeitschrift für Suchtforschung*, 20, in press.

Uhl, A. (1997b) "Evaluation of primary prevention in the field of illicit drugs: definitions - concepts - problems", in Springer, A. and Uhl, A. (Eds) *Evaluation research in regard to primary prevention of drug abuse*, Brussels: European Commission.

Vaeth, P. *et al* (1995) "Examining the link between provider roles and program development: findings from a process evaluation of a community-based prevention program", *The Journal of Primary Prevention*, 16 (1), 55-73.

Wagner, E. and Guild, P.A. (1989) "Primer on evaluation methods: choosing a strategy", *American Journal of Health Promotion*, 4 (2), 134-139.